

Občanské právo

- Všeobecně
- Právní principy a zásady soukromého práva
- Skutečnost v právním smyslu
- Výklad soukromého práva
- Přirozené právo osobnostní a jeho státní ochrana
- Právo dědické
- Závazky z kvazideliktů

OBČANSKÉ PRÁVO

VŠEOBECNĚ

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.6 (2006)

© Ivo Telec, 2005

3

*„Nezáleží tak na právu samém, ale na duchu,
kterým ho necháme proniknouti.“*

*Bobuř Tomsa, O filosofické výchově právníka.
čsp. Bratislava, 1, 1927, s. 399.*

4

1. **přirozené** a další **základy** soukromého práva
2. právní **cit** a zdravý **rozum**
3. **smysl** a pojem soukromého práva
4. **svoboda** soukromých poměrů
5. **metody tvorby** soukromého práva
6. **soustava** soukromého práva, soukromoprávní **dějepis** a **zeměpis**
6. **globalizace** a **evropeizace** soukromého práva
7. **otevřené právní pojmy**
8. **prameny** českého občanského práva

5

TEMATICKÝ OBSAH

1. smysl, účel a pilíře soukromého práva
2. civilistika
3. přirozené základy soukromého práva
4. dějiny, přítomnost a budoucnost
5. globalizace a evropeizace
6. právní povaha soukromého práva
7. mravní a ústavní základy
8. prameny
9. ochrana

6

1. ČÁST

SMYSL SOUKROMÉHO PRÁVA,
JEHO PILÍŘE
A
CIVILISTIKA

7

?

- ✓ CO JE SOUKROMÉ PRÁVO?
- ✓ CO JE OBČANSKÉ PRÁVO?

8

- = část soukromoprávního řádu, která
1. **uznává vrozená** subjektivní lidská práva
např. osobnostní právo na život
 2. **přikazuje, zakazuje** nebo **dovoluje** lidské chování při:
 - a. **výkonu** vrozených přirozených práv
např. při udělování svolení k zásahu
 - b. **ochraně** vrozených přirozených práv
 - c. **přiznávání nabyvatelných** práv, jejich výkonu nebo ochraně

9

DRUHY SUBJEKTIVNÍCH SOUKROMÝCH PRÁV

1. **osobní** právo statusové; *srv. zletilost, svéprávnost, manželství* aj. osobní stav
2. **jiná osobní** práva; *např. právo na ochranu osobnosti*
3. **majetková** práva; *např. právo dědické*
 1. práva **absolutní**; *např. právo vlastnické*
 2. práva **relativní**; *právo závazkové*

10

SMYSL SOUKROMÉHO PRÁVA

- ✓ Udržování **přirozené rovnováhy** v soukromých poměrech a jejich **vyrovnávání**
- ✓ Východiskem **přirozené zákony rovnováhy** a **vyrovnání brání a dávání**, působící ve vesmíru, přírodě a mezi lidmi

11

ÚČEL SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Dobro** právního **bezpečí soukromých poměrů** lidí a právnických osob, a to stanovením:
 1. způsobu **výkonu** a **ochrany** přirozených lidských práv, *např. práv osobnostních*
 2. způsobu **nabývání, výkonu** a **ochrany** soukromých práv
 3. soukromoprávní **odpovědnosti** za ohrožení nebo porušení přirozených nebo soukromých práv

12

SOUKROMÉ POMĚRY

1. osobní nebo majetkové všeobecné
 2. tvůrčí ♪
 3. hospodářské vč. soutěžních
 4. obchodní
 5. pracovní ✂ aj., např. pojistné
-
1. **osobní stav** (status), např. manželství
 2. **jiné soukromé poměry**, např. závazky

13

ÚČEL A OBSAH SOUKROMOPRÁVNÍ NORMY

Např. § 39 o. z.

- Legislativně politický účel právní normy
- **Obsah** právní normy (příkaz, zákaz nebo dovolení)

Pravidlo zachování účelu práva

Je-li porušen obsah právní normy, přičemž účel z ní vyplývající je zachován, je **rozhodné zachování účelu za předpokladu**, že porušení obsahu **nezpůsobuje** újmu nebo **nehrožuje** veřejný pořádek.

14

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvojčlenná struktura**
1. **skutková podstata** (hypotéza, antecedent) podmiňující část, např. *poškození zdraví*
 2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty (sankce, účinek, konsekvent) podmíněná část, např. *závazek nahradit škodu na zdraví*
- implicitní zásada *neminem leadere*

15

PILÍŘE SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Základní právní instituce**
1. ochrana osobnosti a rodiny vč. osobního stavu
 2. vlastnictví
 3. závazky
 4. odpovědnost za delikty

16

- **Římskoprávní význam**

1. *personae* (osoby)
2. *res* (věci)
3. *actiones* (žaloby)

Gaius: Institutiones
2. stol.

17

IUS CIVILE

- **Základ římského práva**
právní instituty vlastnictví, držby, dědictví, kupní smlouvy, daru, nájmu aj.
6. stol. *Corpus iuris civilis*
- **Převzetí římského práva**
12. - 16. stol. západní a střední Evropa
- **Právně dějepisný a pojmově propedeutický význam římského práva**

18

PŘEVAŽUJÍCÍ EVROPSKÁ TRADICE

1. židovsko-křesťanské náboženství
2. klasická řecká filozofie
3. římské právo

19

PRÁVOVĚDNÉ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Právní věda**
orientace účeloslovně-hodnotová
- ✓ **Teorie "The One Right Answer"**
- **Otevřené právní pojmy** ⇒
generální klausule **dotvářené** soudcovským aj. **používáním** v konkrétních případech

20

CIVILISTIKA

- **Význam**
 1. obecná nauka právní
 2. jedna ze zvláštních částí (odvětví) právní vědy = věda občanského práva

21

PRÁVNÍ VĚDA A CIVILISTIKA

- **Právní věda - obecná část**
 1. právní **metodologie**
 2. teorie **tvorby práva**
 3. právní **hermeneutika**
 4. teorie právní **argumentace**
- **Právní věda - zvláštní část**
 1. privatistika
 2. publicistika
 3. konstitucionalistika
 4. internacionalistika
 5. **civilistika = věda občanského práva**
 6. komercionalistika
 7. právní romanistika
 8. kanonistika aj.

22

VĚDECKÁ SOUSTAVA SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Obecné soukromé právo** (právo občanské)
(droit civil, das Zivilrecht, das bürgerliches Recht); ius generale
- **Zvláštní soukromá práva** s předností úpravy
 1. právo obchodní
 2. právo cenných papírů
 3. právo pracovní ✖
 4. právo průmyslového vlastnictví ®
- **Právo soukromé mezinárodní**

23

SOUSTAVA PRÁVA OBČANSKÉHO

- **Přirozené zásady právní**
- **Osobní práva osobního stavu** (statusová práva)
 - a. lidí
 - b. právnických osob
- Právní **ochrana** přirozeného osobnostního práva
- Právo **rodinné**
- Majetková práva **absolutní** (věcná práva, právo dědické)
- Majetková práva **relativní** (závazková)
- Právo **delikttní**

24

PRÁVOVĚDNÉ METODY TVORBY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Zákonodárné (legislativně technické) metody**
- 1. metoda souladu s **přirozenými** právy
- 2. metoda **ústavní konformity**
- 3. metoda **rovnosti** v soukromých právech
- 4. metoda **mezinárodní a komunitární konformity**
- 5. metoda **vyšší abstrakce**; např. *generální klausele*
- 6. metoda **kasuistická**; např. *zvláštní skutkové podstaty*
- 7. metoda **konvenčních** pravidel; např. *Legislativní pravidla vlády právní formou usnesení vlády*

25

DIDAKTIKA OBČANSKÉHO PRÁVA

1. metoda řešení **modelových** situací, řešení fiktivního případu (*moot*)
2. metoda **případových studií**, řešení skutečného případu (*case study*)
3. právně **klinická** metoda
4. metoda procesní **simulace** (právnícké divadlo), (*moot court*)
5. metoda odborných **stáží**
6. metoda právně **tvůrčího psaní**
7. doktrinárně **paměťová** metoda

26

27

EXKURS O PŘIROZENÝCH ZÁKLADECH SOUKROMÉHO PRÁVA

28

ČLOVĚK V PROSTŘEDÍ

- **Jedinec**
- 1. **součást životního prostředí** ☺
= pojetí přirozené, odpovědně svobodné
- 2. **prvek struktury společenských vztahů**
vč. jejich právní formy čili právních vztahů
vč. občanskoprávních vztahů
= pojetí sociálně filozofické nebo sociologické
vč. *teorie socialistického občanského práva s apriorně nadřazeným „zájmem společnosti“ nad odpovědnou svobodou jedince* ☺

29

PARADIGMA PRÁVA

- **Filozoficko antropologické**
= přirozená důstojnost osobnosti spojená s přirozenými lidskými právy, zákonitostmi světa a vyšší mocí, *sub specie aeternitatis*
- **Sociálně filozofické nebo sociologické**
= vyrovnávání poměrů a zájmů
= relativizovaný právní poměr stran

30

MOC

- Síla, vůle

vyšší moc

subjektivní právo **přirozené**

soukromá moc
subjektivní právo
soukromé

veřejná moc
subjektivní právo
veřejné

31

VYŠŠÍ MOC

- Zdroj silového působení ve světě, který je neodvislý od lidské vůle

„ať chceme, nebo nechceme“

vyšší moc X nižší moc (lidská moc)

- Zvláštní pojmový význam v závazkovém právu = nepředvídatelná a neodvratitelná okolnost, např. živelní pohroma; důsledkem **zánik závazku** pro následnou nemožnost plnění (*vis maior*)

32

PRÁVO

- Objektivní přirozený řád veškerenstva

(*physis*)

- Lidskou vůlí společensky stanovené nebo uznané pravidlo chování

(*thesis*)

33

PŘIROZENÉ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- Platnost přirozených práv

✓ uznání neporušitelnosti přirozených práv člověka; preamb. LZPS

✓ slib ústavního soudce chránit neporušitelnost přirozených práv; čl. 85/2 Ú

- Důsledky pro právo podústavní

➔ důkaz logický a právně rétorický

34

PŘIROZENÝ A PRÁVNÍ ŘÁD

- Přirozený řád (na lidské vůli nezávislý)
axiomatická soustava = netřeba dokazovat
např. střídání ročních období

- Právní řád (lidskou vůlí stanovený)
např. zák. č. 54/1946 Sb., o letním čase

35

PŘIROZENÉ A PŘIROZENOPRÁVNÍ

- Přirozené = souladné s přirozenými světovými zákonitostmi a důstojností lidského jedince i druhu

- Přirozenoprávní = právní doktrína
právně filozofická myšlenka (idea)
součást právní ideologie
různé myšlenky lišící se zdrojem přirozených práv nebo jejich poznatelností

36

PŘIROZENÉ PRÁVO

- **Objektivní pojmový význam**
= přirozené světové zákonitosti (**objektivní řád dějů**) se zdrojem ve **vyšší moci**, např. **zákon rovnováhy** (*Gleichgewichtsgesetz*)
- **Subjektivní pojmový význam**
= subjektivní **vrozená** přirozená práva každého člověka obsahově **vyplyvajících** z přirozených světových zákonitostí (přirozeného práva v objektivním právním smyslu)
např. *subjektivní přirozená práva osobnosti*

37

PŘIROZENÉ ZÁKONY

- **Láska** (nikoli nenávisť), *Amor vincit omnia* (*Vergilius*)
kladné „nastavení“, absolutní hodnota
- **Zpětné působení**; příčina a následek
- **Přitažlivost stejnorodosti**, *Simile gaudet simili*
- **Tíha**
- **Rovnováha**; vyrovnání braní a dávání
- **Pohyb**
- **Vznik a rozklad**; koloběh
aj.

38

KTERÁ PRÁVA JSOU PŘIROZENÁ?

- **Práva vrozená** (*angebome Rechte*), § 16 ABGB
ipso facto z povahy osobnosti (ABGB)
- 1. **přirozená práva osobnosti**
např. *přirozené právo žít*; žijeme bez ohledu na stát, kmen, rod, církev aj. společenské autority
- 2. **jiná práva přirozené povahy**
✘
- **Práva nabyvatelná** (*erwerbliche Rechte*), § 18 ABGB

39

PŘÍKLADY MEZINÁRODNÍ

- **Vrozené právo každé lidské bytosti na život**
uznané čl. 6 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* (1966), č. 120/76 Sb.
- **Přirozené právo dítěte † na život**
uznané čl. 6 (1) *Úmluvy o právech dítěte* (1989), č. 104/91 Sb.

40

- **Přirozené právo národů užívat plně a svobodně jejich přírodního bohatství a zdrojů** (*inherent right*)
uznané čl. 25 *Mezinárodního paktu o hospodář., sociál. a kultur. právech* (1966); č. 120/1976 Sb.
- **Přirozené právo na individuální nebo kolektivní sebeobranu**
uznané čl. 51 *Charty SN* (1945); č. 30/45 Sb.

41

PŘÍKLADY JUDIKATURNÍ

- **Přirozené právo porobeného národa na boj proti okupujícímu agresorovi, včetně odporu branného**
N ÚS č. 55/95 Sb.
- **Přirozené právo společenských organizací a spolků na vrácení majetkových práv**
N ÚS č. 24/97 Sb.

42

RYS OSTROVID

- **Přirozené právo rysa na existenci v naší přírodě**

MŽP: záchraný program silně ohroženého druhu živočicha rysa ostrovida v České republice (1998)

Zvíře 🐾 = **živý tvor**
popř. jiná majetková hodnota
nežli věc nebo majetkové právo (o. z.)

43

JUDIKATURA: POVAHA PRÁVA AUTORSKÉHO

„1. Práva autorská se neodvozují od žádného zákonodárství, nýbrž čerpají svůj původ v právu přirozeném, které náleží každému jednotlivci k ochraně a užívání produktů své vlastní činnosti způsobem, který se mu líbí;
zákon netvoří na prospěch autora nižší právo, nýbrž slouží jen k ochraně a úpravě a modalit výkonu práva již existujícího, a to jednak v zájmu autorově, jednak v zájmu veřejnosti.
A to je právě důsledek takového zásahu ve smyslu omezujícím, že po určité době dílo připadne veřejnosti.“ ⇨

44

2. S výjimkou legislativního omezení má autor literárního nebo uměleckého díla právo zabránit každému neautorizovanému užívání:
plnost jeho práv, obvykle shrnutá v právu edičním a výtvarném, existuje vždy nezávisle od zákonodárství a čím více věda přináší nové metody zúčtování, tím větší rozšíření musí být přiznáno ochraně.“

Rozh. smíšeného odvolacího dvora v Alexandrii z 13. 6. 1946,
Droit d'auteur, 59, s. 130, čes. Soutěž a tvorba, 1947/3, s. 53 – 54.

45

USPOŘÁDÁNÍ SUBJEKTIVNÍCH PŘIROZENÝCH PRÁV

- **Nezadatelné nabytí** přirozených práv
- **Nezadatelná existence** přirozených práv
- **Státem upravený výkon** přirozených práv
- **Státem přiznaná ochrana** přirozených práv

46

POZNÁNÍ SUBJEKTIVNÍCH PŘIROZENÝCH PRÁV

- **Poznání citem**
 - ✓ právní cit (cit pro dobro a spravedlnost)
vcítění se pomocí **svědomí**,
metoda citové jurisprudence
- **Poznání zdravým rozumem**
 - ✓ povaha věci (*Natur der Sache*)
 - ✓ míra všech věcí a následky věci

47

PRÁVNÍ CIT

- **Součást lidské osobnosti** (ducha)
(*Rechtsempfinden*)
např. cit pro spravedlnost,
cit pro rovnováhu subjektivních práv
a obecných dober (Gleichgewichtsempfindung)
- = intuitivní zdroj právních pravd

48

ZDRAVÝ ROZUM

- **Common sense**
 - = rozumovému poznání nadřazený praktický soud a hodnocení životní situace dle **prožitých zkušeností** (empirie) bez vlivu právně teoretických znalostí
 - = **intuitivní zdroj základních právních pravd**
- **Rozumné očekávání** (*reasonable expectation*)
- **Rozumné uspořádání poměrů**

49

„Osvícenství je vykročení člověka z jeho samým zaviněné nesvéprávnosti. Nesvéprávnost je neschopnost používat svůj vlastní rozum bez cizího vedení. Tato nesvéprávnost je zaviněna námi samými, když její příčinou není nedostatek rozumu, ale nedostatek rozhodnosti a odvahy používat ho bez cizího vedení. Sapere aude! Měj odvahu používat svůj vlastní rozum!, je tedy heslem osvícenství.“

Immanuel Kant, Odpověď na otázku: Co je to osvícenství?, 1730. Filoz. čas., 41, 1993, č. 3, s. 381. Překl. *Loužilán*.

50

2. ČÁST

DĚJINY,
PŘÍTOMNOST,
BUDOUCNOST

51

SVĚTOVÉ ZÁKONODÁRSTVÍ

ratio scripta

- **Prusko**: ALR 1794
- **Francie**: Code civil 1804
- **Louisiana**: Code civil 1808
- **Rakousko**: ABGB 1811
- **Německo**: BGB 1896
- **Švýcarsko**: ZGB 1907, obligace 1881
- **Itálie**: C. c. 1942
- **Nizozemí**: BW 1970 – 1992 (10 knih)
- **Québec**: C. c. Q. 1991
- **Rusko**: ГК 1994 – 1995 (2 částí)

52

JINÁ POJETÍ

- **Anglie**: obecné právo (*common law*)
právo ekvity (*law of equity*)
precedenční právo (*case law*)
- **Uhersko** vč. Horních Uher: zvykové (obyčejové) právo
- **USA**: *restatement of law* (opětovné shrnutí precedentního práva, kompendium), ALI

53

SOUKROMOPRÁVNÍ ZEMĚPIS

- **Soukromoprávní soustavy**
 1. evropská kontinentální
Francie poč. 19. stol.
 2. anglo-americká (*common law*)
Anglie poč. 12. stol.
 3. islámská

⇨

54

■ Soukromoprávní rodiny (okruhy)

1. románská
2. germánská
3. skandinávská
4. anglo-americká
5. islámská
6. asijská
7. africká, *např. kmenové právo*

55

DĚJINY

- **Rakousko vč. Čech, Moravy a Slezska**
Codex Theresianus 1766, bez platnosti
Josefinisches Gesetzbuch 1786, jen první díl
ABGB 1811 (cís. pat. č. 946 sb. z. s.)
⇔ 1797 *Westgalizisches Gesetzbuch*
- **Uhersko vč. Horních Uher**: obyčejové právo
- **Československo**
převážně soukromoprávní dualismus 1918 - 1950
Čechy, Morava a Slezsko: o. z. o. (ABGB)
Slovensko: uherské obyčejové právo
1937 vládní návrh čs. sjednocujícího o. z.

56

■ České překlady ABGB

- 1812 kniha všeobecných zákonů městských
pro všechny německé dědičné země
Mocnářství Rakouského
- 1862 Zákoník obecní, občanský císařství
Rakouského
- 1904 Obecný občanský zákoník rakouský

57

- **Československo 1950 – 1964**
o. z. č. 141/50 Sb., přiblížení právu sovětskému ☹

1948 Ústava

- 1949 zákon o právu rodinném
1950 zákon směnečný a šekový
1953 zákon o právu autorském

1960 Ústava

- 1963 zákon o rodině
1963 zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním
1963 zákoník mezinárodního obchodu ☹

58

■ Československo 1964 – 1992

o. z. č. 40/64 Sb., úpadek občanského práva ☹

- 1964 hospodářský zákoník, samostatně
1965 autorský zákon
1965 zákoník práce, samostatně
1969 zákon o odpovědnosti státu za škodu
1982 novela o. z.

59

1990 ústavní zrovnoprávnění vlastnických práv ☹

- 1990 zákon o nájmu a podnájmu nebytových prostor
1990 velká novela hospodářského zákoníku

1991 Listina základních práv a svobod ☹

- 1991 zákon o ochraně hospodářské soutěže
1991 velká novela o. z.
1991 obchodní zákoník
1992 zákon o ochraně osobních údajů v informačních systémech
1992 zákon o zápisu věcných práv k nemovitostem
1992 zákon o cenných papírech
1992 federální koncept nového o. z.

1992 slovenská a česká Ústava ☹

60

PŘÍTOMNOST

- **Česko od 1993**
 - 1994 zákon o vlastnictví bytů
 - 1997 zákon o nadacích a nadačních fondech
 - 1998 zákon o odpovědnosti za škodu vadou výrobku
 - 2000 zákon o veřejných dražbách
 - 2000 autorský zákon
 - 2001 zákon o spotřebitelském úvěru
 - 2002 všeobecná aplikační přednost ratifikovaných mezinárodních smluv** ☺
 - 2004 zákon o pojistné smlouvě
 - 2004 platnost práva ES**

61

KROKY K BUDOUCNOSTI

- **Česko** ☐
 - 1996 široká koncepce o. z.
 - 2001 věcný záměr o. z.; úzké pojetí
 - 2002 věcný záměr obchodního zákona
 - 2005 pracovní návrh o. z.
 - 2006 zákoník práce

62

63

3. ČÁST

GLOBALIZACE A EVROPEIZACE
SOUKROMÉHO PRÁVA
A
OTEVŘENÉ PRÁVNÍ POJMY

64

SROVNÁVACÍ VĚDA SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Devíza**
Lex multiplex ius unum
- **Cíl**
 1. **sjednocení** (unifikace) soukromého práva
 2. **sladění** (harmonizace) soukromého práva
srv. též *rezoluce EP* (1989 a násl.)
 3. **přiblížení** (aproximace) soukromého práva

65

SJEDNOCOVÁNÍ SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Sjednocování právních norem**
- **Sjednocování judikatury**
- **Sjednocování soukromoprávních doktrín**

66

- Společný základní světónázor a všelidské hodnoty
- Pojem práva a soukromého práva zvlášť
- Teorie pramenů práva
- Právní metodologie
 - a. tvorby práva
 - b. používání práva
 - c. výkladu práva
- Teorie argumentace
- Teorie legitimace práva (ospravedlnění)

67

GLOBALIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA

- Světové sjednocování (unifikace):
 1. práva občanského
 - ✓ mezinárodní smlouvy
 2. práva obchodního
 - ✓ mezinárodní smlouvy
 - ✓ *lex mercatoria* aj. *soft law*; např. zásady mezinárodních obchodních smluv UNIDROIT (1994, 2004)
- Volba práva u závazků s cizím prvkem

68

SVĚTOVÉ NEBO EVROPSKÉ MEZINÁRODNÍ ORGANIZACE

- Spojené národy (UN) v New Yorku
 - > Výbor pro práva dítěte
 - > Komise OSN pro mezinárodní obchodní právo (UNCITRAL)
- Haagská konference mezinárodního práva soukromého v Haagu
- Mezinárodní ústav pro sjednocení soukromého práva (UNIDROIT) v Římě
- Rada Evropy (CE) ve Štrasburku

69

- Mezinárodní organizace práce (ILO) v Ženevě
- Světová obchodní organizace (WTO) v Ženevě
- Světová organizace duševního vlastnictví (WIPO/OMPI) v Ženevě
- Evropská patentová organizace (EPO) v Mnichově
- Eurasijská patentová organizace (EAPO) v Moskvě aj.

70

SVĚTOVÉ MEZINÁRODNÍ SMLOUVY

- Spojené národy
 - hard law*:
 - 1. Úmluva o právech dítěte (1989)
(č. 104/91 Sb.)
 - 2. Úmluva OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží (1981)
(č. 160/91 Sb.)

71

„PRÁVO NENÍ TEXT“

- Sjednocování soukromého práva jednotným výkladem: 😊
 1. mezinárodních smluv
 2. právních předpisů
 3. právních jednání (úkonů)
 4. právních rozhodnutí; zejm. judikátů
- Doktrinární význam světové právní vědy
 - > právní hermeneutika = umění výkladu práva

72

OTEVŘENÉ PRÁVNÍ POJMY

- Sjednocování soukromého práva používáním otevřených právních pojmů
 - ✓ *open concepts, open textures*, např. *dobrá víra*
 - ✓ generální klausule, např. § 11 o. z.
 - ✓ překonávání odlišností soukromoprávních soustav skrze **společné právní jádro** např. v EU
- Doktrinární význam světové srovnávací vědy soukromého práva (komparatistiky)

73

1. **zákonodárství nemá definovat** neurčité právní pojmy, ale ponechat jejich vymezení až na jejich **použití** na konkrétní budoucí případ
2. **judikatura nemá definovat** tyto pojmy, nýbrž je používat na konkrétní nastalý případ
3. **právní doktrína má definovat** tyto pojmy vymezením jejich účelu a obsahu

74

1. DOBRÁ VÍRA

- *Bona fides*
vědomý stav ducha,
spočívající v přesvědčení o subjektivním právu nebo o jednání po právu,
s nímž právní řád spojuje právní následky

např. vydržení práva, mala fide závazek vydat i užítky z bezdůvodného obohacení, zápisná překážka známka.

75

2. DOBRÉ MRAVY

- *Boni mores*
způsoby chování bez újmy jinému člověku, zvířeti nebo přírodě,
s nimiž právní řád spojuje právní následky

např. negativně překážka platnosti smlouvy nebo výkonu práva, zápisná překážka známková

76

3. VEŘEJNÁ MORÁLKA

- *Public morality*
veřejné povědomí o chování,
které není způsobilé veřejně pohoršit,
s nímž právní řád spojuje právní následky

např. negativně zápisná překážka průmyslově vzorová

77

4. VEŘEJNÝ POŘÁDEK

- *Ordre public*
stav věcí,
vyklučující nebezpečí veřejné poruchy
způsobilé ohrozit kohokoli,
s nímž právní řád spojuje právní následky

např. negativně zápisná překážka známková; výhrada v soukromém právu mezinárodním

78

ODSTRAŇOVÁNÍ TVRDOSTI

- **Tvrdość (*hardship*) práva soukromého**
×
 1. kontextualismus podle okolností případu
 2. používání otevřených právních pojmů (generální klauzule)
 3. ústavně konformní výklad
 4. *rebus sic stantibus*
smlouva uzavřena za konkrétního stavu s následnou změnou okolností
 - ☛ zánik závazku § 50a/3 o. z., 292/5 obch. z.
 - ☛ změna závazku soudem § 99 z. r.

79

- **Tvrdość zákona práva veřejného**
×
rozhodnutí na základě správního uvážení v jednotlivé věci
např. v individuální věci práva sociálního zabezpečení

z. č. 187/06 Sb., o nemocn. pojištění, aj.

80

NOTORIETY

- Skutečnosti **obecně známé**, které netřeba dokazovat (§ 122 o. s. ř.)
 - a. přírodní, *např. sled ročních období*
 - b. společenské, *např. sled dnů v týdnu*
- **Zásadní nepatřičnost** v právu trestním
 - ☛ *in dubio pro reo*

81

SJEDNOCOVÁNÍ JUDIKATURY

- **Evropský soud pro lidská práva** ve Štrasburku
- **Nejvyšší soud** v Brně
 - ✓ stanoviska ke sjednocování rozhodování soudů v civilních věcech
 - ✓ Sb. soud. rozh. a stan.

82

- **Soudní rozhodnutí zásadního významu po právní stránce**
 1. právní otázka zásadního významu (pro věc **určující**)
 2. odpověď na ni má **obecný dopad** na všechny případy **obdobné** povahy

83

EVROPEIZACE SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Rada Evropy**
 - ✓ mezinárodní smlouvy, *např. Evropská úmluva o právním postavení dětí narozených mimo manželství* (1975), (č. 47/01 Sb. m. s.)
 - ✓ doporučení
- **Evropská společenství**
 - ✓ **prvotní zdroj**: mezinárodní smlouvy
 - ✓ **druhotný** (odvozený) zdroj: nařízení, směrnice, rozhodnutí, stanoviska a doporučení

84

PRÁVO EVROPSKÝCH SPOLEČENSTVÍ

1. **bezprostřední použitelnost** práva ES
2. **aplikační přednost** práva ES před státním zákonem; srv. čl. 10 Ú
3. **soukromoprávní odpovědnost státu** za škodu jedinci porušením práva ES
4. **bezprostřední účinek** práva ES v **soukromých** i veřejných poměrech

85

- **Sjednocování soukromých práv v ES, např.**
 - ✓ **právo korporační**
 1. evropské hospodářské zájmové sdružení (EZHS), (nař. 1985)
 2. evropská společnost (SE) a holdingová evropská společnost (nař. 2001)
 3. evropská družstevní společnost (nař. 2003)
 - ✓ **soukromé právo mezinárodní**
Úmluva o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (1980), (č. 64/06 Sb. m. s.)

86

- **Sladování soukromých práv v ES**
 - ✓ právní síla a forma cílové **směrnice**
 - ✓ **jednotný trh**
vč. **soukromoprávní ochrany spotřebitele** co je mimo jednotný trh, zůstává stranou

87

IUS COMMUNE EUROPAEM

- **Evropské soukromé právo**
 - ✓ společný akademický referenční rámec
 - ✓ evropský zákoník smluvního práva (ECC)
 - ✓ principy evropského smluvního práva (PECL)
 - ✓ principy evropského deliktního práva (PETL)
 - ✓ společné jádro soukromého práva v Evropě
 - ✓ evropský občanský zákoník
 - ✓ evropské rodinné právo
- = **nadstátní (odbornické) právo** (*soft law*)

88

www.copeccl.org

www.sgecc.net

89

4. ČÁST

POVAHA SOUKROMÉHO PRÁVA

90

SOUKROMÉ PRÁVO OBJEKTIVNÍ A SUBJEKTIVNÍ

- **Objektivní právo** (*lex, law*)
= soukromoprávní řád = část právního řádu
= soubor právních norem a právních principů soukromoprávní povahy
- **Subjektivní právo** (oprávnění), (*ius, right*)
= míra a způsob **právně možného** chování osob, vyplývajícího z právního řádu a chráněného státním prosazením

91

PRÁVO SPRAVEDLIVÉ A PRÁVO PŘÍSNÉ

- **Právo spravedlivé**, *ius aequum*
 1. **formální spravedlnost**, *aequum*
 - se stejným se nakládá stejně
 2. **materiální spravedlnost**, *bonum*
 - každý případ má být upraven nebo rozhodnut způsobem mu **nejpřiměřenějším**
 - ohled na **okolnosti** případu
- **Právo přísné**, *ius strictum*
 - v soukromém právu **výjimkou**;
 - např. právo směnečné* (směnečná přísnost);
 - přísnost **vyrovnávána** výhodou umožnění směnky

92

SOUKROMOPRÁVNÍ NORMY A SOUKROMOPRÁVNÍ PRINCIPY

- **Právní normy:** platí **výlučně** příkaz, zákaz, nebo dovolení;
jedno ruší druhé
- **Právní principy:** platí **souběžně** dva nebo více; kříží se a vyvažují se vzájemně, a to:

1. *secundum et intra legem* = právní normy
2. *praeter legem* = právně politické podněty
3. *extra (contra) legem* = **ius non scripta**

93

- **Poměr právního principu a právní normy**

neplatí

zásada *lex specialis derogat legi generali*

94

SOUKROMÉ PRÁVO A PROCESNÍ PRÁVO

- **Právo soukromé** = hmotné
 1. právo občanské aj.
- **Procesní právo** = formální
 1. procesní právo civilní (občanské)
 2. procesní právo správní
 3. procesní právo soudně správní
 4. procesní právo trestní aj.

95

SOUKROMÉ PRÁVO A PROCESNÍ PRÁVO CIVILNÍ

- **Soukromé právo**
 - právo občanské, obchodní, pracovní aj.
- **Veřejné právo**
 - **procesní** právo civilní (občanské); o. s. ř.

Není jednotné „občanské právo hmotné a procesní“,
ale **zvlášť** občanské právo (= **soukromé**)
a **zvlášť** procesní právo občanské (= **veřejné**).

X

Je jednotné „trestní právo hmotné a procesní“ (= **obojí veřejné**).

96

POJETÍ SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Dualistické** (české, slovenské aj.)
 1. státem **uznaná** (zaručená) vrozená **přirozená** práva osobnostní aj.
 2. státem **daná** (pozitivní) soukromá práva
- **Monistické**
 1. pozitivistické, např. *Gesetzpositivismus* ☹
 2. sociologické, např. *Freirechtsschule*, *marxisticko-leninská obecná teorie státu a práva* ☹

97

SOUKROMÉ NEBO VEŘEJNÉ PRÁVO

- **Právní doktriny**
 - ✓ **teorie mocenská**
s výjimkou veřejnoprávních smluv (subjektů)
 - ✓ **teorie subjektů**, organická
 - ✓ **teorie zájmová**, *Ulpianus: „Publicum est, quod ad statum rei romane spectat, privatum quod ad singulorum utilitatem.“*
- **Konstantní judikatura zvláštního senátu**
R 276/04 Sb. NSS a násl., procesní věci kompetenčních sporů ve správním soudnictví

98

SOUKROMÁ NEBO VEŘEJNÁ MOC

■ Soukromé právo
<i>(ius privatum)</i>	■ Veřejné právo
<i>(ius publicum)</i>
✓ soukromá nadřízenost v soukromých poměrech
<i>např. obecně příkazní nebo zvláště pracovní příkazní nadřízenost</i>	✓ veřejná nadřízenost ve veřejných poměrech
<i>např. rozkaz</i>
✓ výkon nesvrchované soukromé moci,
<i>např. soukromé právo výpovědi soukromé smlouvy</i>	✓ výkon svrchované veřejné moci,
<i>např. soudním rozhodováním o právech</i>

99

✓ nikdo nemá svrchovanou soukromou moc nad jiným	✓ stát má svrchovanou veřejnou moc nad lidmi a právníckými osobami
✓ rovný vztah
<i>např. pracovní poměr</i>	✓ vrchnostenský poměr
<i>např. služební poměr, procesní vztah soudu a účastníka řízení</i>

100

PŘÍKLAD 1: KULTURNÍ PAMÁTKA

Soukromé právo vlastnické k domu.
(o. z.)

Veřejnoprávní prohlášení
stále soukromého domu za kulturní památku
s **veřejnoprávním** ochranným režimem
za účelem zachování kulturního dědictví.
(z. č. 20/87 Sb., o st. památk. péči)

101

PŘÍKLAD 2: LOGO®

Soukromé právo průmyslově **vlastnické**
k nezapsanému grafickému označení (logu).

Veřejnoprávní kvalifikace
stále soukromého grafického označení (loga)
na základě **veřejnoprávního úkonu** zápisného
úřadu (zápisu označení do **veřejného** rejstříku
ochranných známek)®
se **soukromoprávními** účinky
za účelem **zvláštní** soukromoprávní ochrany.

102

ROVNOST V PŘIROZENÝCH A SOUKROMÝCH PRÁVECH

Každý
je roven v **uznání**
svých **přirozených** osobnostních práv,
v jejich **výkonu a ochraně**,
jakož i v **nabývání**
svých **soukromých** práv
a v jejich **výkonu a ochraně**.

103

ROVNOST V SOUKROMÉM PRÁVU

- **Nikdo nemá svrchovanou soukromou moc nad jiným**
 - ✓ právní **princip svobodné vůle** v soukromé autonomii
 - ✓ **nikomu nelze** vnutit závazek
 - ✓ **nikdo nemůže** soukromě vynutit ochranu svého soukromého práva (vyjma svépomocí);
právní princip *nemo iudex in causa sua*
 - ✓ slabší člověk je soukromým právem chráněn
- **Zákonodárná metoda** (právní technika)
soukromoprávně rovného zacházení

104

ROVNOVÁHA A VZÁJEMNOST SOUKROMÝCH PRÁV

- **Přirozený zákon rovnováhy**
(*Gleichgewichtsgesetz, Law of Equilibrium*)
- **Vzájemnost** (reciprocita) **smluvních plnění**
 1. *do ut des,* dávám, abys mi za to něco dal
 2. *do ut facias,* dávám, aby za to pro mne něco učinil
 3. *facio ut des,* činím něco, abys mi za to něco dal
 4. *facio ut facias,* činím něco, abys za to něco učinil pro mne

105

SOUKROMOPRÁVNÍ OCHRANA SLABŠÍ STRANY

- **Slabší člověk je soukromým právem chráněn**
 1. nezletilec, *srv. práva dítěte* ¶
 2. nesvéprávný
 3. zaměstnanec
 4. pacient nebo klient
 5. spotřebitel
 6. nájemce bytu
 7. původce výtvorů, *např. autor* ¶ či *vynálezce*
 8. menšinový akcionář aj.

106

ZÁKAZ ZNEUŽITÍ MONOPOLU

- **Monopol**
 1. **přirozený**
 2. **právní** (výhradní koncese)
- **Smlouva připojovací** (adhézní)
obchodník s elektřinou je **povinen uzavřít** smlouvu o dodávce elektřiny s **každým**, kdo splňuje předpoklady (**legální smluvní přimous**) a zákazník podepisuje **smluvní formulář** předložený monopolistou, jehož obsah **nemůže** měnit;
srv. např. energet. z. č. 458/00 Sb.

107

SVOBODA SOUKROMÝCH POMĚRŮ

Vše dovoleno, co není zakázáno
čl. 2/3 LZPS, čl. 2/4 Ú, § 51, 491/1 o. z.

- **Svoboda vývoje lidské osobnosti**
vč. svobody tvorby
- **Vlastnická svoboda**
- vlastnictví zavazuje = zákaz zneužití práva vlastnického na úkor jiného
- **Smluvní svoboda**
- volba účelu, obsahu a formy závazku, smluvní strany, smluvního typu nebo atypu

108

SWOBODA VŮLE

Nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá
čl. 2/3 LZPS, čl. 2/4 Ú

- **Soukromá (privátní) autonomie**
např. svobodná práce **X** nucená práce (trest)
- **Ius dispositivum**
každý si svobodně upravuje svá soukromá práva a stát se tomu poddává, není-li **výjimečně** vázán:
- **Ius cogens**

109

JUDIKATURA

(...) Čl. 2 odst. 3 Listiny ... ve své první dimenzi představuje strukturální princip, podle něhož lze státní moc vůči jednotlivci a jeho autonomní sféře (včetně autonomních projevů volních) uplatňovat pouze v případech, kdy jednání jednotlivce porušuje výslovně formulovaný zákaz upravený zákonem.
(...) takový zákaz musí však musí reflektovat toliko požadavek, spočívající v zabrání jednotlivci v zásazích do práv třetích osob a v prosazení veřejného zájmu, je-li legitimní a proporcionální takovému omezení autonomního jednání jednotlivce. ⇨

110

(...) Ve své druhé dimenzi pak působí čl. 2 odst. 3 Listiny jako subjektivní právo jednotlivce na to, aby veřejná moc respektovala autonomní projevy jeho osobnosti, včetně projevů volních, které mají odraz v jeho konkrétním jednání, pokud takové jednání není zákonem výslovně zakázáno. Čl. 2 odst. 3 (...) je pak třeba aplikovat bezprostředně a přímo.

Nál. ÚS z 4. 5. 04 sp. zn. I. ÚS 113/04, nál. č. 63 Sb. n. a usn., sv. 33.

111

DISPOZITIVNOST SOUKROMOPRÁVNÍCH Norem

- **Obecné pravidlo dispozitivnosti**
(§ 2/3 o. z.); zákon se **poddává** volnímu odchýlení se s **výjimkami**:
1. **výslovný zákaz** odchýlení se od zákona
 2. **z povahy zákona vyplývající zákaz** odchýlení se, a to:
 - a. u **práv osobního stavu** (statusových)
 - b. hrozí-li tím **újma** jinému nebo veřejnému pořádku

112

SOUKROMÉ PRÁVO PODDAJNÉ NEBO DONUCUJÍCÍ

1. **soukromé právo poddajné**
čemu?
stát se poddává svobodné vůli lidí nebo právnických osob
2. **soukromé právo výjimečně donucující**
jak?
stát donucuje zákonem i proti svobodné vůli, je-li k tomu sdostatek rozumný důvod

113

SMLUVNÍ PŘÍMUS

- **Smluvní přímus** *ex lege* nebo *ex contractu*

Příklad:

Zákonná **kontraktační povinnost** uzavřít i **proti své vůli** např. **pojistnou smlouvu** o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou:

- ✓ při výkonu povolání, např. **advokáta**
- ✓ provozem silničního motorového vozidla 🚗

= přímus právně **jednat** i proti své vůli v zájmu ochrany **slabšího** (klienta) nebo ochrany **všeobecného dobra** s **volbou s kým jednat** (volba pojistitele)

114

115

5. ČÁST

MRAVNÍ A ÚSTAVNÍ ZÁKLADY

116

MRAVNÍ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Souběh a prolínání mravnosti a právnosti**
- **Zlatá pravidla (*aureae regulae*) soukromého práva:**
 1. **neplatnost** soukromoprávních jednání pčícíich se dobrým mravům; § 39 o. z.
 - **závazek vydat bezdůvodné obohacení** z neplatného soukromoprávního jednání; § 451 an. o. z.
 2. **zákaz výkonu** soukromých práv v rozporu s dobrými mravy; § 3 odst. 1 o. z.
 3. **závazek nahradit** škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům; § 424 o. z.

117

JUDIKATRURA: PROVIZE

„Uplatnění nároku na zprostředkovatelskou odměnu za zprostředkování uměleckého zaměstnání v cizině za stavu, kdy právní předchůdce nárokovatele pouze těžil ze svého někdejšího monopolu zprostředkování umělecké činnosti ve vztahu k cizině, aniž se o získání uměleckého zaměstnání přičinil, je výkonem práva, který je v rozporu s dobrými mravy.“

Rozs. MS v Brně z 22. 5. 1998, čj.: 37 C 251/93-41

118

MRAVNÍ SMYSL A SMYSL PRO KRÁSU

- **Mravní smysl**
 - = schopnost rozeznávat **dobro a zlo**
např. šikanu nájemce bytu pronajímatelem
- **Smysl pro krásu**
 - = schopnost rozeznávat **krásu** (soulad a souzvuk) a **ošklivost**
např. umělecké dílo, vzhled výrobku nebo obalu výrobku (design) = průmyslový (vkusový) vzor

119

SOUKROMÉ PRÁVO V OBČANSKÉ SPOLEČNOSTI

- **Ústavněprávní pojem občanské společnosti**
Česko založeno na (preamb. Ú):
 1. **úctě k subjektivním** lidským právům
 2. **zásadách občanské** společnosti
 - ✓ **zásada primátu práva soukromého** nad (převážně donucujícím) právem veřejným zejm. trestním nebo organizačně technickým (*Privatrechtsgesellschaft*)
 - ✓ **zásada právního státu** (*materieller Rechtsstaat*)
 - ✓ **zásada rovnosti** v soukromých aj. **právech** aj.

120

ÚSTAVNÍ ZÁKLADY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Subjektivní veřejná ústavní práva občana**
= státem **zformalizovaná** přirozená práva člověka
- **Přímá působnost v poměrech:**
 1. soukromých; *srv. právo na stávku*
 2. veřejných; *srv. právo na soudní ochranu*

121

122

6. ČÁST

PRAMENY ČESKÉHO OBČANSKÉHO PRÁVA

123

ZDROJE

- **Ústavněprávní principy**
 1. právního státu
 2. svrchovanosti zákona
- **Formální prameny právních norem**
 1. mezinárodní (mezistátní)
 2. nadstátní
 3. vnitrostátní

124

- **Formální prameny vnitrostátní**
 1. ústavní
 2. podústavní, *např. o. z.*
 1. zákonné
 2. podzákoné, *např. vl. nř., vyhl.*
 3. psané (*ius scripta*)
 4. nepsané (*ius nonscripta*), *např. zásady spravedlnosti použitelné jako hmotné právo dle shodné vůle účastníků rozhodčího řízení, dále srv. nář. ÚS Pl. ÚS 33/97, č. 30/98 Sb.*

125

PŮSOBNOST SOUKROMOPRÁVNÍCH NOREM

1. **věcná**
 - a. přímá
 - b. analogická (*per analogiam legis*, § 853 o. z.,
per analogiam iuris, podle zásad práva)
zákon **případ neupravuje**, přičemž **má být právně upraven**,
pročež se použije zákonem upravený **případ obdobný**
2. **časová**; *srv. např. intertemporální právní normy*
3. **územní** vč. podpovrchu a nadpovrchu
3. **osobní** vč. **cizinců** dle **zásady národního zacházení**;
o. z. **není** zvláštním zákonem soukromého práva mezinárodního

126

SOUSTAVA SOUKROMOPRÁVNÍCH ZÁKONŮ

- **Obecnost**
Př vlajková loď = o. z.
doprovodné lodě = obch. z., a. z., zák. pr. aj.
- **Podpůrnost**
nestanoví-li zvláštní zákon jinak, použije se **podpůrně** o. z.
- **Přednost**
stanoví-li zvláštní zákon jinak, použije se **přednostně** zvláštní zákon před o. z.

× zák. práce ☹

127

7. ČÁST

OCHRANA SUBJEKTIVNÍHO SOUKROMÉHO PRÁVA

128

DRUHY OCHRANY SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Soudní**
- **Rozhodčí** dle dohody v majetkových sporech
 1. stálý rozhodčí soud
 - i. obecný
 - ii. zvláštní (burzovní)
 2. rozhodce *ad hoc*
 3. finanční arbitř

129

- **Výjimečně správní**
 1. Český telekomunikační úřad
 2. [OÚ obce s rozšířenou působností u ochrany pokojného stavu]
 - × ochrana práva
- **Svépomocná**

130

131

PÍSEMNICTVÍ

Rouček, Fr. – Sedláček, Jar. et al.:
Komentář k československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.

1. vyd. Praha: V. Linhart 1935 - 1937, sv. 1 - 6.
2. vyd. Praha: Codex Bohemia 1997 - 1998, sv. 1 - 6.

132

Gaius, Učebnice práva ve čtyřech knihách. Brno 1999.³

Justiniánske inštitúcie. Bratislava 2000.

Kincl, *Dicta et regulae iuris aneb právnické mudrosloví latinské*. Praha 1990.

Rebro, *Latinské právnické výrazy a výroky*. Praha 1999.

133

Eliáš/Zuklínová, *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva*. Praha 2001.

134

135

Foto:
Fryšava pod Žákovou horou, Morava, Česko 2006
Libavá, Morava, Česko 2006
Sovinec, Morava, Česko 2005
Evropský parlament, Brusel, Belgie 2004
Kačina, Čechy, Česko 2006

136

OBČANSKÉ PRÁVO

PRÁVNÍ PRINCIPY
A
ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.2 (2006)

© Ivo Telec, 2005

138

Ius est ars boni et aequi

Publius Iuventius Celsus, D. 1, 1, 1 pr.
kol. 70 – kol. 140 po Kr.

139

TEMATICKÝ PŘEHLED

1. účel a soustava
2. životní princip a postoj
3. obecné právní principy
4. zásady soukromého práva
5. zvláštní zásady soukromého práva
6. zásady soukromoprávních institucí

140

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ,
PRÁVNÍ PRINCIPY
A
PRÁVNÍ NORMY

141

ÚČEL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

1. **bezprostředně normativní** s cílem přímo právně upravit lidské chování
2. **zákonodárně** politický a technický
3. **výkladový**
4. **aplikační** vč. právní argumentace

142

SOUSTAVA

1. obecné právní principy
přirozené zásady právní
2. obecné zásady práva **soukromého**
3. obecné zásady práva **veřejného**
4. zvláštní (**odvětvové**) zásady práva soukromého
5. zvláštní (**odvětvové**) zásady práva veřejného
6. zásady právních **institucí**

143

ŽIVOTNÍ PRINCIP

- **Princip vzájemného podporování**
(Prinzip der Stützender Hilfe)
 - **Přirozenost lásky** = kladné nastavení světa
- ✗ rušení svobodnou vůlí

144

ŽIVOTNÍ POSTOJ

- **Přirozený postoj ke spravedlnosti**
 - ✓ každodenní zkušenost, zejm. prožitím
 - ✓ samozřejmé, bezděčné, vnímání významu věcí a přesvědčení o něm; „dětsky nevinný“ postoj
- **Právně teoretický postoj**
 - ✓ cílem **porozumět**, čím věci jsou (zatřítit je)
 - ✓ **zproblematizování** přirozeně známého světa
 - ✓ **vyvolání právního problému**
 - ✓ **rozumové zpochybnění** přirozeného postoje

145

SPOLEČENSKÉ ŘÁDY

- **Náboženský**; např. náboženské symboly
- **Morální**; srv. morální závazky, morálku právnických povolání
- **Právní**; srv. právní normy a právní principy
- **Hospodářský**; viz pravidla hospodářské soutěže
- **Vědecký**; srv. vědecké zvyklosti
- **Politický**; např. politické symboly nebo politická odpovědnost za politický delikt

146

PŘÍKAZY PRÁVA

Praecepta iuris sunt haec:

*Honeste vivere,
alterum non laedere,
suum cuique tribuere.*

*Domitius Ulpianus, D 1, 1, 10, 1
(170 – 228 po Kr.)*

147

PŘEDPOROZUMĚNÍ

*... každý dobře ví, že smlouvy se mají plnit,
dluhy platit, nikoho neuvádět v omyl,
nepomlouvat ani neokrádat ...*

- **Právní řád jen formalizuje všeobecně známé rady**, jak žít bez újmy vlastní nebo bližnímu
 - ✗ státně pozitivistická **závislost na předpisu** na všechno (**nadužívání** rozumu) ☹
nebo na pouhém textu předpisu (**nepoužívání** rozumu) ☹

148

OBEČNÉ PRÁVNÍ PRINCIPY

- **Osvědčené principy právního státu**
= právní principy
preamb. Ú
- **Argumentační důsledky logické nebo právně rétorické** pro celý právní řád

149

POVAHA A CÍL PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

- **Axiomatická povaha**
apriorní dobra, všeobecně osvědčené a uznávané, které **netřeba dokazovat (axiomy)**, jimiž se právní řád právního státu nechává ovládat (**vláda práva**); úhelné kameny práva
- **Cíl**
trvalé udržování **obecného právního dobra** (míru) mezi lidmi a vůči přírodě
- **Vnitřní jednota, soudržnost a účelnost práva**

150

PŘEHLED PRÁVNÍCH PRINCIPŮ

■ Právní ctnosti (právní hodnoty)

1. spravedlnost
2. úcta a uznání zdroje přirozených práv (vyšší moci)
3. nezadatelnost přirozených práv
4. svoboda vůle
5. osobní odpovědnost
6. nedotknutelnost lidské bytosti
7. rozumnost a rozumné očekávání
8. poměrnost
9. přiměřenost
10. bezpečí a důkazní jistota

151

11. úcta k právům a svobodám jedince
12. rovnost v právech (právní rovnost)
13. obecné právní dobro
14. dobrá vůle
15. dobrá víra (*bona fides*)
16. dobré mravy (*bonos mores*)
17. dobrá pověst
18. dobrá správa

152

19. zákon nepůsobí zpětně (*lex retro non agit*)
20. z bezpráví právo nevznikne (*ius ex iniuria non oritur*)
21. bezpráví neospravedlňuje bezpráví (*iniuria non excusat iniuriam*)
22. není trestu bez zákona, není trestného činu bez zákona, aj.

- *In favorem vitae*
- *In favorem libertatis*

153

PRÁVNÍ PRINCIPY A PRÁVNÍ NORMY

■ 2 pojmové prvky práva

1. princip (hodnotový význam *prima facie*)
2. norma

■ Shodnost účelu ☛ dobro a spravedlnost

■ Jednotný instrumentální význam právního řádu a obou jeho prvků

- normy i principy mají být prodchnuty stejným „kmitočtem“, laděny na stejnou strunu

154

- **Právní normy:** platí **výlučně** příkaz, zákaz, nebo dovolení; jedno ruší druhé
- **Právní principy:** platí **souběžně** dva nebo více; kříží se a vyvažují se vzájemně, a to:

1. *secundum et intra legem* = právní normy
2. *praeter legem* = právně politické podněty
3. *extra (contra) legem* = *ius non scripta*

155

■ Pravidlo řešení střetu 2 prvků práva

Stanoví-li právní princip jinak nežli právní norma nebo naopak, **použije** se ten prvek práva, který je **přirozenější** a v konkrétní nastalé věci **spravedlivější**

- ☛ míra přirozenosti
- ☛ míra spravedlivého uspořádání věci

156

- Poměr právního principu a právní normy

neplatí

zásada *lex specialis derogat legi generali*

157

- **Původ právního principu**
všeobecné povědomí o přiměřenosti a závaznosti; trvá udržováním povědomí
- **Původ zákonné právní normy**
politické rozhodnutí, politická dohoda aj. politické dorozumění; vliv nahodilosti; trvá do zrušení

158

PRÁVNÍ PRINCIP A PRÁVNÍ POLITIKA

- **Právní princip**
„nikdo nesmí mít prospěch ze svého protiprávního jednání“
- **Právní politika**
„přímé daně se mají snížit, nepřímé zvýšit“

159

POLITIKA A PRÁVO

■ Vláda lidu	■ Vláda práva
■ Svrchovanost lidu	■ Právní stát
	a. demokratický
	b. jiný
relativní skupinové (např. stranické) zájmy, předsudky;	objektivní zájem spravedlnosti
soutěž o veřejnou moc	služba spravedlnosti

160

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvojčlenná struktura**
 1. **skutková podstata** (hypotéza, antecedent)
podmiňující část, *např. poškození zdraví*
 2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty (sankce, účinek, konsekvent)
podmíněná část, *např. závazek nahradit škodu na zdraví*
- implicitní zásada *neminem leadere*

161

2. ČÁST

PRÁVNÍ ZÁSADY

162

PRÁVNÍ ZÁSADY

- **Právní zásady**, na nichž je vybudován zákon; souladné s právními principy; vyjádřeny:
 - ✓ zákonem (*secundum et intra legem*)
 - ✓ mimozákonně (*praeter legem, extra legem*)
- 1. **obecné**
- 2. **zvláštní (odvětvové)**, např. práva obchodního
- 3. **jednotlivých právních institucí**
např. právní ochrany osobnosti nebo rodiny

163

PŘIROZENÝ SMYSL ZÁKONA

- § 7 ABGB, *natürliches Sinn eines Gesetzes causa finalis*
- = **objektivní uspořádání poměrů** mezi lidmi nebo vůči přírodě, které vychází z přirozených **zákonitostí** světa, z přirozených lidských **práv** z nich vyplývajících, jakož i z **cíle** lidského života

164

PŘIROZENÉ ZÁSADY PRÁVNÍ

- § 7 ABGB a návrh o. z.
natürliche Rechtsgrundsätzen
- = **nezadatelné životní zásady právního významu**, státy uznávané a používané, nikoli však státy stanovené
- = zásady spravedlnosti (ekvita) ⇨

165

ZÁSADY SPRAVEDLNOSTI

- **Přirozená spravedlnost** (*natural justice*)
 - = **nepsané hmotné právo** (*ius non scripta*); používáno mj. v **rozhodčím řízení z vůle** účastníků majetkového sporu (ekvita, *ex aequo et bono*)
např. *zásada neminem laedere*
- **Co je spravedlivé?**
To, co je přirozeně (objektivně) prospěšné.

166

KTERÉ TO JSOU?

1. ochrana života a zdraví, cti, důstojnosti a soukromí (**osobnosti**)
2. ochrana **rodiny**
3. ochrana **vlastnictví**
4. ochrana **slabšího** před bezdůvodnou újmou pro **nedostatek věku** (ochrana nezletilce) nebo pro **závislost** svého postavení (ochrana slabší strany)
5. nikdo nesmí bezdůvodně **těžít z vlastní neschopnosti** k újmě jiného ⇨

167

6. **slib zavazuje**; smlouvy mají být plněny (*pacta sunt servanda*)
7. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
8. předpoklad **dobré víry** právního jednání nebo jiného chování (**vyvratitelná domněnka**)
9. zákaz zneužití práva k újmě jiného
10. nikdo nemůže zasáhnout do integrity jiného
11. nikdo nemůže na jiného převést více práv nežli má sám

⇨
168

12. nikdo nesmí být nucen setrávat ve společenství
13. nikdo nesmí být nucen vzdát se budoucích práv
14. nikdo nemůže mít prospěch z vlastního protiprávního jednání nebo z toho, že jednal ve zlé víře či proti dobrým mravům
15. nikomu neškodit

169

16. nikomu nelze odepřít, co mu po právu náleží
17. nikdo se nemůže bezdůvodně obohatit na úkor jiného
18. spravedlivý důvod
19. práva bdělým (*vigilantibus iura*) aj.

170

3. ČÁST

ZÁSADY SOUKROMÉHO PRÁVA

171

VÝZNAM

1. **hierarchicky hodnotový účel** práva
2. **ústavní přizpůsobení** (konformita) **podústavního** práva
3. **jednota, soudržnost** a účel práva
4. **všeobecná znalost** práva
5. **smysluplnost** (ospravedlnění) práva
6. **zákonodárné** vodítko pro budoucí právo
7. **argumentační** a **interpretační** vodítko platného práva

- **Různá teoretická třídění zásad v písemnictví**

172

1. PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Vše dovoleno, co není zakázáno**

čl. 2/3 LZPS, čl. 2/4 Ú, § 2/3 o. z., § 263 obch. z.

1. **svoboda volby právně jednat nebo nejednat**
výjimkou smluvní přímus
2. **svoboda volby smluvníka**
např. i veřejnou nabídkou komukoli

173

3. **svoboda volby účelu, obsahu, způsobu a formy právního jednání**
smlouvy typové nebo atypové, smíšené;
 - způsob volního projevu:
výslovný X **nevýslovný**, *per facta concludentia*
 - forma: **písemná prostá**
písemná kvalifikovaná
např. volní projevy stran na téže listině nebo veřejnou listinou (notářským či exekutorským zápisem)

174

MÍRA SVOBODY SPOLEČNOSTI

- **Míra svobody** lidské společnosti je **přímo úměrná** míře možného **uplatnění svobodné vůle jedince v soukromých poměrech**

✗ *např. o. z. v původním znění z 1964* ☹

175

OMEZENÍ PRIVÁTNÍ AUTONOMIE

- **Zásada minimálního omezení lidské svobody v soukromých poměrech;** jen co je **nutné** k:
 1. **výkonu svobody jiných**
 2. **ochraně všeobecných dober** jakožto **nerozložitelných** hodnot patřících všem; *např. dobrých mravů, veřejné morálky, veřejného pořádku, veřejného zdraví, veřejného bezpečí apod.*

176

- 1992 čs. soukromoprávní obnovení možnosti církevního sňatku vedle občanského
 - ☛ **rozšíření svobody vůle v soukromoprávní věci osobního stavu;** svoboda **volby formy** sňatku; bezpečí nabytí osobního stavu mj. osvědčením MaÚ o způsobilosti k uzavření manželství

✗ návrh o. z. a údajná systémovost statusového práva ✗ stát rozvádí, ale **neoddává** (delegace)

- **právní podstatou je soukromoprávní souhlasné prohlášení** (souhlasný projev vůle) snoubenců, právně **druhotné je před kým** projevono; zápis do knihy manželství, vedené MaÚ, jen evidenční

177

SMLUVNÍ PŘÍMUS

- **Smluvní přímus** *ex lege* nebo *ex contractu*

Příklad:

Zákonná **kontraktační povinnost** uzavřít i **proti své vůli** *např. pojistnou smlouvu* o pojištění odpovědnosti za škodu způsobenou:

- ✓ při výkonu povolání, *např. advokáta*
- ✓ provozem silničního motorového vozidla ☹

= přímus právně **jednat** i proti své vůli v zájmu ochrany **slabšího** (klienta) nebo ochrany **všeobecného dobra s volbou s kým jednat** (volba pojistitele).

178

2. NEFORMÁLNOST

- **Svoboda vůle zvolit si formu právního jednání**

1. neformální
2. formální

- **Výjimečně** státem **přikázaná právní forma**

1. výslovná
2. přede svědky
3. písemná soukromou nebo veřejnou listinou,

je-li k tomu sdostatek **rozumný důvod ospravedlňující** státní zásah do svobodné vůle

179

3. OCHRANA SOUKROMÉHO PRÁVA

- **Ochrana práva**

(§ 4 o. z., § 3/věta druhá o. s. ř.) před:

1. **ohrožením** reálnou hrozbou
 - ✗ jen hypotetická hrozba
2. **porušením**

- **Deliktní** (právně bezdůvodný) **zásah:**

1. **ohrožovací**, *např. příprava nebo pokus skutku* dokonaný

- **Zákaz odepření výkonu spravedlnosti**

(*denegationis iustitiae*), **procesní** zásada civilní

180

4. OCHRANA POKOJNÉHO STAVU

- *Quieta non movere*
§ 5 o. z.
účelem **obnova** narušeného pokojného stavu **odstraněním zřejmého** zásahu (obnovením *statu quo ante*) pomocí obecního úřadu obce s rozšířenou působností
- **Trestní právo správní**
přestupek proti veřejnému pořádku nebo občanskému soužití; § 47 nebo 49 přest. z.

181

5. NIKOMU NEŠKODIT

- *Neminem laedere*
§ 415 a 420 an. o. z.
nikomu neškodí, kdo vykonává své právo;

např. kdo čerpá vodu z cizí studny z titulu svého práva z věcného břemene zatěžujícího cizí pozemek

182

6. OCHRANA SLABŠÍ STRANY

- **Slabší člověk je soukromým právem chráněn**
 1. nezletilec, *srv. práva dítěte* ¶
 2. nesvéprávný
 3. zaměstnanec
 4. pacient nebo klient
 5. spotřebitel
 6. nájemce bytu
 7. původce výtvorů, *např. autor* ♪ či *vynálezce*
 8. menšinový akcionář aj.

183

← PŘÍKLAD: SMLUVNÍ LICENCE ♪

- **Autorský zákon**
Nevyplyvá-li z licenční smlouvy např. mezi autorem a televizním vysílatelem jinak, má se za to, že jde o nevýhradní licenci k televiznímu vysílání autorova díla. Nikoli o licenci výhradní. Tzn. in favorem auctoris.

§ 47/1 in fine a. z.

184

← ZÁKAZ ZNEUŽITÍ MONOPOLU

- **Monopol**
 1. přirozený
 2. právní (výhradní koncese)
- **Smlouva připojovací** (adhézní)
obchodník s elektřinou je **povinen uzavřít** smlouvu o dodávce elektřiny s **každým**, kdo splňuje předpoklady (**legální smluvní přímus**) a zákazník podepisuje **smluvní formulář** předložený monopolistou, jehož obsah **nemůže** měnit;
srv. např. energet. z. č. 458/00 Sb.

185

7. DOBRÁ VÍRA

- **Vyvratitelná domněnka** (předpoklad) dobré víry **každého**
 - ✓ soukromé právo založeno na předpokladu **poctivosti**
- **Výkladové pravidlo** (§ 35/2 o. z.)
právní jednání má být **vykládáno** tak, aby **nebyl poškozen**, kdo **jednal bona fide**, nebo kdo **dobromyslně důvěřoval**, že **jiný jedná bona fide**

186

8. DOBRÉ MRAVY

- Souběh a prolínání mravnosti a právnosti
- Zlatá pravidla (*aureae regulae*) soukromého práva:
 1. neplatnost soukromoprávních jednání přičicích se dobrým mravům § 39 o. z.
 2. zákaz výkonu soukromých práv v rozporu s dobrými mravy § 3 odst. 1 o. z.
 3. občanskoprávní odpovědnost za škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům; § 424 o. z.

187

- C. c.: *bonne foi* (ve významu dobrých mravů, jako mravní kategorie)
- ABGB: *gutte Sitten*
- BGB: *Treu und Glauben*
- O. z.: **zásady socialistického soužití** (původní znění z 1964)

188

9. ZÁKAZ ZNEUŽITÍ PRÁVA

- Zákaz výkonu práva na úkor bližního nebo všeobecného dobra (statku, blaha)

např. zákaz výkonu práva vlastnického na úkor vlastníka sousedícího pozemku nebo na úkor pokojného stavu soužití v obci
- Vlastnictví zavazuje (čl. 11/3 LZPS)

K čemu? Ke zdržení se jeho výkonu na úkor

189

10. PRÁVA NÁLEŽEJÍ BDĚLÝM

- *Vigilantibus iura scripta sunt*
rozhodnost a odvaha brát se o své právo právo v rukou schopných;
- ✓ **spí-li se na právech**
 - ☛ **zánik** (prekluze) práva *ex lege* uplynutím doby a nečinností
 - ☛ **oslabení** práva dlužníkovou námitkou promlčení po uplynutí doby; naturální právo bez nároku

190

11. PRÁVNÍ BEZPEČÍ

- **Bezpečí:**
 1. stejného rozhodnutí o stejném právu
 2. rozhodnutí toho, kdo je příslušen
 3. stejného rozhodnutí každého, kdo bude rozhodovat o právu
- **Důkazní jistota nabytí práva**

např. pomocí svědků, veřejnou nebo soukromou listinou aj.

191

12. ODBORNOST

- **Zásada profesionality**

např. podnikatele

Kdo se hlásí jako příslušník určitého stavu nebo povolání k odbornému výkonu nebo jinak vystupuje jako odborník, je zavázán nahradit škodu způsobenou za určitých okolností;
např. odbornost advokáta vůči klientovi, lékaře v soukromé praxi vůči pacientovi apod.

192

13. LEX RETRO NON AGIT

- **Výslovný ústavní zákaz zpětné účinnosti norem trestního práva**
ve smluvním právu platí **dohodnutá** účinnost smlouvy:
 - a. uzavřením, kdy je shodná s platností
 - b. pozdější účinnost
 - c. dřívější účinnost, *např. již od 1. 1. tohoto roku*
- *Iura quesita*
práva **nabytá** před účinností právní normy, zůstávají **nedotčena**

193

14. PRÁVA TŘETÍCH

- **Zákaz výkonu smluvní svobody**
ke **zhoršení** postavení třetího (na jeho úkor)

např. zákaz dohody dědiců na úkor věřitele zůstavitele

194

15. SMLUVNÍ SPRAVEDLNOST

- **Parita smluvních plnění**
= zásadní **vyrovnanost vzájemných plnění** s ohledem na **účel** smlouvy
např. zásadně vyrovnaný poměr užité hodnoty pronajaté obchodní místnosti a nájemného
- **Přirozený zákon rovnováhy** (vyrovnání braní a dávání), *Gleichgewichtsgesetz, Law of Equilibrium*

195

16. ROZUMNÉ OČEKÁVÁNÍ

- **Rozumnost vlastností právního řádu**
ratio scripta
rozumné uspořádání poměrů
- *Reasonable expectation*
rozumně lze očekávat určité chování
- **Zvláštní zásada obezřetnosti při podnikání na kapitálovém trhu**

z. č. 256/04 Sb.

196

17. ZDRAVÝ ROZUM

- *Common sense*
= rozumovému poznání nadřazený praktický soud a hodnocení životní situace dle **prožitě zkušenosti** (empirie) bez vlivu právně teoretických znalostí
= **intuitivní zdroj základních právních pravd**
- **Rozumné očekávání**, *reasonable expectation*
- **Rozumné uspořádání poměrů**

197

18. IN DUBIO MITIUS

- **V pochybnostech mírněji**
→ **poddajnost** (dispozitivnost) norem soukromého práva
- **Výkladové pravidlo pro výklad smluv**
✓ smlouvy jsou spíše platné, nežli neplatné; srv. projevenou vůli stran
- *In dubio pro reo*
zásada práva trestního

198

19. PŘEDCHÁZENÍ

- **Předcházení ohrožení nebo porušení** soukromého práva nebo všeobecného dobra srv. též právní princip **obezřetnosti**; a to **prevence**:
 1. **sporů**
 2. **soukromých deliktů a škod z nich**
 - a. újem majetkových
 - b. újem nemajetkových

199

- **Generální příkaz prevence vůbec**
Legální **generální příkazy** § 3/2 o. z.
 1. **vyvarovat** se ohrožení nebo porušení práva
 2. **přednosti dohody** o odstranění rozporu stran vč. možného přispění **prostředníka** (zprostředkovatele, mediátora) nebo **smírce**; *srv. např. mediaci v kolektivním právu pracovním nebo autorském a souvisejících právech; srv. např. smírčí řízení soudní*

200

- **Generální smluvní prevence** § 43 o. z.

Legální **příkaz smluvníkům odstranit** vše, co může vést ke sporům

např. nepoužívat vícevýznamové pojmy bez vysvětlení jejich určitého významu

201

- **Generální škodní prevence** § 415 o. z.

Legální příkaz svým **chováním neškodit** (*neminem laedere*) na zdraví, majetku, přírodě nebo životním prostředí, tzn. neškodit na právech nebo všeobecných dobrech

= též **generální klausule skutkové podstaty zakázaného škodního chování**; k tomu dále viz **zvláštní** skutkové podstaty **deliktního práva** škodního § 421 – 437 o. z.

202

20. NEZNALOST ZÁKONA NEOMLOUVÁ

- **Předpokladem je objektivní poznatelnost zákona** bez dokazování jeho skutečné znalosti konkrétním člověkem
 - = neomlouvá zejm. neznalost právních principů a obecných zásad práva soukromého nebo veřejného
 - = nezjišťuje se subjektivní stav vědomí lidí o právu
 - × **právní význam zjištění osobních poměrů** člověka

203

4. ČÁST

ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ
VČETNĚ
ZÁSAD PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

204

ZÁSADY ZVLÁŠTNÍ

- **Právo obchodní**
zásada poctivého obchodního styku aj.
- **Právo autorské a právo výkonných umělců**
zásada **pravdivosti** autorství
nebo původcovství uměleckého výkonu
- **Právo pracovní**
zásada závislé práce
aj.

205

ZÁSADY PRÁVNÍCH INSTITUCÍ

Např.

- **Zásada rodinné solidarity**
- **Zásady vypořádání zaniklého společného jmění manželů** § 149/2 - 4 o. z.

aj.

206

207

LITERATURA

- Čečotová, Dobré mravy v slovenskom súkromnom práve. Bratislava 2005.
- Dworkin, Když se práva berou vážně. Praha 2001.
- Havel, Dobré mravy a poctový obchodní styk. Právník, 2000/1.
- Hurdík, Zásady soukromého práva. Brno 1998.
- Kühn, Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře. Praha 2002.
- Salač, Rozpor s dobrými mravy a jeho následky v civilním právu. Praha 2004.²
- Večeřa, Spravedlnost v právu. Brno 1997.

208

209

- Foto:
- Schiermonnikoog, Frísko, Nizozemí 2006
 - Justiční palác, Brno, Morava, Česko 2006
 - Nedvězí, Čechy, Česko 2006

210

OBČANSKÉ PRÁVO

SKUTEČNOST V PRÁVNÍM SMYSLU

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.1 (2006)

© Ivo Telec, 2006

212

TEMATICKÝ OBSAH

1. Skutková podstata a následek
2. Třídění právních skutečností
3. Nauka o právních úkonech
4. Čas v právním smyslu

213

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ

214

STRUKTURA PRÁVNÍ NORMY

- **Dvojčlenná struktura**
 1. **skutková podstata** (podmiňující část, antecedent)
např. poškození zdraví nebo věci
 2. **právní důsledek** naplnění skutkové podstaty (podmíněná část, konsekvent)
např. závazek nahradit škodu
- implicitně zásada *neminem laedere*

215

SKUTEČNOST

- **Význam skutečnosti** (faktu)
 1. **věcný**, *např. morální, náboženský, hospodářský, politický, vědecký aj.*
 2. **právní**
- **Právní** (pravotvorná) **skutečnost**
= **jakákoli** smysly vnímatelná skutečnost (děj, stav apod.), s níž **zákon** spojuje
 - ☛ **právní následek**
- **Pravotvornost**

216

NÁSLEDEK SVOBODNÉ VŮLE

- **Právní princip svobodné vůle**
 - ✓ soukromoprávní zásada privátní autonomie
- **Každé volní rozhodnutí** → **následek**
- **Přirozený následek**
 1. bez soukromoprávního významu
 2. se **soukromoprávním významem**

217

SKUTKOVÁ PODSTATA A PRÁVNÍ NÁSLEDEK

- **Skutková podstata**
 - = souhrn skutečností (dějů), s nimiž **právní norma** spojuje → **právní následek**
např. prodej věci nebo poškození věci má podle o. z.
 - právní následek
- **Právní následek**
 - vznik, změna nebo zánik subjektivního soukromého **práva** (oprávnění) nebo **povinnosti**
např. vznik vlastnického práva kupujícího k věci nebo vznik závazku škůdce nahradit škodu na věci

218

KAUSA A PRÁVNÍ DŮVOD

- **Hospodářská nebo jiná pohnutka** ⇨
 - = (motiv, kausa) právního jednání
např. přenechat jinému nepotřebný nábytek
- ✗
- **Právní důvod** (právní titul) ⇨
 - způsobuje vznik, změnu nebo zánik práva nebo závazku
např. kupní smlouva o prodeji nepotřebné věci

219

KAUSA

- **Např. vydědění**
 - zůstavitelovo vydědění potomka z taxativního důvodu (pohnutky) **osobní** povahy, *např. neposkytnutí pomoci v nemoci nebo ve stáří v rozporu s dobrými mravy*

220

PRÁVNÍ DŮVOD

1. **objektivní skutečnost** nezávislá na lidské vůli a na lidském chování, *např. průtrž mračen*
2. **lidské chování**, *např. najmutí si bytu*
3. výjimečně **zákon**, *např. změna práva osobního užívání pozemku na právo vlastnické* § 872 o. z.
4. konstitutivní **rozhodnutí** soudu, rozhodce, popř. správního úřadu, *např. o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví bytu nebo o vyvlastnění pozemku*

221

TŘÍDĚNÍ PRÁVNÍCH SKUTEČNOSTÍ

- **Hledisko svobodné vůle**
 1. **Objektivní události**
 - a. **přírodní**, *např. početí, narození, smrt*
 - nabytí právního statusu (osobního stavu)
např. živelní pohroma
 - zánik závazku pro nemožnost splnění
 - b. **společenské**, *např. stávka, výluka, válka*
 - zánik závazku pro nemožnost splnění

222

c. **čas** (běh času) ⌚

223

2. Subjektivní chování

a. **prosté**, např. výrobení stolu nebo opravení židle, vytvoření uměleckého díla spoluautorského nebo vytvoření pěveckého výkonu 🎵

- ☛ vznik práva vlastnického
- ☛ zánik závazku splněním
- ☛ vznik práva autorského
- ☛ vznik práva výkonných umělců

224

b. **právní**

i. **jednání** (právní úkon), např. uzavření nebo vypovězení nájemní či pracovní smlouvy

- ☛ vznik nebo zánik práva

✓ **konání** (*committere*, komisivní)

✓ **nekonání** (*non-facere*, omisivní), ač **měl** konat
strpění konání (*pati*), např. strpění výkonu cizího věcného práva bydlení vlastníkem domu

225

ii. **úřední rozhodnutí**, např. soudu o zrušení a vypořádání spoluvlastnictví

- ☛ zánik práva spoluvlastnického
- ☛ vznik práva vlastnického

226

c. **protiprávní** (zakázané), např. poškození fasády cizího domu ☹️

- ☛ soukromoprávní delikt škody
- ☛ vznik reparačního závazku nahradit škodu

227

DALŠÍ TŘÍDĚNÍ

1. **jednorázové**
2. **trvající (stavy)**

a. **právní**

i. **osobní**, např. osobní stav manželství, osobní stav likvidace zrušené právnické osoby

- ☛ práva a závazky manželské
- ☛ omezení právního jednání v likvidaci

ii. **věcný**, např. všeobecná známost ochranné známky, zapsanost ochranné známky

- ☛ silnější právní ochrana

228

- b. **protiprávní** (zakázané)
např. neoprávněná stavba chaty na cizím pozemku, neoprávněná držba cizího kola, bezdůvodné obohacení z obsazení bytu na úkor jiného, nekalá soutěž

- ☛ závazek odstraňovací
- ☛ závazek vydávací
- ☛ závazek zdržovací

229

3. **dokázané** (nastavší skutky)
4. **známé** (notoriety)
a. **všeobecně**
i. přírodní, *např. střídání ročních období*
ii. společenské, *např. sled dnů v kalendáři*
b. **úředně**, *např. známé soudu z jeho úřední činnosti, právní předpisy*

230

5. **předpokládané**, obvykle bývají dány
☛ předpoklad bez pochybností
a. **vyvratitelné**, *např. předpoklad zavinění škůdce, předpoklad diskriminace, vyvratitelné důkazem opak*
b. **nevyvratitelné**

231

6. **samostatné** X nesamostatné
a. současně působící (simultánní)
b. postupně působící (sukcesivní)
např. návrh smlouvy a jeho přijetí
7. **účinné (určení časového momentu)**
a. současně, *např. s uzavřením smlouvy*
b. následně až po nastání budoucí skutečnosti
např. účinnost nájemní smlouvy až po získání koncese k činnosti v najatých místnostech
a. zpětně, *např. k 1. lednu letošního roku*

232

DOMNĚNKY A FIKCE

- **Domněnky**
 1. **vyvratitelné**, „*má se za to, že ... , není-li prokázán opak*“, *např. vyvratitelné domněnky otcovství*
 2. **výjimečně nevyvratitelné**, „*platí, že ... , „hledí se jako by ... , viz vypořádání společného jmění manželů*“
- **Fikce** (smyšlenka)
výjimečně fingovaná skutečnost
např. poskytnutí určitých informací o veřejných prostředcích se nepovažuje za porušení obchodního tajemství

z. č. 106/99 Sb., o svob. příst. k infor.

233

PŘÍKLAD PRÁVNÍ FIKCE: Lázeňský řád

Vstup do těchto lázní pouze ženám.
Pro účely tohoto lázeňského řádu se masér považuje za ženu.

234

2. ČÁST

NAUKA O PRÁVNÍCH ÚKONECH

235

PRÁVNÍ ÚKON

- **Právní úkon** = právem **uznané**
(aprobované) volní jednání
- **Protiprávní úkon** = právem **neuznané**
(reprobované) volní jednání
- **Znaky** § 34 o. z.
 1. vnější projev vůle (jednota vůle a projevu)
 2. se zákonně uznaným **následkem**:
 - a. vzniku
 - b. změny
 - c. zániku práva nebo závazku
 - d. jiným

236

1. projev vůle
2. zaměřenost volního projevu
3. aprobovanost právním řádem
4. nastoupení následků

237

CO NENÍ PRÁVNÍM ÚKONEM?

- **Společenské služby** (liberality)
např. pozvání na oběd, na výlet, do kina, vyzvání k tanci apod.
 - ☛ **morální závazek** podle morálního řádu
 - ✗ **právní závazek** nahradit škodu úmyslným jednáním proti dobrým mravům

238

VŮLE

- **Mluvení ze spaní** bez volního významu
 - ✗ volní význam
- ↓
- **Vůle** = duševní poměr člověka ke **chtěnému výsledku**, právně posuzovaný z **objektivních** okolností, za nichž byl seznatelně projeven, zejména s ohledem na **dobrou víru adresáta**, a bez přihlížení k pohnutce (motivu) jednajícího

239

- ✗ právní význam **pohnutky** v právu trestním nebo soukromém u okolností případu a tehdy, je-li součástí projevu vůle, *např. objednávka taxislužby, abych byl včas na letišti*
- **Význam dobré víry adresáta** projevu vůle
 - ✓ vzhledem ke všem okolnostem mohl volní projev právem považovat za projev skutečné vůle jednajícího

240

DOBŘÁ VÍRA

■ *Bona fides*

vědomý stav ducha,
spočívající v přesvědčení o subjektivním
právu nebo o jednání po právu,
s nímž právní řád spojuje právní následky

*např. vydržení práva, mala fide závazek vydat i užítky
z bezdůvodného obohacení, zápisná překážka znám.*

241

TŘÍDĚNÍ PRÁVNÍCH ÚKONŮ

1. **jednostranné** (unilaterální), *např. závěť*
2. **dvoustranné** (bilaterální), *např. kupní smlouva na dům mezi dvěma stranami*
3. **mnohostranné** (multilaterální), *např. smlouva o sdružení tří řemeslníků*

1. **adresné** určité osobě
2. **neadresné**, určené komukoli s následky již projevem, aniž by projev někomu došel, *např. veřejný příslib*

242

1. **formální**, *např. smlouva o převodu nemovitosti*
2. **neformální většinově**, *např. smlouva o dílo*

1. **úplatné** s úplatou v penězích nebo jiných hodnotách, *např. v hospodářské výhodě*
2. **bezúplatné**, *např. darovací smlouva*
3. **smíšené**, *viz prodej věci podhodnotou*

243

1. **mezi živými**, *inter vivos*
2. **pro případ smrti**, *mortis causa*
např. závěť nebo odkaz (X o. z.)

1. **synallagmatické**, *viz vzájemně podmíněná plnění*, *např. kupní smlouva*
2. **asynallagmatické**, *např. darovací smlouva*

244

1. **kauzální**, *viz uznání dluhu co do důvodu a výše*

- existence kauzy
- vyjádření kauzy
- dokazování kauzy

2. **abstraktní bez vyplývající kauzy**
viz závazky z cenných papírů (skripturní závazky), např. šekové či směnečné

245

1. **konsensuální**; pouze volní
2. **reálné**; navíc faktické (reálné) chování
např. odevzdání plnění dlužníkem nebo jeho přijetí věřitelem, smlouva o vkladu: složení vkladu vkladatelem a přijetí vkladu bankou

1. **pojmenované** (nominální, typové)
např. kupní nebo nájemní smlouva
2. **nepojmenované** (inominální, netyповé), řídicí se **podobností**, *např. předmanželská smlouva*

246

VŮLE A JEJÍ PROJEV

1. **vůle** = duševní jev lidského nitra
2. **projev vůle** navenek smysly seznatelně
 - × **vnitřní výhrada** (mentální reserve)
 - × **pohnutka** (motiv) = duševní jev právní význam jako **neurčující** prvek volního projevu; srv. okolnosti projevu, *např. ziskuchtivost*; srv. cíl

247

VOLNÍ PROJEV

1. **výslovně**, tj. mluvou, písmem, posunky
2. **mlčky** (konkludentně), *např. úmyslným roztrháním listiny o závěti nebo listiny o návrhu smlouvy, zachováním se podle návrhu smlouvy*

248

MLČENÍ V PRÁVNÍM SMYSLU

- **Neplatí** zásada, kdo mlčí souhlasí
- kdo mlčí, neodpovídá na návrh na uzavření kupní aj. smlouvy
qui tacet, consentire non videtur
- jednostranná domněnka **bez** právního významu, *např. „neodpovíte-li do 14 dnů, předpokládáme, že se stáváte odběratelem zasláného časopisu“*

249

- **Výjimečně zákonem uznané mlčení** u změny cestovní smlouvy:

neodstoupí-li zákazník od cestovní smlouvy v určené lhůtě, nejméně 5 dnů, tedy mlčí-li, má se za to, že s navrženou změnou souhlasí

§ 852e/2 o. z.

250

NÁLEŽITOSTI PRÁVNÍCH ÚKONŮ

251

1. NÁLEŽITOST OSOBY

- **Náležitost právně jednajících osob**
 - ✓ právní subjektivita
 - ✓ svéprávnost
 - ✓ jen přechodná duševní **neschopnost** nemoc, opilost, omámenost
- **Smluvní nebo zákonný zástupce** projevuje vůli zastoupeného, nikoli vůli svou

252

2. NÁLEŽITOSTI VŮLE

1. **danost vůle**
 - ✗ donucení = místo vlastní vůle je projevena **vůle donucujícího**
2. **vážnost**
 - ✗ žert, hra, výuka (simulace) bez vůle k právnímu následku, *např. k prodeji*
 - ☛ **ochrana dobré víry** druhé strany ve **vážný** projev a v jeho následek
 - ☛ **bez následků nevážného projevu**, avšak s deliktním následkem škody

253

- **Předstírání vůle** (simulace, na oko)
např. předstíranou (simulovanou) kupní smlouvou je zastřeno darování, které je disimulované

254

JUDIKATURA

Směřovala-li vůle účastníků smlouvy k jejímu uzavření za jiných podmínek (za jinou cenu), než je ve smlouvě uvedeno, je uzavřená smlouva simulovaným úkonem a zastřeným úkonem je smlouva uzavíraná za cenu, kterou účastníci mezi sebou skutečně dohodli.

*Usn. NS z 22. 3. 06, sp. Zn. 29 Odo 3/2005
č. 124 Soud. jud., 2006/9*

255

2. **prostost omylu**
 - ✗ omyl ve **vůli** (volní, vnitřní, omyl)
 - ✗ omyl v **projevu** (vnější omyl),
náležitost poměru vůle a projevu
 - ✗ omyl v **pohutce bez významu**

256

⇐ OMYL V PRÁVNÍM SMYSLU

- **Omyl v:**
 1. osobě, *např. v jiné osobě stejného jména*
 2. předmětu, *např. v jiné než prodávané věci*
 3. množství, *např. 1,5 kg místo 1 kg*
 4. jakosti, *např. v horší než nabídnuté jakosti*
 5. jiné okolnosti rozhodné pro volní projev
- ☛ **relativní neplatnost:** „*pardon, to je omyl!*“
 - ✗ původce omylu, *např. zaměnitel zboží*, nebo, kdo o omylu věděl nebo musel vědět

257

LEST

- **Úmyslné vyvolání i nerozhodného omylu**
 2. stranou nebo vědomost 2. strany o vyvolání omylu 3. stranou
- ✓ předstírání, co není
- ✓ zastírání, co jest
 - ✗ újma nebo výhoda **není** nutná
- ☛ **relativní neplatnost** právního úkonu
- ☛ **závazek** nahradit škodu obelstěnému

258

3. svoboda

- ✗ **násilí**, fyzické donucení
např. k podepsání smlouvy či závěti
vis absoluta
nahrazení vlastní vůle **vůlí násilníka**
příčinná souvislost mezi násilím
a vnějším projevem
- ☛ **absolutní neplatnost**

259

- ✗ **bezprávná výhrůžka**, *vis compulsiva*
vzbuzení důvodného strachu z újmy,
již se hrozí
 - ☛ vůle utvářená **pod vlivem strachu**
z újmy (nesvobodná vůle)
- ☛ **absolutní neplatnost**
 - ✗ hrozba věřitele žalobou po právu

260

TÍSEŇ

- **Objektivní existující a působící stav**
hospodářský nebo jiný, doléhající tak,
že se tísněná osoba pohne k právnímu
jednání **za nápadně nevýhodných**
podmínek
např. k prodeji domu hluboko pod cenou
- **Objektivní stav subjektivně vnímaný**

261

- **Navození stavu tísně**
 1. **objektivně**, *např. živelní pohromou,*
kupř. povodní,
 2. **subjektivně**, *např. vlastním špatným*
hospodařením, nedbalostí o své zdraví ap.
- ✓ **objektivně nápadně nevýhodné podmínky**
 - ✗ rovnováha (ekvivalence) plnění
 - ☛ zákonné právo **odstoupení** od smlouvy
✗ obch. z.: riziko podnikání

262

3. NÁLEŽITOSTI PROJEVU VŮLE

1. **srozumitelnost** výrazu
lidské nitro ☛ poznatelná vnější sféra
i jen relativně, *např. znalostí šifry*
2. **určitost** obsahu, vyplývá-li z výkladu
 - ☛ **zásada přednosti výkladu** projevu vůle
před nesrozumitelností nebo neurčitostí
3. **[forma, je-li]** ✗ **zásada neformálnosti**

263

POMĚR VŮLE A JEJÍHO PROJEVU

- **Neshoda mezi vůlí a jejím projevem**
 - a. vědomá ☛ předstírání (simulace)
 - b. nevědomá ☛ omyl
 - i. jednostranná
 - ii. oboustranná

264

FORMA PROJEVU

- a. **smluvená**
- b. **zákonná** výjimkou
 - i. ústní, *např. prohlášení o uzavření manželství*
 - ii. písemná
 - > prostá (jednoduchá), *např. smlouva o převodu nemovitosti, závěť*
 - > úřední (kvalifikovaná), *notářský zápis, kupř. o smlouvě o zúžení nebo rozšíření společného jmění manželů, o závěti nezletilého*

265

- **Význam formy**
 - ☛ **platnost** právního úkonu
 - ☛ **dokazatelnost** právního úkonu, lze i nepřímo
- **Cenné papíry** spjaté s listinou (skripturou)

266

- **Smluvená forma**
 1. předpoklad **vzniku** právního úkonu
 2. prostředek **důkazní** o vzniku právního úkonu, který lze dokázat i **jinak**
 - ☛ nedostatek formy, smluvené jen pro důkazní účel ☛ platný právní úkon
- **Nedostatek písemné formy**
nedojde k bezdůvodnému obohacení

267

- **Písemná forma**
 1. projevy vůle na **více** listinách
např. výměnou dopisů
 2. projevy vůle na **téže** listině
viz smlouvy o převodu nemovitosti

268

EXKURS O PODPISU A LISTINĚ

269

PODPIS

- **Předpoklad platnosti** projevu v písemné formě
- **Nepochybná totožnost jednajícího**
např. i jen jméno František, i jen literární pseudonym
 1. vlastnoruční
 2. nahrazený
 - a. mechanicky, *např. podpisové razítko*
 - b. elektronicky, *viz elektronický „podpis“*
 - c. notářským zápisem při nemožnosti čtení a psaní

270

LEGALIZACE PODPISU

- **Ověření**
 1. vlastnoručního podepsání listiny před ověřovatelem
 2. uznání podpisu na listině za vlastní podpis
 - ✗ správnost nebo pravdivost údajů, soulad údajů s právními předpisy
- **2 svědci legalizace, nemůže-li číst nebo psát**
- KÚ, OÚ, notář, konz. úř., velitel lodě

z. č. 21/06 Sb., o ověřov., not. ř., Videň. úmluva o konz. stycích (č. 32/69 Sb.)
z. č. 61/00 Sb., o nám. plavbě

271

ADVOKÁTSKÉ PROHLÁŠENÍ O PRAVOSTI PODPISU

- Event. **nahrazení** úředního ověření podpisu advokátským (soukromým) prohlášením
 - a. advokát sepsal podepsanou listinu
 - b. jednající před advokátem vlastnoručně podepsal

z. č. 85/96 Sb., o adv.

272

ELEKTRONICKÝ PODPIS

- **Metoda ověření totožnosti** jednajícího v písemné formě v síti elektronických komunikací
 1. elektronický „podpis“ (**údaj** v elektronické podobě) *např. o. z.*
 2. zaručený elektronický „podpis“
 3. elektronický „podpis“ s kvalifikovaným certifikátem *např. zák. pr.*
 4. elektronická značka, *např. elektronický výpis z veřejné knihy s automatickou značkou*
 5. kvalifikované časové razítko

z. č. 227/00 Sb.

273

- **Vyvratitelná domněnka seznámení se** podepisujícího s obsahem datové zprávy před jejím podepsáním v síti elektronických komunikací

274

- **Nevyvratitelná domněnka automatizovaného označení** datové zprávy elektronickou značkou **bez** přímého ověření jejího obsahu a vyjádření tím **vůle** označujícího

275

ZACHOVÁNÍ PÍSEMNÉ FORMY

- **Učinění právního úkonu:**
 1. **elektronickými prostředky** v síti elektronických komunikací
 - a. elektronickou poštou
 - b. textovou zprávou, *např. typu SMS*
 2. **dálnopisem**
 3. **telegraficky**, jež vše umožňuje:
 - i. zachycení obsahu, i dočasné
 - ii. určení jednajícího, *např. i Tvůj strýc Vojta*

276

LISTINA V PRÁVNÍM SMYSLU

- **Věc**, na níž je hmotně zachycen volní projev
- 1. **soukromá**, např. o kupní smlouvě na stavební pozemek
- 2. **veřejná**, např. notářský nebo exekutorský zápis o uznání dluhu
- 1. **důkazní**, např. o dlužním úpisu
- 2. **dispozitivní**, např. o smlouvě nebo o závěti

277

1. **umořitelná** (nahraditelná); k uplatnění práva, např. jmenovací listina
 - a. umořená listina
 - ☛ usnesení soudu o umoření
 - b. náhradní listina výstavce za ztracenou nebo zničenou
2. **neumořitelná**, např. vstupenka, jízdenka, dispozitivní listiny ⇐

278

VEŘEJNÁ LISTINA

- **Veřejná listina dle zákona**
 - ✓ nadání veřejnou vírou v pravost a pravdivost
 - ✓ důkazní moc **silnější** nežli soukromá listina
 - ☛ vyvrátitelná domněnka pravdivosti osvědčené skutečnosti nebo potvrzení
 - ☛ trestní ochrana před paděláním nebo pozměňováním
- **Cizozemská veřejná listina**
 - ✓ ověření (apostila)
 - ☛ důkazní moc veřejné listiny i v CZ

279

VIDIMACE LISTINY

- **Ověření listiny**
 1. listina **předložená** v prvopisu, stejnopisu, opisu nebo v kopii
 2. listina **vidimovaná** (opis či kopie předložené)
 - ✗ správnost nebo pravdivost údajů
- **Opis nebo kopie**
 - a. prostá
 - b. ověřená
 - z. č. 21/06 Sb., o ověřování, not. ř., z. č. 61/00 Sb., o námoř. plavbě

280

VYŠŠÍ OVĚŘENÍ

- **Supervidimace nebo superlegalizace** pro účely použití v cizině
 - **Běžné ověření** notářem aj.
 - **Vyšší ověření MS nebo MZV**
 - ☛ lze doložitku *Apostille*
 - ↑
- Úmluva o zrušení požadavku ověřování cizích veřejných listin (1961) (č. 45/99 Sb.)
§ 62 z. č. 97/63 Sb., o mez. pr. soukr. a proc.

281

PŘEKLAD LISTINY

- **Ověření překladu**
- ZÚ, (soudní) tlumočnick
- **Veřejnoprávní seznam znalců a tlumočnicků** ☛ úřední výpis
 1. ústřední, vede MS
 2. v působnosti KS, vede KS
 - z. č. 36/67 Sb., o znal. a tlumoč.

282

283

4. NÁLEŽITOST PŘEDMĚTU

- **Objektivní počáteční možnost plnění**
 - a. věcná (fyzická)
 - b. právní (**nezakázanost**)
 - ☛ absolutní neplatnost
- **Objektivní následná nemožnost plnění**
 - ☛ zánik závazku, *např. v důsledku vis maior, okolnosti:*
 - **nepředvídatelné**
 - **neodvratitelné**

284

5. OBSAHOVÉ ČÁSTI

1. **podstatné** (*essentialia negotii*)
např. kupní cena u kupní smlouvy
2. **pravidelné** (*naturalia negotii*)
např. místo, čas a způsob platby kupní ceny
3. **nahodilé** (*accidentalia negotii*)
např. podmínky nebo příkaz, vedlejší ujednání u kupní smlouvy

285

PODMÍNKY

- **Skutečnost, o níž se neví, zda nebo kdy se splní či se již splnila**
 1. **odkládací** (suspenzivní)
účinnost nastane až se splní podmínka
např. účinnost nájemní smlouvy až získáním živnostenského oprávnění nájemce
 2. **rozvazovací** (rezolutivní)
již nastalá účinnost zanikne, splní-li se podmínka,
např. zánik nakladatelské licence nabízením knihy za předraženou cenu

286

- **Záměrné zmaření podmínky**
 - ☛ právní úkon **nepodmíněný**
- **Zakázanost podmínky**
 - ☛ zpravidla částečná neplatnost

287

- **Další třídění podmínek**
 1. **splnitelné** (potestativní), *např. péče o někoho v nemoci*
 2. **náhodné** (kauzální), *např. bude-li zítra pěkné počasí*

288

DOLOŽKA DOBY

- ⇨ podmínka,
avšak s jistotnou vazbou na budoucí čas
např. „smlouva nabývá účinnosti dne ...“

289

OPCE

- **Majetkové právo jednostranné volby**
nabytí účinnosti platné smlouvy
např. nájemcovo právo opce dalšího práva nájmu, nakladatelská opce dalšího vydání díla
- Uzavření jedné a další nebo dalších smluv na další, opakované, plnění s účinností ke dni skončení předchozí smlouvy s převoditelným právem jedné strany (nabyvatele opce) zvolit si nabytí účinnosti další smlouvy, *např. podle hospodářského výsledku*, s oznamovacím závazkem (vyhlášením opce) vůči druhé straně

290

PŘÍKAZ

- *Modus*
- ✓ v právu soukromém **netypický**
- 1. obecný příkaz, viz *příkazní smlouva*
- 2. zůstavitelův **příkaz k započtení** na dědický podíl, co dědic od zůstavitele bezplatně dostal za jeho života
viz právo dědické

291

292

3. ČÁST

NÁSLEDKY VADNÝCH PRÁVNÍCH ÚKONŮ

293

DRUHY NÁSLEDKŮ

1. **nicotnost**, viz *zák. o rod., spr. ř.*
2. **neplatnost**
 - a. absolutní
 - b. relativní
3. **reparační závazek** nahradit škodu
4. **právo odporovat** = relativní neúčinnost
5. **právo odstoupit**

294

ABSOLUTNÍ NEPLATNOST

- **Působnost** *ex lege, erga omnes, ex tunc*
- **Důvody v:**
 - a. **osobě jednajícího**
 - i. nesvéprávnost
 - ii. neschopnost právního úkonu pro duševní poruchu
např. testovací neschopnost duševně nemocného

295

- b. **obsahu**
 - i. rozpor se zákonem, *contra legem*
 - ii. rozpor s dobrými mravy, *contra bonos mores*
 - iii. obcházení zákona, *in fraudem legis*, **co do**
 - ✓ účelu zákona
 - ✓ obsahu zákona
- c. **formě**
 - i. nedostatek smluvené či zákonné formy

296

RELATIVNÍ NEPLATNOST

- **Právo dovolat se neplatnosti tím, kdo ji nezpůsobil a jehož sféra byla dotčena**
- **Důvod**
 - ✓ dovolání se neplatnosti = soukromoprávní jednání
- **Taxativní výčet důvodů dovolatelné neplatnosti**

§ 40a o. z.

297

ČÁSTEČNÁ NEPLATNOST

- **Důvod neplatnosti:**
 - celý právní úkon
 - ☛ neplatnost celého právního úkonu
 - část právního úkonu
 - ☛ neplatnost jen části, je-li z:
 - a. povahy
 - b. obsahu
 - c. okolností
- **oddělitelná** od ostatního, platného, obsahu
např. část o vedlejších ujednání

298

DELIKT ŠKODY

- **Zvláštní skutková podstata** soukromoprávního deliktu škody
- **škoda neplatností právního úkonu**
 - ☛ reparační závazek nahradit škodu

§ 42 o. z.

299

RELATIVNÍ NEÚČINNOST

- **Odporovatelnost** platnému jednání u soudu při úmyslném zkrácení věřitele
- **Relativní působnost** pouze vůči odporujícímu věřiteli
- **Právní důvod:** odporování = právní jednání

300

■ **Pojmové znaky**

1. úmysl zkrátit věřitele, **známý** 2. straně, *např. známý manželce nebo rodiči dlužníka, na něhož byl dlužníkem převeden dům*
 - ✗ tehdejší nepoznání věřitelova úmyslu 2. stranou i při náležité pečlivosti
2. právní úkon mezi dlužníkem a osobou blízkou, *např. synem nebo s. r. o. s dlužníkem jako jediným společníkem a jednatelem*
3. doba posledních 3 let

301

- ☛ **neúčinnost** právního úkonu, např. darovací smlouvy mezi dlužníkem a jeho otcem, vůči věřiteli
- ☛ **právo věřitele** na uspokojení z toho, co ušlo z dlužníkovy majetku podpůrně právo na náhradu vůči 2., který měl prospěch z dlužníkovy jednání

302

4. ČÁST

ČAS V PRÁVNÍM SMYSLU

303

BĚH ČASU

- **Objektivní** právní skutečnost
- **Omezení** pozemského života časem
 1. určitý okamžik, *např. den, konec dne*
 2. lhůta splnění, *např. opravit věc do týdne*
 3. vydržecí lhůta
 4. promlčecí lhůta
 5. propadná lhůta
 6. dovršení času, *např. dovršení zletilosti, dospělost pohledávky*

304

- **Spojení času** s konáním či nekonáním *např. upřesnění času soudem: „zaplatím až budu moci“, určí soud podle okolností případu podle dobrých mravů* § 564 o. z.

305

DOBA V PRÁVNÍM SMYSLU

- **Vymezení:**
 1. lhůtou, *např. vrátit knihu do týdne*
 2. termínem, *např. zazpívat na Nový rok*

306

LHŮTY

1. **Hmotněprávní**
 - ☛ zánik závazku aj., např. *dojitím do sféry věřitele, kupř. do jeho poštovní schránky*
2. **procesněprávní**, např. *žalovaný je povinen zaplatit do 3 dnů od právní moci rozhodnutí*
 - ✗ hmotněprávní lhůta již uplynula, proto je právo žalováno
3. **pořádkové bez zániku práva**
4. smluvní nebo zákonné

307

PRÁVNÍ POČÍTÁNÍ ČASU

- **Poslední den lhůty sobotou, nedělí, svátkem**
 - ☛ poslední den lhůty **nejblíže následující pracovní den**

308

- **Posunutí konce lhůty** ze soboty, neděle či svátku **až na 1. pracovní den**
- **Splnění dluhu prostřednictvím** banky nebo pošty **dispozitivně až připsáním na účet** nebo vyplacením hotově

309

zásada *vigilantibus iura*

310

VYDRŽENÍ PRÁVA

- **Původní vznik majetkového práva** např. *vlastnického*, držbou po vydržecí lhůtu

 1. **nepřetržitě nakládání** se způsobilým předmětem jako se svým
 2. **oprávněnost nakládání** *bona fide*, že věc **patří** držiteli
 3. zákonná **doba** nakládání 3 roky, 10 let u nemovitosti, vč. právního předchůdce

 - ☛ **zánik** práva předchozího držitele
 - ☛ **nabytí** původního práva vydržitele

311

zásada *vigilantibus iura*

312

PROMLČENÍ PRÁVA

- **Oslabení trvajícího majetkového práva**
 - ☛ trvání nároku **podmíněno** neprojevením dlužníkovy námitky promlčení
 - ☛ právo nejisté ✕ hrozba námitky promlčení
- **Pouze majetková práva ✕ osobní práva**
 - ✕ právo vlastnické

313

- **Dlužníkovy námitky promlčení věřitelova práva na plnění dluhu** (právní úkon)
 - = dobrovolný výkon subjektivního, zákonem přiznaného, soukromého práva (oprávnění) dlužníka namítat promlčení svého dluhu
- **Generální legální příkaz výkonu soukromých práv v souladu s dobrými mravy** § 3/1 o. z.

314

- **I. fáze**
 - uplynutí promlčecí doby a neuplatnění práva
 - ☛ dlužníkovy právo namítat promlčení
- **II. fáze**
 - věřitel uplatní právo
 - a. dlužník **nevykoná** namítací právo
 - ☛ nárok trvá
 - b. dlužník vykoná namítací právo
 - ☛ nárok zaniká, event. žaloba zamítnuta

315

JUDIKATURA 1

Ustanovení § 3 občanského zákoníku, dle kterého výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení.

nál. ÚS z 15. 1. 97, č. 6 Sb. nález a usn., sv. 7, sp. zn. II. ÚS 309/95.

316

JUDIKATURA 2

Vznesení námitky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje; mohou však nastat situace, kdy uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marně uplynutí promlčecí doby nezavinil.

nál. ÚS z 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, Práv. rozhl., 2006/1, s. 34 an.

317

- **Počátek promlčecí lhůty**
 - = den, kdy právo objektivně mohlo být vykonáno poprvé (uplatněno vůči dlužníkovi), *actio nata*

318

■ Délka promlčecí lhůty ⚖

1. obecná 3 letá
2. zvláštní
 - a. smluvená
 - b. zákonná
 - i. **kratší**, např. 2 letá u práva na vydání bezdůvodného obohacení
 - ii. **delší**, viz 10 letá u práva uznaného dle uznání dluhu co do důvodu a výše

319

■ Druhy promlčecích lhůt:

1. **subjektivní**, např. za 2 roky ode dne, kdy se poškozený dozvěděl o škodě a o škůdci
2. **objektivní**, dle subjektivní lhůty, avšak např. nejdéle za 10 let ode dne, kdy došlo ke korupčnímu jednání

320

PŘEKÁŽKY PROMLČENÍ

1. **nezačetí** promlčení, např. majetková práva mezi manžely za trvání manželství
2. **dočasné zastavení** běhu, viz uplatnění práva u soudu po dobu řízení
3. **přerušení** běhu, viz přiznání práva soudem nebo uznání dluhu dlužníkem co do důvodu a výše
 - ☛ dosavadní uběhlá doba promlčení právně **bevyznamná** promlčení počíná znova

321

- **Změna v osobě** věřitele nebo dlužníka např. při postoupení pohledávky jinému věřiteli nebo při převzetí dluhu jiným dlužníkem

bez vlivu na běh promlčení
není překážkou běhu

322

NÁSLEDKY UPLYNUTÍ PROMLČECÍ LHŮTY

1. věřitelovo právo i nárok trvá
2. vzniká dlužníkové **právo námitky promlčení**
 - ☛ věřitelovo právo se právně **oslabuje** tím, že **nárok** (vymahatelnost, žalovatelnost) se stává podmíněným, že dlužník nevykoná své namítací právo
3. výkon dlužníkového práva námitky promlčení
 - ☛ **zánik nároku** ☹ při trvání věřitelova práva

323

VĚŘITELOVO NATURÁLNÍ PRÁVO

- **Po dlužníkově uplatnění námitky promlčení**
- **Právo bez nároku**
 1. soudně nepřiznatelné ☹
 2. nezapočitatelné proti vůli dlužníka
 3. dobrovolně uznatelné dlužníkem
 4. dobrovolně splnitelné dlužníkem, aniž by se věřitel bezdůvodně obohatil na úkor dlužníka

324

ZÁNİK PRÁVA PROPADNUTÍM LHŮTY

- Propadnutí (prekluze) práva v čase
- Právo časově omezené
např. právo na reklamaci vady zakoupených bot ve lhůtě 2 let
- Uplynutí vymezené doby bez výkonu práva
 - ☛ zánik práva

325

- Výjimečné propadné zákonné lhůty v obecném zájmu na **včasnosti** chování

- ☛ zánik práva jeho nevykonáním
- ☛ přihlédnutí *ex offi*
- ☛ nelze prodloužit, leda změnou zákona
- ☛ lhůta se nestaví ani nepřerušuje

326

LITERATURA

Čihák, Didaktická pomůcka ke studiu struktury a systému občanského práva. Karlovy Vary – Sokolov. B. r.

327

JUDIKATURA

Vaške (ed.), Přehled judikatury ve věcech promlčení a prekluze. Praha 2006.

328

329

Foto:
<http://radioklub.solvayovylomy.cz> (fota dálhopisů)
Sliema, Malta 2006
Malta 2006

330

OBČANSKÉ PRÁVO

VÝKLAD SOUKROMÉHO PRÁVA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.3 (2006)

© Ivo Telec, 2005

332

*„Zaměřuj svou pozornost k tomu,
co je podstatou každé slovem označené
činnosti nebo zásady nebo věci.“*

*Marcus Aurelius, Hovory k sobě.
Praha 1969, s. 106. Překl. Kutbanův.*

333

TEMATICKÝ OBSAH

1. účel výkladu
2. právní hermeneutika a právně hermeneutické myšlení
3. výkladové (interpretační) právo
4. výklad právních úkonů a jeho pravidla
5. výklad právního řádu a jeho metody
6. výklad právních rozhodnutí

334

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ

335

DEVÍZA

„Právo není text!“

336

Text právního předpisu,
text právního úkonu
nebo text právního rozhodnutí
je **pouze východiskem pro zjištění
účelu a obsahu právní normy
nebo závazku.**

337

JUDIKATURA 1

(...) naprosto neudržitelným momentem používání práva je jeho aplikace vycházející pouze z jeho jazykového výkladu.

Jazykový výklad představuje pouze prvotní přiblížení se ke aplikované právní normě. Je pouze východiskem pro objasnění a ujasnění si jejího smyslu a účelu (k čemuž slouží i řada dalších postupů, jako je logický a systematický výklad, výklad e ratione legis atd.). ⇨

338

Mechanická aplikace abstrahující, resp. neuvědomující si, a to buď úmyslně nebo v důsledku nevědomosti, smysl a účel právní normy, činí z práva nástroj odcizení a absurdity.

*Nál. ÚS z 17. 12. 97 sp. zn. Pl. ÚS 33/97,
č. nál. 163 Sb. n. a usn., sv. 9, vyhl. pod č. 30/98 Sb.*

339

JUDIKATURA 2

Právní úkon je neurčitý (§ 37 odst. 2 ObčZ) tehdy, jestliže srozumitelně vyjádřený obsah má takové věcné nedostatky, že je nelze překlénout ani výkladem podle § 35 odst. 2 ObčZ.

*Rozs. NS sp. zn. 2 Cdon 257/97
Práv. rozhl. 1998/7*

340

JUDIKATURA 3

Základním principem výkladu smluv je prioritá výkladu, který nezakládá neplatnost smlouvy, před takovým výkladem, který neplatnost smlouvy zakládá, jsou-li možné oba výklady. Je tak vyjádřen a podporován princip autonomie smluvních stran, povaha soukromého práva a s tím spojená společenská a hospodářská funkce smlouvy.

Není ústavně konformní a je v rozporu s principy právního státu taková praxe, kdy obecné soudy upřednostňují výklad vedoucí ke neplatnosti smlouvy, před výkladem neplatnost smlouvy nezakládajícím.

Nál. ÚS z 14. 4. 05 sp. zn. I. ÚS 625/03

341

PRÁVNÍ VĚDA

■ Metodická a systematická k právnímu dobru (spravedlnosti) zacílená

1. tvorba (kreace) práva
2. výklad (interpretace) práva
3. používání (aplikace) práva v situacích

342

- **Paradigma** (model, vzorec) **právo**vědného myšlení
 - ✓ vědecká **metoda**, právní **normy** a právní **principy**
např. vědecké metody právně výkladové

×

 - ✓ teoretický **systém** práva a právní **vztahy**
např. právní vztahy jako forma společenských, zejm. výrobních, vztahů
viz marxisticko-leninská obecná teorie státu a práva

343

DUCH A LITERA ZÁKONA

- **Duch zákona**
= vystižení **podstaty** a **přirozeného smyslu** nehmotné právní normy;
vyjeví se **výkladem**
- **Litera zákona**
= písemné **vyjádření** účelu a obsahu nehmotné právní normy;
hmotně zachycené formou zákona

344

ÚČEL VÝKLADU

- *Quid iuris?*
odstranění **pochybností** o právu
zjištění, co platí ☛ **vědecký poznatek**
= právní názor
- **Potvrzení**, nebo **vyvrácení** víceznačných výkladových **domněnek**; *bud' dluží, nebo ne*
- **Vyjevení práva z nosiče**, jímž je **vyjádřeno**
např. z právního předpisu

345

PRÁVNÍ HERMENEUTIKA

- *Interpretandi scientia*
Hermes = posel (tlumočník) bohů
= **umění výkladu práva**
 - ☛ sjednocování práva **jednotným** výkladem
 - = součást obecné hermeneutiky
- **Předmětem** zejm. **právní text**
- **Hermeneutická orientace** právní vědy
 - ✓ pojmy **porozumění**, **význam**, **intencionalita**

346

- **Výkladová pravidla**
 1. **právně** normativní, *např. zákonná*
 - ☛ právní řád
 2. **vědecky** normativní, *viz výkladové právní doktríny*
 - ☛ vědecký řád

347

ZNAKY PRÁVNĚ HERMENEUTICKÉHO MYŠLENÍ

1. vědomé uznávání **přirozenosti** subjektivních lidských práv bez ohledu na politickou dohodu, a to s vyvozením jejich přirozeného **zdroje**
2. instrumentální používání ústavně chráněných lidských práv a svobod
3. logické a rétorické operace s **právními principy**

348

4. **poměrování** střetnuvších se subjektivních práv, svobod nebo všeobecných dober *srv. Test poměrnosti cíle a prostředku*
5. soudcovské aj. **dotváření** psaného práva obsahem otevřených právních pojmů
6. zvažování **okolností** konkrétního případu (kontextualismus), a to:
 - a. skutkových nebo právních
 - b. polehčujících nebo přitěžujících

349

SOUDCOVSKÝ SLIB A KÁRNÉ PROVINĚNÍ

- **Soudcovský slib výkladu** právního řádu podle nejlepšího vědomí a svědomí § 62/1 z. č. 6/02 Sb.
- **Soudcovská povinnost výkladu** zákona podle nejlepšího vědomí a svědomí § 79/1 = i „nejlepší“ **vědomí výkladových metod**
- **Soudcovské kárné provinění** vadného výkladu (skutková podstata překrocování práva) § 87 = porušení veřejnoprávní povinnosti

350

ZDROJE VÝKLADU

- **Judikatura**
 1. rozhodnutí **běžné**
 2. rozhodnutí **výkladové** o **autentickém** výkladu dřívějšího rozhodnutí, *např. ESLP, SD ES*
- **Právní věda**
např. komentáře k předpisům; neplatí rčení, „kde začíná právní problém, končí komentář“
dogmatická exegese = rozborový soud

351

DRUHY VÝKLADU

1. **vlastní** (autentický); *např. výklad vlastních rozhodnutí ESLP a SD ES; závazný právní formou rozhodnutí*
2. **soudní** při používání práva soudem; závazný jak je závazné rozhodnutí, jinak působí argumentační přesvědčivostí
3. **doktrinární**; *např. vědecké komentáře, působí argumentační přesvědčivostí*
4. **služební**; *viz státní službu; služebně závazný pokyn*

352

PŘEDMĚT VÝKLADU V SOUKROMÉM PRÁVU

1. **projev vůle** v soukromém právu (soudkromoprávní úkon)
2. **soudkromoprávní norma**
 - i. výklad mezinárodní smlouvy
 - ii. výklad právního předpisu
 - iii. výklad jiných zdrojů práva soudkromého *např. obyčejů, obchodních zvyklostí*
3. **právní rozhodnutí** (veřejnoprávní úkon) ve věci soudkromoprávní; *např. civilní judikatura*

353

JUDIKATURA

Obsah plné moci je předmětem interpretace podle ustanovení o výkladu právních úkonů.

*Rozs. NS sp. zn. 22 Cdo 870/00
Práv. rozhl. 2002/3*

354

2. ČÁST

OBECNĚ O VÝKLADU SOUKROMOPRÁVNÍCH ÚKONŮ

355

VĚDECKÉ METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

- **Vědecky uznávané metody**
 1. **metoda dobré víry**
srv. předpoklad dobromyslného právního jednání a ochranu dobré víry adresáta
 2. **metoda známého úmyslu**; srv. svobodnou vůli
 3. **metoda mluvnicko-jazyková**
 4. **metoda významoslovná** (sémantická)
 5. **metoda okolnostní** vč. **metody historické**, viz dokazování skutku, *např. následné chování stran*

356

PŘÍKLAD VÝKLAD SMLOUVY O DÍLO

Z textu smlouvy o dílo nebylo patrné, zda objednatel grafického logotypu je fyzická osoba, *Josef Novák*, anebo společnost s ručením omezeným *ABCD, s. r. o.*, jíž je *Josef Novák* jediným jednatelem a jediným společníkem.

Nicméně z následného shodného chování stran, a to z prohlášení zhotovitele a z uplatnění práva k užití logotypu *Josefem Novákem* vůči třetí osobě bylo patrné, že objednatel je *Josef Novák*.

357

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ÚKON?

- **Legální výkladové příkazy**
 - = interpretační **donucující právní normy**
 - = interpretační právo soukromé i veřejné
- **Druhy českých výkladových příkazů**
 1. **všeobecný občanský** § 35/2, 3 o. z. (§ 18 zák. práce) jen příkladmo *a simile* obchodní výklad
 - zvláštní **spotřebitelský** § 55/3 o. z.
 - 2. zvláštní **obchodní** § 266/1-4 obch. z.

358

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBČANSKÉHO

- **Všeobecné příkazy**
 1. **právní úkon slovní**
 - ✓ **přednostně** dle projevené **vůle** jednajícího srv. společný úmysl smluvních stran
 - ✓ jiným způsobem, *a simile* obchodní příkazy až **podpůrně** dle **jazykového** vyjádření
 2. **právní úkon konkludentní**
 - ✓ obvyklý význam způsobu vyjádření, *např. rukydání*
 - ✓ dle vůle jednajícího
 - ✓ ochrana dobré víry adresáta

359

■ Zvláštní příkaz soukromého práva spotřebitelského

- ✓ v pochybnostech o významu spotřebitelské smlouvy platí výklad **příznivější pro spotřebitele** (*consumer-friendly-manner*)
 - **zásada ochrany slabší strany**

360

- **Podpůrné** (subsidiární) **přiměřené** použití výkladových příkazů o. z. na:

- ✓ **výklad veřejnoprávních smluv**

§ 170 spr. ř.

361

VÝKLADOVÉ PŘÍKAZY PRÁVA OBCHODNÍHO

- **Zvláštní příkazy** přednostní
 1. **známý úmysl** jednajícího
adresátovi byl úmysl znám nebo musel být znám
 2. **podpůrně dle významu** projevu vůle
pravidelný význam u adresáta,
výraz v obchodním styku dle pravidelného významu v tomto styku
 3. **vždy všechny okolnosti** souvisící s projevem vůle, a to ⇨

362

- i. jednání o uzavření smlouvy
- ii. praxe zavedená mezi stranami
- iii. následné chování stran
- iv. jiné okolnosti, *např. nepřijaté návrhy*

Pravidlo:

Projev vůle s **významem** připouštějícím **různý výklad** v pochybnostech vykládat k **tíži toho**, kdo jej jako **první** v jednání použil.

363

PŘÍKLADY

Výrazy např.:

„diskotéka“
„freeware“

364

MIMOSTÁTNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Zásady UNIDROIT** pro mezinárodní obchodní smlouvy (2004,1994)
kap. 4, lex mercatoria
- **Zásady evropského smluvního práva**
čl. 1:106, uniform interpretation
- ☞ *soft law*

365

366

3. ČÁST

PRAVIDLA VÝKLADU PRÁVNÍCH ÚKONŮ

367

DOKTRINÁRNÍ VÝKLADOVÁ PRAVIDLA

- **Výkladové zásady** (soukromoprávní zásady interpretačního práva), zformované do **obecně uznávaných** pravidel
- 1. **pravidlo dobré víry** (*bona fide, good faith*), která chrání adresáta právního úkonu
- 2. **pravidlo přednosti vůle** před jazykovým nebo jiným **vyjádřením**

368

3. **pravidlo oprávněného (rozumného) očekávání**, *reasonable expectation*; pravděpodobnost chování za **běžného chodu** věcí, **poddruh dobré víry**; *srv. zdravý rozum (common sense)*
4. **pravidlo poctivého jednání** (*fair dealing*)
5. **pravidlo projevu vůle** *secundum et intra legem*; viz **legální výkladové příkazy**

369

6. **pravidlo rozumnosti a spravedlnosti výkladu**; předpoklad rozumnosti právního řádu, jímž se řídí výklad; smyslem právního řádu je spravedlnost
7. **pravidlo známého úmyslu** (*intention of the parties*); § 266/1 obch. z.
8. **pravidlo pacta sunt servanda**; smlouvy jsou uzavírány proto, aby platily a strany jimi byly vázány k dosažení zamýšleného cíle

370

9. **pravidlo zákazu zneužití práv** (*abuse of rights doctrine*)
10. **pravidlo nepřipustnosti odporujících nebo pochybných volných projevů na úkor jiného**
11. **pravidlo zákazu výkladu bránícího uplatnění žalobních nároků**
12. **pravidlo in dubio mitius**; shovívavě tak, aby volný projev spíše platil nežli nikoli

371

13. **pravidlo zákazu měnění nebo doplnění projevové vůle**; opakem je zásah vykladače do cizí vůle →
14. **pravidlo výkladu ve prospěch efektivnosti**; v pochybnostech o významu volného projevu ve prospěch dosažení vůlí sledovaného účelu
15. **pravidlo souladného výkladu závislých smluv**

372

16. **pravidlo contra proferentem**; projev vůle připouštějící různý výklad je třeba vykládat k tíži strany, která jako první tohoto výrazu použila § 266/4 obč. z.
17. **pravidlo upřednostnění právního účinku všech výrazů projevené vůle před vyloučením některého z nich**; zábrana svévolnému výběru některých výrazů s pominutím jiných

373

18. **pravidlo zákazu nadměrné redukce** neboli **zákaz zredukování** částí nebo doložek jako nadbytečných
19. **pravidlo přihlednutí k volnímu celku** (*context-oriented interpretation*)
20. **pravidlo v pochybnostech vyloučit nesmysly**; vyloučit nesmyslný závěr
21. **pravidlo nerozpornosti závazků** viz *rozumnost*

374

22. **pravidlo jazykové**
- i. **konsistentní používání** slov a jiných volních vyjádření
 - ii. různost významu různých slov a jiných volních vyjádření
 - iii. projevení jednoho, znamená vyloučení druhého; úmysl daru vylučuje prodej
23. **pravidlo používání slov v jednotném čísle a v mužském rodu**

375

24. **pravidlo de minimis**; právně volní projev nerozhoduje o nevýznamných věcech
25. **pravidlo zákazu extrateritoriality**; podrobení volního projevu určitému právnímu řádu
26. **pravidlo okolnostní** vč. následného chování stran

376

JUDIKATURA

K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovést skutečnou vůli zůstavitele.

377

Okolnosti případu jsou skutečnostmi existujícími vně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsána písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.

*Rozs. NS ČSR sp. zn. 4 Cž 61/86
Bull. NS 1987/2*

378

4. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ A MEZINÁRODNÍCH SMLUV

379

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ŘÁD?

1. výklad mezinárodních smluv

čl. 31 – 33 *Vídeňské úmluvy o smluvním právu*, (č. 15/88 Sb.)

čl. 7/1 *Úmluvy OSN o smlouvách o mezinárodní koupi zboží*, (č. 32/91 Sb.)

380

2. výklad právních předpisů

- ✓ čl. 9/3 Ú: **zákaz výkladu** opravňujícího odstranění nebo ohrožení základů demokratického státu
- ✓ čl. 22 LZPS: **příkaz výkladu** politických práv a svobod ve prospěch svobodné politické soutěže
- ✓ § 1/1 ú. z. č. 23/91 Sb.: **příkaz výkladu** podústavních předpisů konformně s LZPS

381

METODY VÝKLADU PRÁVNÍCH PŘEDPISŮ

1. **jazykovědná metoda významová a mluvnická** (jazyková metoda)
2. **logická metoda**
3. **systematická metoda**
4. **účeloslovná metoda**
vč. ústavní konformity
5. **pomocná metoda historická**
6. **pomocná metoda srovnávací**

382

5. ČÁST

VÝKLAD PRÁVNÍCH ROZHODNUTÍ

383

JAK VYKLÁDAT PRÁVNÍ ROZHODNUTÍ?

■ Výklad právních rozhodnutí

1. soudních rozhodnutí, *např. ve věcech civilních*
2. rozhodčích nálezů, *viz majetkové spory*
3. správních rozhodnutí, *např. KÚ ve věci vkladu věcného práva do katastru nemovitostí*

384

PŘÍKLAD

Výrok (enunciát) rozhodnutí:

Zrušuje se rozhodnutí (...),
jakož i všechna související rozhodnutí
předcházející.

385

- Výkladové řízení před ESLP
ve Štrasburku
- Výkladové řízení před SD ES
v Lucemburku

např. o rozsah (dopad) výroku rozhodnutí

386

METODY VÝKLADU JUDIKATURY

- **Metody výkladu vlastních soudních rozhodnutí**
 - ✓ utvořeny výkladovými rozhodnutími samými
- **Metody výkladu precedentů**
 - ✓ struktura odůvodnění precedentů

- a. *stare decisis*
- b. *obiter dictum*

387

LITERATURA

Lewison, The Interpretation of Contracts.
London 2004.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting
Precedents. A Comparative Study.
Aldershot 1997.

MacCormick/Summers (eds.), Interpreting
Statutes. A Comparative Study.
Aldershot 1991.

388

Telec, Sjednocování práva jednotným
výkladem projevů vůle. Právní rozhledy
2005/2, též in: *Blaho/Švidroň*, Kodifikácia,
europeizácia a harmonizácia súkromného
práva. Bratislava 2005.
Metodika výkladu právních předpisů. Brno
2002.²

389

390

Foto:
Lucca, Toskánsko, Itálie 2005
Sloní ostrov (Ko Chang), Siamský záliv, Thajsko 2549
(2006)
Hřensko, Labe, Čechy, Česko 2006

391

OBČANSKÉ PRÁVO

PŘIROZENÉ PRÁVO OSOBNOSTNÍ A JEHO STÁTNÍ OCHRANA

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.5 (2007)

© Ivo Telec, 2005

393

PŘEHLED TEMATU

1. přirozené právo osobnostní
2. státoprávní stanovení způsobu výkonu a ochrany
3. druhy osobnostních práv, práva lidí a právnických osob
3. chráněné statky
4. souhlas nebo zákonná licence
5. nároky z osobnostního práva
6. ochrana osobních údajů a soukromé právo mediální

394

PŘÍKLAD 1: Tvář na obálce

Dívka si nechala v ateliéru pořídit svůj fotografický portrét.
Fotograf jej bez jejího vědomí následně použil v jím vytvořeném návrhu knižní obálky románu o nešikovném děvčeti.
Nakladatel knihu s touto obálkou vydal.

395

PŘÍKLAD 2: Sterilizace

Žena z pocitu marnosti záhy po opakovaném porodu mrtvého dítěte podepsala souhlas se svou sterilizací a podrobila se lékařskému zákroku.
Poučení o důsledcích zákroku, které podepsala, bylo předtištěno na tiskopisu malým písmem a v rozrušeném stavu je pořádně nevnímala.
O alternativním řešení nebyla informována.

396

PŘÍKLAD 3: Ministr v koupelně

Ministr vnitřně se přestěhoval do nového bytu. Novinář ve svobodném povolání přes žaluzii fotograficky zachytil jeho postavu v situaci, jak se chystá ke koupeli ve vaně. Při zvětšení a výřezu snímku byl ministr rozpoznatelný. Právo k vydání snímku novinář nabídl redakci bulvárního deníku Třesk za značnou sumu peněz. Deník snímek vzápětí vydal na titulní straně.

397

1. ČÁST

VŠEOBECNĚ A O ÚSTAVNÍCH A MEZINÁRODNÍCH ZÁKLADECH

398

SMYSL

- ✓ **Výchova** k úctě k **přirozené důstojnosti** lidské bytosti
- ✓ **Ochrana důstojnosti a identity** lidské bytosti a identity právnické osoby

399

KTERÁ PRÁVA JSOU PŘIROZENÁ?

- **Práva vrozená** (*angeborene Rechte*), § 16 ABGB
ipso facto z povahy osobnosti (ABGB)
- 1. **přirozená práva osobnostní**
např. *přirozené právo žít*; žijeme bez ohledu na stát, kmen, rod, církev aj. společenské autority
- 2. **jiná práva přirozené povahy**
✗
- **Práva nabyvatelná** (*erwerbliche Rechte*), § 18 ABGB

400

USPOŘÁDÁNÍ SUBJEKTIVNÍCH PŘIROZENÝCH PRÁV

- **Nezadatelné nabytí** přirozených práv
- **Nezadatelná existence** přirozených práv
- **Státem upravený výkon** přirozených práv
- **Státem přiznaná ochrana** přirozených práv

401

LEGISLATIVNĚ POLITICKÝ ÚČEL

- **Stát zákonem stanoví:**
 1. způsob **výkonu** přirozeného práva osobnostního, *např. svolením k zásahu*
 2. právní **ochranu** přirozeného práva osobnostního, *viz soudně vymahatelné nároky*

402

ZÁSADY

1. v **pochybnostech ve prospěch života** (zásada *pro vitae, for life*)
2. zásada **přednosti lidské bytosti** před zájmy společnosti nebo vědy
3. zásada **nedotknutelnosti** osobnosti
4. zásada **odvolatelnosti** svolení
5. zásada **zákazu těžení finančního** prospěchu z lidského těla
6. zásada **pietní** ochrany

403

Z DĚJIN ZÁKONODÁŘSTVÍ

- 1811 rakouský **ABGB**
- 1926 **čs. autorský zákon:**
právo k podobizně, ochrana korespondence, deníků aj. písemností osobní povahy
- 1950 **čs. obč. zák.**
- 1964 **čs. obč. zák.**
- 1991 **čs. LZPS**
- 1997 Úmluva o lidských právech a biomedicíně

404

ÚSTAVNÍ ZÁKLADY

- **Právo na život**
- **Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí**
- **Zákaz** mučení, krutého, ponižujícího, nelidského nebo ponižujícího zacházení nebo trestu
- Zaručení **osobní svobody**
- **Zákaz nucených prací** nebo služeb

405

- Právo na zachování **lidské důstojnosti**, osobní cti, dobré pověsti a ochranu jména
- Zákaz neoprávněného zasahování do **soukromého a rodinného života**
- Ochrana před neoprávněným **zneužíváním údajů** o své osobě

čl. 6 – 10 LZPS

406

MEZINÁRODNÍ ZÁKLADY

- **Spojené národy** v New Yorku
1. **Všeobecná deklarace lidských práv** (1948)
 2. **Úmluva o otroctví** (1926), č. 165/30 Sb. z. a n.
 3. **Mezinárodní úmluva o odstranění všech forem rasové diskriminace** (1966), č. 95/74 Sb.

407

4. **Mezinárodní pakt o občanských a politických právech** (1966), č. 120/76 Sb.
5. **Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech** (1966), č. 120/76 Sb.

408

6. **Úmluva o odstranění všech forem diskriminace žen (1979)**, č. 62/87 Sb.
7. **Úmluva proti mučení a jinému krutému, nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1984)**, č. 143/88 Sb.
8. **Úmluva o právech dítěte (1989)**, č. 104/91 Sb.

409

- **Mezinárodní organizace práce v Ženevě**
1. **Úmluva o nucené nebo povinné práci (1930)**, č. 29, č. 506/90 Sb.
 2. **Úmluva týkající se odstranění nucené práce (1957)**, č. 105, č. 231/98 Sb.
 3. **Úmluva o diskriminaci (zaměstnání a povolání), (1958)**, č. 111, č. 465/90 Sb.

410

- **Rada Evropy ve Štrasburku**
1. **Úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod (1950)**, č. 209/92 Sb.
 2. **Protokoly k úmluvě**
 3. **Úmluva o ochraně osob se zřetelem na automatizované zpracování dat (1981)**
č. 115/01 Sb. m. s.

411

4. **Evropská úmluva o zabránění mučení a nelidskému či ponižujícímu zacházení nebo trestání (1987)**, č. 9/96 Sb.
5. **Rámcová úmluva o ochraně národnostních menšin (1995)**, č. 96/98 Sb.

412

6. **Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny: Úmluva o lidských právech a biomedicině (1997)**
č. 96/01 Sb. m. s.
7. **Dodatkový protokol k Úmluvě na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny o zákazu klonování lidských bytostí (1998)**
č. 97/01 Sb. m. s.

413

PRAMENY

- **Český právní řád**
1. ratifikované a vyhlášené mezinárodní smlouvy
 2. § 11 an., § 19b obč. zák.
 3. **jiné zákony**, např. § 11 a. z., zák. o ochraně osobních údajů, tisk. zák., zák. o provozování rozhlasového a televizního vysílání
 4. nepsané prameny (*ius non scripta*)

414

2. ČÁST

OSOBNOST ČLOVĚKA

415

OSOBNOST

■ Přirozená osobnost člověka

= ke štěstí zacílený trvalý **živoucí** duchovní, duševní a tělesný celek obsahující jedinečné (individuální) **já** (duchovní jádro), integrující duchovní, duševní a tělesná **prožití**, stavy a činnosti, a to vědomé i nevědomé, včetně nadání, sklonů, dědičných zátěží a zkušeností či jiných vrozených nebo nabytých vloh za účelem vlastního vývinu

416

■ Obezřetná trojsložkovost

1. duch (*Geist*)
2. duše (*Seele*)
3. tělo (*Körper*)

✗

- ### ■ Méně obezřetná dvousložkovost
- (jen duše a tělo) nebo **ještě méně obezřetná jednosložkovost** (jen tělo)

417

■ Význam osobnosti

- ✓ odpovědně svobodné zrání jedince v lidském společenství s ohledem na bližního

✗

marxisticko-leninská filozofie

= člověk jako průsečík společenských vztahů (a právních vztahů jako jejich formy) ☹

- ☛ marxisticko-leninská teorie socialistického občanského práva ☹

418

■ Právnícká osoba

- = právní smyšlenka (fikce) osoby
- = právně smyšlená právní osobnost

419

3. ČÁST

POVAHA PRÁVA OSOBNOSTNÍHO

420

SOUSTAVA

■ Osobnostní práva lidí	■ Osobní práva právnických osob
1. stránky osobnosti	1. název
2. projevy osobní povahy	2. dobrá pověst
	3. jiné statky

§ 11 an. o. z., a. z. aj.

§ 19b o. z.

421

POVAHA PRÁVA

■ Absolutní osobní právo osobnostní

- ✓ působí *ex lege* a *erga omnes*
- ✓ zaniká smrtí
- ✓ **nepřevoditelné:**
nejde o disponibilní majetek
 - ☛ **nepřechází** ani na dědice nebo jiného právního nástupce

422

■ Právo soudcovské

- ☛ soudcovské skutkové podstaty

§ 11 o. z.

= pozitivní generální klausele

srv. právo proti nekalé soutěži aj.

423

VÝZNAM

■ Osobnostní právo člověka	■ Osobní právo právnické osoby

1. před narozením	1. za právního života (existence)
2. po narození	
3. po smrti	

424

OSOBNOSTNÍ PRÁVO LIDÍ

- **Obecné ochranné právo každého**
- **Zvláštní ochranná práva (tvůrčí)**
(osobní práva **každého tvůrce**)
 1. osobnostní právo **autorské**
 2. osobnostní právo **výkonných umělců**
 3. osobnostní právo **vynálezců** aj. původců **technických výtvorů**

425

OSOBNOSTNÍ PRÁVO AUTORSKÉ

1. **právo rozhodnout o zveřejnění svého díla**
2. **právo osobovat si autorství**
vč. práva rozhodnout, zda a jak má být autorství uvedeno při zveřejnění díla
3. **právo na nedotknutelnost díla**
 - i. právo svolit ke změně nebo jinému **zásahu**
 - ii. právo proti **snížení hodnoty** díla při jeho užití
 - iii. právo autorského **dohledu** nad užitím díla způsobem nesnižujícím hodnotu díla
 - iv. jiné právo na nedotknutelnost díla

426

OSOBNOSTNÍ PRÁVO VÝKONNÝCH UMĚLCŮ

1. právo rozhodnout o **zveřejnění** svého uměleckého výkonu
2. zásadně právo rozhodnout, zda a jak má být **uvedeno jméno** při zveřejnění a dalším užití výkonu
3. právo **proti změně** uměleckého výkonu na újmu jeho pověsti

427

OSOBNOSTNÍ PRÁVO PŮVODCŮ TECHNICKÝCH VÝTVORŮ

1. právo **osobovat** si vynálezectví nebo jiné původcovství
2. právo na **označení** vynálezectví nebo jiného původcovství, viz např. *zápis vynálezce (původce) do patentového rejstříku*

428

429

4. ČÁST

CHRÁNĚNÉ STATKY

430

CHRÁNĚNÉ STATKY

1. příroda a životní prostředí
2. osobnost
3. výtvar
4. lidské tělo
5. věc

431

1. **stránky přirozené osobnosti** člověka
např. život, jméno nebo zdraví aj.
2. **stránky osoby** právnické osoby
např. jméno, dobrá pověst
3. **projevy osobní povahy**
 - i. **obecné**, *např. dopis, hlasový záznam*
 - ii. **tvůrčí**, *např. literární dílo*

432

NEDOTKNUTELNOST

1. lidské bytosti
2. stránek osobnosti vč. soukromí
3. výtvorů
 - i. autorských děl
 - ii. uměleckých výkonů

433

1. ŽIVOT

*Vše ve Vesmíru je živé
(podle svého druhu)*

- **Přirozený zákon života**
 1. **zákaz zabití** vč. zákazu trestu smrti
 2. **zákaz útrap** duševních nebo fyzických vč. zákazu mučení aj. nelidského zacházení
 3. **zákaz zasahování** do cizího života

434

- **Vrozené právo každé lidské bytosti na život**
čl. 6 *Mezinárodního paktu o občanských a politických právech* (1966), (č. 120/76 Sb.)
- **Přirozené právo dítěte † na život**
uznané čl. 6 (1) *Úmluvy o právech dítěte* (1989)
(č. 104/91 Sb.)
- **Právo na respektování svého života od okamžiku početí**
čl. 4 *Americké úmluvy o lidských právech (Pakt ze San José, 1969)*

435

- **Právo počatého dítěte na život od početí**
 - ✓ člověk **od početí podmíněným** subjektem práva (pod podmínkou, narodí-li se živý)
= **civilní status podmíněný**
 - ✓ člověk **od narození nepodmíněným** subjektem práva
= **civilní status**

436

- **„Lidský život je hoděn ochrany již před narozením“**
čl. 6/1 věta druhá LZPS
- **Deklarace práv počatého dítěte**
politický akt, Praha 1999

437

2. JMÉNO

1. **jméno a příjmení člověka**
vč. zdvojeného nebo změněného jména nebo příjmení, rodného příjmení, jména po otci (*отчество*), přídomku
2. **umělecké jméno** (pseudonym)
vč. společného uměleckého jména
3. **umělecká značka**
4. **přezdívka**
5. **jiné krycí jméno** k utajení totožnosti,
např. svědka, policejního agenta dle tr. ř. ⁴³⁸

6. **doménové jméno** v elektronické komunikaci
7. **společné jméno** sdružených stran, *např. členů uměleckého tělesa, sdružených podnikatelů, stran konsorcia*
8. **obchodní jméno**, *např. advokáta, lékaře v soukromé praxi*
9. **název právnické osoby**
10. **obchodní firma**, *viz podnikatel zapsaný v obchodním rejstříku*

439

- Jméno **individuální** × společné
- Jméno **pravé** × krycí
- Jméno **zapisovatelné** × nezapisovatelné
úředně např. v knize narození, obchodním rejstříku, seznamu advokátů

aj.

440

ZAPISOVATELNÁ JMÉNA

- **Právní věci osobního stavu (statusové)**
 1. **Matriční úřad**
zák. č.304/00 Sb., o matr., jménu a příjmení
 2. **Rejstříkový soud**
např. obch. zák.

441

3. ZDRAVÍ

- **Právo každého na dosažení nejvýše dosažitelné úrovně fyzického a duševního zdraví**
čl. 12 Mezinár. paktu o hospodář., sociál. a kulturních právech (1966), č. 120/76 Sb.
- **Zdraví** = stav duševní, tělesné a sociální pohody
definice WHO v Ženevě
- **Příkaz zdravotního pracovního aj. životního prostředí**

442

- **Zákaz poškození zdraví**
 - ☛ deliktní **závazek nahrazovací** (reparační) nebo **zadostiučňovací** (satisfakční)

443

NEDOTKNUTELNOST LIDSKÉ BYTOSTI

- **Nadřazenost (*primacy*) lidské bytosti zájmům společnosti nebo vědy**
= zásada občanského práva
čl. 2 Úmluvy o lidských právech a biomedicině
- **Lidská integrita**
 1. duchovní
 2. duševní
 3. tělesná

444

SOUKROMÉ NEBO VEŘEJNÉ

- **Soukromé právo zdravotní**
viz soukromoprávní ochrana integrity lidské bytosti, soukromé zdravotní pojištění
- **Veřejné právo zdravotnické**
např. registrace zdravotnických zařízení, veřejné zdravotní pojištění

445

ZDRAVOTNÍ ZÁKROK

- **Souhlas se zákrokem**
 1. svobodný, *viz každý volní projev*
 2. předchozí
 3. odvolatelný
 4. informovaný o účelu, povaze, důsledcích a rizicích
- **Právní ochrana člověka neschopného dát souhlas**
 - zákrok jen k jeho přímému prospěchu

446

„Co je zde platný každý souhlas, když je dán v neznalosti poměrů na onom světě.“

*Herbert Vollmann, Svět, jaký by mohl být!
Stuttgart 1988, s. 65. Překl. anonym.*

447

ODBĚR ORGÁNU NEBO TKÁNĚ

- **Souhlas**
 - ✓ **písemně s ověřeným podpisem**
transplantač. zák. č. 285/02 Sb.
- **Národní registr osob nesouhlasících s posmrtným odběrem tkání a orgánů**

448

ZÁKAZ KLONOVÁNÍ LIDÍ

- **Zakázaný zákrok k vytvoření lidské bytosti**, která má společný jaderný soubor genů s jinou lidskou bytostí živou nebo mrtvou, Dodatkový protokol (1998)
- **Úmyslné vytvoření geneticky shodných lidských bytostí** (vedle přirozeného dělení embrya vedoucího k narození geneticky shodných dvojčat)
 - ✗ lidské důstojnosti
 - ☛ zneužití biologie a medicíny
- **Vynález způsobu klonování lidských bytostí vyloučen z patentování**, z. č. 206/00 Sb., o ochr. biotechnolog. vynálezů

449

4. LIDSKÁ DŮSTOJNOST

- **Zákaz diskriminace** (přímého nebo nepřímého znevýhodňování nebo zvýhodňování) z jiného než věcného důvodu, *např. rasového, náboženského, pohlaví aj.*
§ 16/2-3, § 17 zák. práce
- **Vyvratitelná domněnka dokázaného tvrzení** o diskriminaci v určitých věcech
§ 133a o. s. ř.

450

5. OSOBNÍ SVOBODA

1. **osobní svoboda**, např. pojmenování, bydliště nebo sídla;
srv. *privátní autonomii*
2. svoboda **svědomí**, např. světonázorové hledání a sebeurčení
3. **náboženská** svoboda
4. **politická** svoboda
5. **hospodářská** svoboda
6. **vědecká** svoboda aj.

451

6. SOUKROMÍ

- **Soukromý a rodinný život**
ostrá hranice mezi **soukromými** poměry každého vč. poměrů **rodinných**
X
veřejnými poměry
- **Souhlas** s odhalením soukromí
- **Omezení zákonných licencí**

452

JUDIKATURA 1

Při střetu práva na informace a jejich šíření s právem na ochranu osobnosti a soukromého života, tedy základních práv stojících na stejné úrovni, je především věcí obecných soudů, aby s přihlédnutím k okolnostem každého případu zvážily, zda jednomu právu nebyla bezdůvodně dána přednost před právem druhým.

N 17/98 Sb. nález a usn., sv. 10

453

JUDIKATURA 2

Jestliže mezi fyzickými osobami existují sociální, morální, citové a kulturní vztahy vytvořené v rámci jejího soukromého a rodinného života, může porušením práva na život jedné z nich dojít k neoprávněnému zásahu do práva na soukromí druhé z těchto osob.

⇨

454

Právo na soukromí totiž zahrnuje i právo fyzické osoby vytvořit a udržovat vztahy s jinými lidskými bytostmi, zejména v citové oblasti, aby tak fyzická osoba mohla rozvíjet a naplňovat vlastní osobnost. Protiprávní narušení těchto vztahů ze strany jiného představuje neoprávněný zásah do práva na soukromý a rodinný život fyzické osoby.

KS Ostrava z 23. 1. 98, sp. zn. 23 C 52/96

455

JUDIKATURA 3

Obchodní společnost nepožívá práva na soukromí a není porušením práva na soukromí tajné filmování na místě, kam má veřejnost volný přístup, není-li filmovaná událost v žádném ohledu soukromá.

*Rozs. Queen's Bench Division, 9. 7. 1999
Práv. rozhl. 1999/12*

456

7. OSOBNÍ TAJEMSTVÍ

■ Právně doktrinní definice

= veškeré skutečnosti **osobní povahy** související s dotyčnou osobou, které mají skutečnou nebo alespoň potenciální materiální či nemateriální **hodnotu**, nejsou běžně dostupné, mají být podle **vůle** dotyčného utajeny a dotyčný odpovídajícím způsobem jejich **utajení zajišťuje**.

■ Obdoba obchodního tajemství

§ 17 – 20 obch. z.

457

8. ČEST

1. osobní
2. občanská
3. stavovská, *např. advokátní, akademická*
4. profesní
5. obchodní
6. vědecká
aj.

458

9. DOBRÁ POVĚST

■ Člověk nebo právnická osoba

1. osobní
2. občanská
3. stavovská
4. profesní
5. obchodní
6. umělecká
7. vědecká aj.

■ Věc

1. podniková (*goodwill*)
2. ochranné známky (dobré jméno) aj.

459

10. SVĚTONÁZOROVÉ SEBEURČENÍ

■ Osobní zrání lidského ducha

■ Svoboda:

- a. svědomí
- b. myšlení
- c. vyznání

srv. informační sebeurčení

460

11. PROJEVY OSOBNÍ POVAHY

1. **písemnosti**, *např. podpis, osobní dopis, deník*
2. **podobizny**, *např. malířský portrét*
3. zvukové, obrazové nebo zvukově-obrazové **záznamy**, *např. záznam hlasu, záznam průmyslové televize nebo bezpečnostní kamery*

461

LIDÉ VEŘEJNÉHO NEBO OBEČNÉHO ZÁJMU

■ Člověk veřejného zájmu ■ Člověk všeobecně známý

= člověk o své vůli vykonávající veřejný úřad nebo se o něj ucházející

= člověk, který se stal svým přičiněním nebo z jiného důvodu po své vůli, nebo proti své vůli všeobecně známým alespoň v určitých kruzích

např. soudce, notář, soudní exekutor, státní zástupce, policista, hejtman, starosta

např. advokát, umělec, sportovec

462

veřejný zájem
na výkonu **veřejného**
úřadu k **veřejnému**
blahu

Lze **rozumně očekávat**
zvláštní zájem
veřejnosti o jeho výkon
veřejného úřadu,
a to i skrze média

osobní zájem:
zvědavost nebo až
slídění po cizích
soukromých poměrech

Lze **rozumně očekávat**
zvláštní zájem
obecenstva o jeho
činnost,
a to i skrze média

463

KRITIKA

■ Výkon svobody projevu i kritického

■ Oprávněná kritika

1. věcná *ad rem*
2. pravdivá
3. přiměřená obsahem i formou

✗ nešvar přemrštěného kriticismu

464

JUDIKATURA

*Použití kritiky, ironizování, odsuzování a zavržení jednání
nebo činnosti fyzické osoby,
opírající se o okolnosti, o nichž je sdělován nepravdivý
údaj, představuje zpravidla citelný neoprávněný zásah
do práva fyzické osoby na ochranu její osobnosti,
přičemž tu jde o značnou intenzitu neoprávněného
zásahu, který bude obvykle mít nepříznivé důsledky pro takto
postiženou osobu co do jejího postavení v rodině a společnosti.*

R 15/96

465

5. ČÁST

SVOLENÍ,
NEBO
ZÁKONNÉ LICENCE

466

POŘÍZENÍ NEBO POUŽITÍ

■ Předmět nakládání

1. písemnosti osobní povahy, *např. deník*
2. podobizny, *např. fotografický portrét*
3. zvukové, obrazové nebo zvukově-obrazové záznamy

týkající se:

1. člověka, *např. rodinný portrét*
2. jeho projevů osobní povahy, *např. záznam hlasu*

467

SVOLENÍ

■ Svolení = právní titul (právní úkon) k:

1. pořizení, *např. k vyfotografování*
2. použití ideálního předmětu, *např. ke knižnímu vydání fotografického portrétu*

= neformální projev vůle
úplatně ✗ bezúplatně

■ Informovaný (kvalifikovaný) souhlas

468

OMEZENÍ OSOBNOSTNÍHO PRÁVA

1. **dobrovolné** = odvolatelným souhlasem
2. **zákonné** = 3 zákonné licence
(omezení dovolená zákonem)

469

ZÁKONNÉ LICENCE

- **Legálně dovolené zásahy**
 - **výjimečná** soukromoprávní norma **dovolující** cizí zásah do práva
 - právním důvodem (titulem) zásahu je zákon (*ex lege*)
 - ☛ **oprávněný** zásah
- **Příkazy**
 1. **bezúplatnost**
 2. **účelovost**
 3. **přiměřenost**

470

DRUHÝ ZÁKONNÝCH LICENCI

1. **úřední na základě zákona**, *např. k použití podobizny na občanský průkaz*
2. **zpravodajská**, *např. k pořízení nebo použití pro zpravodajství*
3. **vědecká nebo umělecká**, *např. obrazový záznam léčebného zákroku pro lékařský vědecký výzkum*

471

VÝKLAD ZÁKONNÝCH LICENCI

- **Zužující** (omezující) **výklad** (restriktivní)
- **Zákaz výkladu způsobem narušujícím běžný výkon práva** a který by byl **neospravedlivě na újmu** oprávněným zájmům dotčené osoby

472

VÝKON ZÁKONNÝCH LICENCI

- **Legální příkaz** výkonu dovoleného zásahu do cizího práva v souladu s:

1. **dobrymi mravy**
2. **oprávněnými zájmy** dotčeného

§ 12/3 a § 3/1 o. z.

473

OKOLNOSTI VYLUČUJÍCÍ PROTIPRÁVNOST

1. **svolení** dotčeného
2. **zákonné dovolení**, viz *zákonné licence podle o. z. nebo jiného zákona*
3. **výkon** zákonné povinnosti, *např. podle tr. ř.*
4. **upřednostněný výkon** jiného kolidujícího práva, svobody nebo veřejného dobra, *např. svobody projevu jiného člověka, veřejného zdraví všech lidí* ⇒ test

474

475

6. ČÁST

OSOBNÍ PRÁVO
PRÁVNICKÝCH OSOB

476

TŘÍDĚNÍ

1. **právo na název**
2. **právo na dobrou pověst** (dobré jméno)
3. **jiná práva** v o. z. výslovně neuvedená
 - i. **právo na právní život** (existenci), *per analog.*
 - ii. **právo na soukromí** (vnitřní věci), *per analog.*

477

7. ČÁST

PROSADITELNOST PRÁVA

478

SOUKROMOPRÁVNÍ OCHRANNÉ REŽIMY

- **Soukromoprávní ochrana**
 1. osobnosti každého
 2. osobnosti každého tvůrce
 3. před zneužitím osobních údajů
 4. před zneužitím svobody projevu mediálním sdělením

479

SOUKROMÉ PRÁVO DELIKTNÍ

- **Právo deliktní** (právo odpovědnosti)
 1. soukromé, viz *soukromoprávní delikty*
 2. veřejné, viz *trestné činy, správní delikty*
- **Soukromé právo deliktní**
 1. závazky z **deliktů**, např. ze škody
 2. závazky z **kvazideliktů**, např. z *bezdůvodného obohacení*

480

AKTIVNÍ A PASIVNÍ LEGITIMACE

- **Aktivní**
 1. postižený
 2. po smrti postiženého:
 - i. manžel, partner v registr. partnerství, děti
 - ii. rodiče
- **Pasivní**
 1. delikvent
např. vydavatel nebo vysílatel jako právnická osoba či novinář ve svobodném povolání nebo čtenář anebo zaměstnanec sám při vybočení (excesu) z práce

481

ZVLÁŠTNÍ SOUKROMOPRÁVNÍ NÁROKY

- **Nalézací soud KS**
 1. **zakazovací** (zdržovací, zápůrčí), negatorní; zdržet se *např. používání podobizny na reklamních letáčích*
 2. **odstraňovací** (obnovovací), restituční; odstranit závadný stav *např. skoupením nebo jiným stažením zboží z trhu*

482

3. **zadostiučňovací** (satisfakční); dát zadost morálně nebo peněžně za způsobenou **nemajetkovou** újmu
4. **jiný nárok**
 - a. **informační**, *např. sdělit údaj o původu neoprávněně zhotovené rozmnoženiny projevu osobní povahy*
 - b. **určovací**, *viz uznání protiprávnosti zásahu*

483

- **Ochrana naléhavého právního zájmu**
 - ✗ ochrana subjektivního práva ⇐
 - ☛ určovací žaloba k OS s prokázáním právního zájmu a jeho naléhavosti

484

JUDIKATURA

Ochrany osobnosti ve smyslu ustanovení § 11 a násl. o. z. lze se vedle žalob domáhajících se zdržení se neoprávněných zásahů do práva na ochranu osobnosti a vedle žalob na odstranění následků takových zásahů domáhat také např. žalobami o určení nepravdivosti zásahů tohoto druhu (zejména výroků slovních i písemných) nebo určení, že původce zásahu neoprávněně zasáhl do práva žalobce na ochranu osobnosti. V těchto případech není třeba prokazovat naléhavý právní zájem na takovém určení.

R 46/95

485

OBECNÉ SOUKROMOPRÁVNÍ NÁROKY

- **Nalézací soud (OS)**
 1. **předstižný** (preventivní)
zakročení před hrozící škodou
 2. **nahrazovací** (reparační)
náhrada způsobené majetkové škody
 3. **vydávací** (kondiční)
vydání bezdůvodného obohacení

486

NEMAJETKOVÁ ÚJMA

- **Újma**
 1. majetková (na věci nebo ušlém zisku)
 2. nemajetková, *např. na pověsti, na okruhu zákazníků*
- **Předpokladem** alespoň reálná **hrozba** způsobení **nemajetkové újmy**
 - ☛ vystižení **nemajetkové újmy**

487

- **Způsobení újmy** jinému = skutečnost s právním následkem (právní skutečnost)
- **Právní následek** = **deliktní závazek**
 1. **nahradit** (reparovat) újmu **majetkovou**
 2. **dát zadost** (satisfakovat) za újmu **nemajetkovou**

488

STUPŇOVANÉ ZADOSTIUČINĚNÍ

- **Morální**, např.
 1. omluva soukromá
 2. omluva veřejná
- **Peněžité**, nestačí-li u lidí morální
- **Výše zadostiučinění**
 1. závažnost újmy
 2. okolnosti zásahu
 - i. polehčující
 - ii. přitěžující

srv. § 40/e) aut. zák.

489

Nepoměrné obtíže se zjištěním výše nároku nebo nezjistitelná výše nároku

úvaha soudu o určení výše nároku
(arbitrární určení výše)

§ 136 o. s. ř.

490

JUDIKATURA 1

Při rozhodování o náhradě nemajetkové újmy (§ 13 odst. 2 o. z.) musí mít soud prokázáno, že tu jsou okolnosti dokládající, že v konkrétním případě nestačí zadostiučinění podle ustanovení § 13 odst. 1 o. z., a to zejména z hlediska intenzity, trvání a rozsahu nepříznivých následků vzniklých žalobci vzhledem na postavení žalobce v rodině a společnosti.

R 21/95

491

JUDIKATURA 2

Není vyloučeno, aby se dotčené pozůstalé osoby domáhaly další satisfakce podle ustanovení na ochranu osobnosti (§ 11 a násl. o. z.), jestliže jednorázové odškodnění pozůstalých při škodě na zdraví usmrcením podle § 444 odst. 3 o. z. není dostatečnou satisfakcí za vzniklou újmu na osobnostních právech.

Nál. ÚS z 4. 5. 05, sp. zn. Pl. ÚS 16/04, č. 265/05 Sb.; práv. věta aut.

492

SOUKROMOPRÁVNÍ ODPOVĚDNOST

- **Objektivní soukromoprávní odpovědnost za výsledek (za protiprávní stav)**
= bez ohledu na zavinění:
 - a. **úmyslné** přímé nebo nepřímé
 - b. **nedbalostní** vědomé nebo nevědomé
 - pojistitelné **hospodářské riziko**
- ✗ **zásadní předpoklad zavinění u majetkové škody** (subjektivní odpovědnostní princip)

493

VĚCNÁ PŘÍSLUŠNOST SOUDU

- **KS v civilních věcech**
 1. ochrany osobnosti
 2. práva autorského a práv souvisejících s právem autorským a práva na vydání souvisejícího bezdůvodného obohacení
- **KS v obchodních věcech**
 1. práv průmyslového vlastnictví a práva a na vydání souvisejícího bezdůvodného obohacení
 2. práva proti nekalé soutěži
 3. práva na ochranu hospodářské soutěže
 4. práva na název nebo dobrou pověst právnické osoby
 5. práva k obchodní firmě

494

POSMRTNÁ OCHRANA PIETY

- **Zánik osobního práva smrtí**
- **Aktivní legitimace** ve věci práva na ochranu osobnosti a na ochranu ve věci mediální po smrti
 1. manžel, partner v registr. partnerství nebo děti, podpůrně
 2. rodiče
- ✗ **aktivní legitimace širšího okruhu osob blízkých podle a. z.**

495

NEPROMLČITELNOST PRÁVA

- **Nepromlčitelné absolutní osobní právo** na ochranu osobnosti, vybavené osobním nárokem na osobní zadostiučinění, zrelativizované nepostupitelnou pohledávkou postiženého vůči dlužníkovi (původci zásahu) na osobní plnění ve stupňované podobě morální až peněžní, popř. obojí, bez štěpení zadostiučinění
- ✗
- **Promlčitelná majetková práva** vyjma *práva vlastnického*

496

JUDIKATURA

Právo na poskytnutí přiměřeného zadostiučinění za neoprávněný zásah do práva na ochranu osobnosti se nepromlčuje.

Rozs. NS z 25. 9. 03, sp. zn. 30 Cdo 1542/03, Balák et al. C 2186, sv. 27, Soud. rozhl., 2004/2.

497

8. ČÁST

PRÁVNÍ OCHRANA
OSOBNÍCH ÚDAJŮ

498

OSOBNÍ ÚDAJE

- Zvláštní soukromoprávní režim
- Souběh se soukromoprávní ochranou osobnosti a ochranou tiskovou
- Účelem právní ochrana před zneužitím

z. č. 101/00 Sb., o ochr. osob. údajů

499

NÁROKY

- Zvláštní soukromoprávní nároky
 - 1. vysvětlovací ☛ ÚOOÚ
 - 2. odstraňovací, např. blokovací, opravný, doplňovací nebo likvidační aj. ☛ ÚOOÚ
 - 3. satisfakční u nemajetkové újmy ☛ soud
- Obecné soukromoprávní nároky ☛ soud
 - 1. předstižný u hrozby škody
 - 2. nahrazovací u majetkové škody
 - 3. vydávací u bezdůvodného obohacení

500

9. ČÁST

SOUKROMÉ PRÁVO MEDIÁLNÍ

501

PRÁVNÍ REŽIM

- Zvláštní soukromoprávní ochranný režim
 - ✗ vadnému mediálnímu sdělení
 - ✗ chybějícímu dodatečnému sdělení o výsledku trestního řízení
- Souběh se soukromoprávní ochranou osobnosti a osobních údajů

502

VADNÉ SKUTKOVÉ TVRZENÍ

- Skutkové tvrzení
 - 1. nepravdivé
 - 2. neúplné
 - 3. zkreslující
 - ✗ cti, důstojnosti nebo soukromí člověka, jménu nebo dobré pověsti právnické osoby
- ☛
- Soukromé právo na odpověď
 - ☛ uvedení na pravou míru
 - ☛ doplnění nebo zpřesnění neúplného nebo jinak pravdu zkreslujícího tvrzení

503

SDĚLENÍ O TRESTNÍM ŘÍZENÍ

- Uveřejněné sdělení o pravomocně neskončeném řízení
 - ☛ soukromé právo na dodatečné sdělení výsledku řízení:
 - 1. forma rovnocenná
 - 2. rozsah přiměřený napadenému sdělení

504

VÝKON PRÁVA NA OCHRANU

1. písemná žádost do 30 dnů
2. povinnost provozovatele uveřejnit odpověď nebo dodatečné sdělení do 8 dnů, a to **bez komentáře**
 - ✘ ➡ **žaloba na plnění** do 15 dnů

- **Zákonný zánik** (prekluze) práva jeho nevykonáním v zákonné lhůtě

505

LITERATURA

- Cirák*, Ochrana osobnosti v slovenskom občianskom práve. Bratislava 1994.
- Knap/Švestka/Jehlička/Pavlík/Plecitý*, Ochrana osobnosti podle občanského práva. Praha 2004.⁴
- Matěs*, Ochrana soukromí ve správním právu. Praha 2006.²
- Telec*, Přirozené právo osobnosti a jeho státní ochrana. Práv. rozhl. 2007/1.

506

JUDIKATURA

Doležilek (ed.), Přehled judikatury ve věcech ochrany osobnosti. Praha 2002.

Sb. NS 1980/III-VII, VIII.

Sb. rozh. ve věcech zdravotních, příl. Zdravotnictví a práva.

507

508

Foto:

Laurinská ul., Bratislava, Slovensko 2006

Hřensko, Čechy, Česko 2006

Amsterdam, Nizozemí 2006

Nedvězí, Čechy, Česko 2006

Sloní ostrov, Siamský záliv, Thajsko 2549 (2006)

Groningen, Nizozemí 2006

509

OBČANSKÉ PRÁVO

PRÁVO DĚDICKÉ

Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.

verze 1

© Ivo Telec, 2006

511

TEMATICKÝ OBSAH

1. druhy právního nástupnictví
2. zásady, účel a právní povaha, z dějin, zdroje práva dědického
3. autonomie vůle v dědickém právu
4. dědické nástupnictví; dědění ze závěti nebo ze zákona
5. závěť, závětní nadace nebo nadační fond

512

6. notář, správce dědictví a správce vkladu, vykonavatel závěti
7. řízení o dědictví, daň dědická

513

1. ČÁST

PRÁVNÍ NÁSTUPNICTVÍ VŠEOBECNĚ

514

PRÁVO NÁSTUPNICKÉ

1. **právo dědické**
2. **jiné právo nástupnické**
např. nástupnické právo právnických osob, nástupnické právo státu k pozůstalosti bez dědice aj.

515

DRUHY PRÁVNÍHO NÁSTUPNICTVÍ

- **Všeobecné** (univerzální sukcese)
 1. dědický přechod
 2. prodej podniku
 3. splynutí nebo sloučení právnických osob
- **V případě jednotlivého práva nebo dluhu** (singulární sukcese)
 1. přechod nájemního práva k bytu (nedružstevnímu)
 2. postoupení licence
 3. postoupení pohledávky
 4. převzetí dluhu

516

PRÁVNÍ NÁSTUPNICTVÍ PODLE OSOB

1. právní nástupnictví člověka **jednotné**
2. právní nástupnictví právnické osoby
zásadně jednotné s výjimkami
pro některé druhy právnických osob
např. pro nadace

517

SINGULÁRNÍ NÁSTUPNICTVÍ V PŘÍPADĚ SMRTI

■ Přechody majetkových práv mimo univerzální (dědickou) sukcesi na zvláštní nástupce

1. nájemní právo k nedružstevnímu bytu
2. pohledávka na pojistné plnění z pojištění osob
3. pohledávka z pracovněprávního titulu
4. pohledávka z nemocenského pojištění
5. pohledávka ze sociálního zabezpečení

518

PRÁVNÍ NÁSTUPNICTVÍ ČLOVĚKA

- ### ■ Právní důsledky lidské smrti
1. **zánik** práva osobnostního aj. **osobních**
práv a závazků, *např. práva na bolestné*
 2. **zánik** věcného práva z věcného
břemene, **vázaného** na určitou
oprávněnou osobu
 3. **zánik** věcného předkupního práva,
vázaného na určitou oprávněnou osobu

519

4. **přechod majetkových** práv na právní
nástupce (sukcesory) zemřelého
 - i. **univerzální sukcese** (dědické
nástupnictví)
 - ii. **singulární sukcese** (jiné nástupnictví
na jiný okruh nástupců nežli dědiců)

520

521

2. ČÁST

PRÁVO DĚDICKÉ

522

ÚČEL A PRÁVNÍ POVAHA

- Účelem všeobecné právní nástupnictví dědice do majetkových práv a závazků zemřelého
- Přechod pozůstalostních aktiv a pasiv v celistvosti (univerzálně), jako celek, nikoli kusově (singulárně), na dědice

523

ZÁSADY

1. **zásada privátní autonomie**
srv. právní princip svobodné vůle
 - ✓ zásada **osobní testovací volnosti**
 - ✓ zásada **nevnucení dědictví**
2. **zásada individualizace dědictví**
 - ✗ kolektivizace dědictví kmeni, obci, státu
 - ✗ familiarizace dědictví mezi pokrevními příbuznými a manželem
o. z.: právo potomka na dědický podíl, odejmutelné pouze vyděděním

524

PRÁVNÍ POVAHA

- **Absolutní subjektivní majetkové právo** (oprávnění) člověka nebo právnické osoby (dědice) na dědictví
 - ✓ působí *erga omnes*
 - ✓ přechází na dědice zemřelého původního dědice (transmise dědictví)
- **V objektivním pojmovém významu část práva nástupnického** = část souboru právních norem vyplývajících ze zdroje práva, *např. z předpisu*

525

Z DĚJIN

- **ABGB 1811**
české země Československa před 1951
 - zůstavitelovou smrtí vzniklo právo na ležící pozůstalost (*hereditas iacens*), které se nabízelo dědici
 - dědická přihláška
 - odevzdání (adice) pozůstalosti dědici soudem formou odevzdací listiny ke dni právní moci rozhodnutí

526

ZDROJE

1. čl. 11/1 LZPS: „dědění se zaručuje“
2. § 460 - 487, 873 o. z.
3. § 17 - 18 z. č. 97/63 Sb., o mezinárodním právu soukromém a procesním
4. z. č. 227/98 Sb., o nadacích a nadačních fondech o. s. ř., not. ř.
6. z. č. 357/92 Sb., o dani dědické, dani darovací a dani z převodu nemovitostí
7. nř. č. 258/95 Sb., kterým se provádí o. z.
8. vyhl. č. 196/01 Sb., o odměnách a náhradách notářů a správců dědictví

527

AUTONOMIE VŮLE V PRÁVU DĚDICKÉM

- **Právní princip svobody vůle**
 - ☛ soukromoprávní zásada **privátní autonomie**
- 1. **Zůstavitelova svoboda povolání nebo vyloučení dědice**
 - i. poslední pořízení (pořízení závěti)
 - ii. vydědění
 - iii. odpuštění zavrženíhodného jednání
- 2. **Zůstavitelova svoboda nakládání s majetkem**
 - i. povolání správce dědictví
 - ii. založení nadace nebo nadačního fondu
 - iii. příkaz k započtení na podíl závětního dědice

528

3. **Dědicova svoboda přijmout nebo odmítnout dědictví**
4. **Svoboda dědiců sjednat dohody mezi sebou nebo s věřiteli zůstavitele**

529

⇐ EXKURS O PŘÍKAZU V PRÁVU SOUKROMÉM

- **Příkazy vyplývající ze smlouvy**
např. z příkazní, srv. příkaz klienta advokátovi, z pracovní, ze smlouvy o obchodním zastoupení aj.
- **Příkazy bezesmluvní (soukromoprávně netypické)** **× vůli příkazníka**
 1. příkaz zůstavitele k započtení na dědický podíl závětního dědice
 2. jiný příkaz, *např. u darování*

530

DĚDICKÉ NÁSTUPNICTVÍ

- **Solidární právní důsledky**
 - ☛ více dědiců nabývá celek dědictví v poměru svých podílů
 - ☛ společně a nerozdílně dědici zavázání věřitelům zůstavitele za přešlé dluhy
- × o. z.: každý dědic odpovídá za dluhy dědictví jen do výše nabytého dědictví podle poměru svého podílu

531

DĚDICKÉ NÁHRADNICTVÍ

- **Náhradnictví závětního dědice**
 1. **obecné náhradnictví** (vulgární substitute)
= povolání náhradního závětního dědice pro případ předemření původního závětního dědice
 2. **svěřenské náhradnictví** (fideikomisární substitute) **× o. z.**
= závětní dědic (*institut*) nesmí věc zcizit a po jeho smrti případně náhradnímu závětnímu dědici (*substitutu*), *např. u rodového majetku*

532

OSOBY

- **Zůstavitel** = právní předchůdce
 - ✓ pořizovatel závěti, vydědění, správcovství
- **Dědic** = všeobecný právní nástupce i do dluhů, *alter ego* zůstavitele
- **Odkazovník (legatář)** = singulární právní nástupce jen pro **jednotlivě určená aktiva (bez dluhů)**

533

PŘEDPOKLADY DĚDICKÉHO NÁSTUPNICTVÍ

1. **biologická smrt zůstavitele**
2. **existence dědictví**
 - × majetek nepatrné hodnoty
3. **bytí vč. početí nebo založení dědice**
např. početí nascitura, závětní založení nadace nebo nadačního fondu, jiné založení dosud nevzniklé právnické osoby; člověk i nesvéprávný
 - × odúmrtí státu
4. **dědický titul dědice**
5. **přijetí nebo odmítnutí dědictví dědicem**
 - × odúmrtí státu

534

SMRT JAKO PRÁVNÍ UDÁLOST

- **Smrt** = událost v lidském životě, jež je právně významnou skutečností působící **zánik právní subjektivity** člověka (způsobilosti mít práva a povinnosti)
- **Deklaratorní právní osvědčení smrti**
 1. zápis smrti v knize úmrtí matriční knihy, vedené MÚ ⇔ úmrtní list
 2. rozsudek o prohlášení za mrtvého

535

POZŮSTALOST A DĚDICTVÍ

- **Pozůstalost** (*hereditas, Nachlass*)
 - ⇔ osoba zůstavitele = **jmění** (soubor aktiv a pasiv) zanechané zůstavitelem
 - ✓ přechází děděním **nebo** jinak
např. odúmrť, přechodem práva nájmu nedružstevního bytu
- **Dědictví** (*Erbschaft*)
 - ⇔ osoba dědice = event. **děditelná část pozůstalosti**
 - ✗ odúmrť státu
 - ✗ vydání majetku nepatrné hodnoty obstaravateli pohřbu

536

- **Pozůstalost způsobilá ke zdědění**

- **Pozůstalost nezpůsobilá ke zdědění**

např. majetek nepatrné hodnoty vydaný obstaravateli pohřbu bez ohledu na to, byl-li by dědicem

537

PŘEDMĚT PRÁVA DĚDICKÉHO

- **Dědictví** (aktiva a pasiva) = zanechané (zůstavené) **jmění** způsobilé dědického přechodu *mortis causa*, ocenitelné cenou obvyklou (obecnou)
např. pozemek, podnik, obchodní podíl, patent, dluhy
- **Majetek** (aktiva)
 1. **hmotný**
 2. **nehmotný**, *např. majetková práva aj. majetkové hodnoty, např. ochranná známka*

538

NENÍ PŘEDMĚT PRÁVA DĚDICKÉHO

- ✗ singulární sukcese, např.:
- **Odkaz** (*legatum*), *např. sbírka fotografií odkázaná městskému muzeu v rodišti*
- **Odkazovník** (*legatár*) **neodpovídá za dluhy zůstavitele**

✗ o. z.

539

OKAMŽIK NABYTÍ DĚDICTVÍ

- **Smrti zůstavitele**
ipso iure s právem dědictví odmítnout
 - ✗ soudním odevzdáním ležící pozůstalosti dědicům (adiční zásada), ABGB
 - ✗ přijetím dědictví se zpětnými účinky, C. c. aj.
- **Nabytí dědictví podle práva platného v době smrti zůstavitele** ⇐ i podle již zrušených předpisů

540

OSOBY

■ Nezpůsobilý zůvětní dědic

podíl případně zákonnému dědici

■ Nezpůsobilý zákonný dědic

povolání jeho potomci

541

PŘEKÁŽKY VZNIKU DĚDICKÉHO PRÁVA

1. Zákonná překážka dědické způsobilosti

✓ **objektivní dědická nezpůsobilost** s důvody:

- a. úmyslný trestný čin **×** zůstaviteli
např. útisk aj. jeho manželu
jeho dětem
jeho rodičům
- b. zavrženíhodné jednání proti projevu poslední vůle, *např. nátlak, zábrana, potlačení, podvržení, zfalšování*
× zůstavitelovo odpuštění

542

2. **volní překážka** dle **vůle** zůstavitele
= vydědění potomka zůstavitelem

543

DRUHY POŘÍZENÍ PRO PŘÍPAD SMRTI

■ O. z.:

1. závěť, vydědění, správcovství

■ **X** o. z.:

1. společná závěť, *např. manželů*
2. odkaz
3. dědická smlouva manželů

544

DĚDICKÉ TITULY

■ Právní důvody nabytí práva dědit

1. **zavěť** (testamentární posloupnost)
2. podpůrně **zákon** (intestátní posloupnost)
3. **zavěť** a podpůrně, ve zbytku, **zákon**

545

PRÁVO ODMÍTNOUT DĚDICTVÍ

■ Výraz dědické autonomie vůle

■ Forma

1. prohlášení ústní u soudu
2. prohlášení písemně zaslané soudu
 ➔ **nastupuje** dědické právo **potomka**

- ### ■ Zvláštní plná moc zástupce
- i advokáta obsahem **výslovné** oprávnění zástupce

546

JUDIKATURA

Dovolal-li se potomek relativní neplatnosti závěti (§ 479 o. z.) dal tím najevo, že chce dědit, a proto již nemůže dědictví odmítnout (§ 465 o. z.).

KS v Brně 18 Co 324/95, Ad notam, 1996/3.

547

3. ČÁST

ZÁVĚTNÍ NEBO ZÁKONNÝ DĚDIC,
VYDĚDĚNEC
A SPRÁVCE DĚDICTVÍ

548

PRÁVNÍ POVAHA ZÁVĚTI

- **Formální, jednostranný, odvolatelný osobní projev vůle** člověka staršího 15 let, kterému dědici má připadnout pozůstalost nebo její část (svobodná volba dědice)
 - ✗ listina o závěti
 - 1. prostá listina (soukromá listina)
 - 2. právně kvalifikovaná listina (notářský zápis), (veřejná listina)
- **Osobní právní jednání bez zastoupení**

549

FORMA

- **Vždy písemná forma**
- 1. soukromá listina
- 2. soukromá listina se svědky nebo se svědky a předčítatelem
- 3. veřejná listina notářským zápisem

550

- **Nucená forma notářského zápisu**
- 1. závěť nezletilého staršího 15 let
- 2. závěť nevidomého a neslyšícího negramotného
alt. 3 svědci

551

DRUHY ZÁVĚTÍ

1. **závěť vlastnoruční** (holografní)
psána i podepsána ✗ neplatnost
2. **závěť cizí rukou nebo na počítači** ap. (allografní)
 - i. závěť se svědky svéprávnými a závětí nepovolaným k dědictví, sepsaná *např. advokátem*
 - ii. závěť s předčítatelem

552

JUDIKATURA 1

Podepsal-li zůstavitel závět' alespoň svým příjmením, je tím splněna náležitost podpisu závěti podle ustanovení § 476 odst. 2 o. z., pokud o totožnosti podpisu zůstavitele nejsou žádné pochybnosti.

R 51/84

553

JUDIKATURA 2

Svědkiem ve smyslu ustanovení § 476b o. z. je jen taková osoba, která je touto funkcí předem pověřena a je s tímto pověřením srozuměna; není tedy tímto svědkem při pořizování závěti ten, kdo byl tomuto úkonu jen náhodně přítomen.

R 59/98

554

OBSAH ZÁVĚTI

- **Podstatná náležitost**
 1. povolání dědice k celému nebo k části majetku, *např. jen k nakladatelskému podniku*
- **Pravidelná nebo nahodilá náležitost**
 1. povolání náhradního dědice pro případ předemření původního dědice
 2. příkaz k započtení na podíl závětního dědice
 3. zřízení věcného břemene na nemovitosti
 4. založení nadace nebo nadačního fondu

555

- **Závětní podmínka bez právní ochrany**
např. podmínka péče o ostatní pozůstalé, péče o rodný dům, o hrob, podmínka dostudování aj.

✗ **závěť je platná, ale v této části bez právních důsledků (závazek morální bez právního vynucení s postihem morálním odsudkem)**

556

Z porřízení závěti **nevyplývá zdržovací závazek** pořizovatele nenakládat se svým majetkem určeným v závěti

- ☛ **rozhodný stav vlastnictví v době smrti**

557

JUDIKATURA

K posouzení skutečné vůle pisatele závěti, jsou-li o ní pochybnosti, je třeba zjišťovat vedle znění textu listiny (slovního výkladu) všechny okolnosti, za nichž byl projev vůle o ustanovení závětních dědiců učiněn a z nichž lze dovodit skutečnou vůli zůstavitele. Okolnosti případu jsou skutečnostmi existujícími vně vlastního projevu vůle, a to i tehdy, když je předepsána písemná forma. Není napravováním neurčitosti projevu vůle, jestliže projev je vykládán se zřetelem k okolnostem případu.

NS ČSR 4 Cz 61/86, Bull. NS 1987/2.

558

ZÁVĚTNÍ ZALOŽENÍ PRÁVNICKÉ OSOBY

1. nadace
 2. nadační fond
- **Zápis do nadačního rejstříku až po smrti zůstavitele**
 - ✓ navrhovatelem zápisu vykonavatel závěti
 - ☛ vznik právnické osoby
z. č. 227/98 Sb. o nad. a nad. fondech
 - *Nadace „Nadání Josefa, Zdeňky a Marie Hlávkových“*, založena 1904 závětí J. Hlávky

559

← ZÁVĚTNÍ NADACE NEBO ZÁVĚTNÍ NADAČNÍ FOND

- **Obsahové náležitosti závěti**
1. **název**
 2. **účel** ve shodě s obecně prospěšným cílem
 3. výše nebo hodnota **vkładu** zůstavitele
 4. pravidlo pro **omezení nákladů** nebo určení jeho stanovení statutem vydaným správní radou až po smrti
 5. náležitosti **nadačních příspěvků** nebo určení jejich stanovení statutem vydaným správní radou až po smrti
 6. **vykonavatel závěti**, který provede úkony související se vznikem
 7. event. **jmenování členů orgánů**; jinak jmenuje vykonavatel až po smrti

560

ZRUŠENÍ ZÁVĚTI

1. **závěti pozdější**, pakliže závěti **nemohou** obstát vedle sebe pro **obsahové vyloučení**
 - ☛ zásada pozdější závěť samočinně neruší závěť předchozí
2. **odvoláním závěti** v písemné formě jako u porízení závěti
3. **zničením listiny** o závěti = projev vůle
 - ✗ zničení závěti omylem

561

VEŘEJNOPRÁVNÍ EVIDENCE ZÁVĚTÍ

- **Notářská komora ČR** v Praze not. ř.
neveřejný seznam v elektronické podobě
 - **Evidenční právní význam**
 - **Dobrovolná veřejnoprávní evidence**
1. závěti
 2. listiny o vydědění
 3. listiny o správcovství
 4. listiny o odvolání ↑

562

VZOR ZÁVĚTI

Pro případ své smrti porízuji se svým majetkem takto:

1. vozidlo Bona Lux 456, státní poznávací značky 4 B 2 2851, jakož i zaknihované cenné papíry zdědí (...).
2. ve zbytku povolávám za dědice (...) a pokud by předemřel, povolávám jako náhradního dědice (...).

V (...) dne (...) (...)

563

PRÁVO DĚDICKÉ MEZINÁRODNÍ

- **Hraniční určovatel** právních poměrů dědických s cizím prvkem
- ✓ **státní příslušnost** zůstavitele nebo pořizovatele pro případ smrti
 - ☛ rozhodný právní řád
- **Formální náležitosti** porízení pro případ smrti
- ✓ stačí právní řád území porízení

564

PŘÍKLAD

Účastník zájezdu, *Josef Novotný*, **český státní příslušník**, vlastnoručně sepsal závěť na dovolené v Nizozemí, ve Scheveningenu, v pobřežní části Haagu, na pobřeží Severního moře.

Závěť se řídí **českým** právním řádem, ač byla napsána v cizině.

Pro její formu však **stačí forma** podle **nizozemského** práva.

565

OKRUH ZÁKONNÝCH DĚDICŮ

- příbuzní v přímé linii**
 - potomci (descendenti) pokrevní i osvojení
 - předci (ascendenti) pokrevní i osvojitelé
- příbuzní v pobočné linii**
 - linie 1. stupně: sourozenci plnorodí i polorodí
 - linie 2. stupně: synovci, neteře
 - linie 3. stupně: strýcové, tety
- manžel nebo partner stej. pohl. v reg. part.**
- spolužijící osoby** (druh nebo družka aj.)

566

POMĚRY ZÁKONNÝCH DĚDICŮ

- **Osobní poměry k zůstaviteli**
 - příbuzenský poměr
 - rodinný poměr manželský
 - registrovaný poměr partnerský stejnopohlavní
 - jiný osobní poměr, *např. druha a družky*
- **Soustavy**
 - soustava pokrevního, popř. osvojeného příbuzenství (parentela)
 - jiné uspořádání

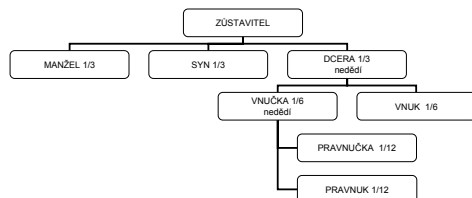
567

1. DĚDICKÁ SKUPINA rovným dílem dědí:

- **děti**
 - bez rozdílu původu
 - bez rozdílu věku
 - právo reprezentace potomků bez omezení
 - × přírůstek podílu (akrescence)
- **manžel nebo partner v reg. part. stejnopohl.**
 - není nepominutelný dědic
 - není výlučný dědic v 1. skupině

příklad ⇨

568

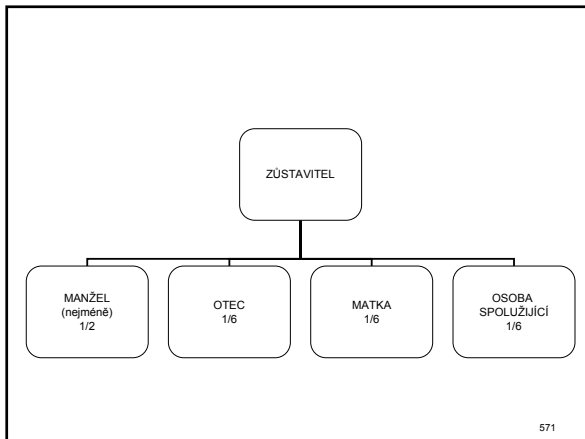
569

2. DĚDICKÁ SKUPINA nedědí-li potomci, dědí rovným dílem:

- **rodiče**
- **osoby spolužijící**
 - = osoby, které 1 rok před smrtí zůstavitele žily v jeho společné domácnosti a
 - **manžel nebo part. v reg. part. stejnopohl.**
 - minimálně však 1/2
 - může být výlučným dědicem
- a. pečovali o domácnost *např. družka,* nebo
- b. byli odkázáni výživou na zůstavitele

příklad ⇨

570

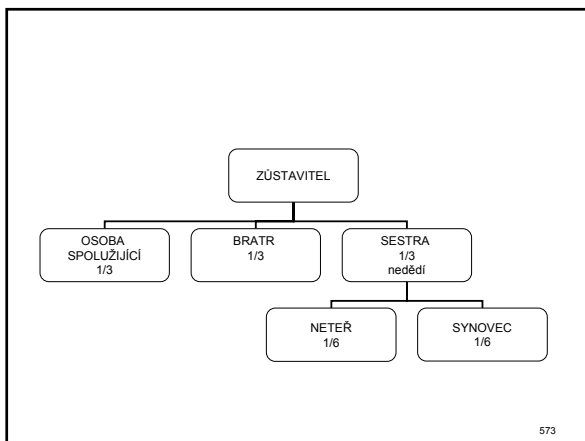

3. DĚDICKÁ SKUPINA nedělí-li manžel ani rodiče, dělí rovným dílem:

- sourozenci
 - právo reprezentace:
 - ↓
 - synovci a neteře
- osoby spolužijící
 - = osoby, které 1 rok před smrtí zůstavitele žily v jeho společné domácnosti a
 - a. pečovali o domácnost nebo
 - b. byli odkázáni výživou na zůstavitele

příklad ⇨

572

JUDIKATURA

Pojem společné domácnosti ve smyslu § 474 odst. 1 o. z. je nutno vykládat tak, že zpravidla předpokládá společné bydlení.

Doba jednoho roku se počítá zpět ode dne úmrtí zůstavitele.

R 12/68

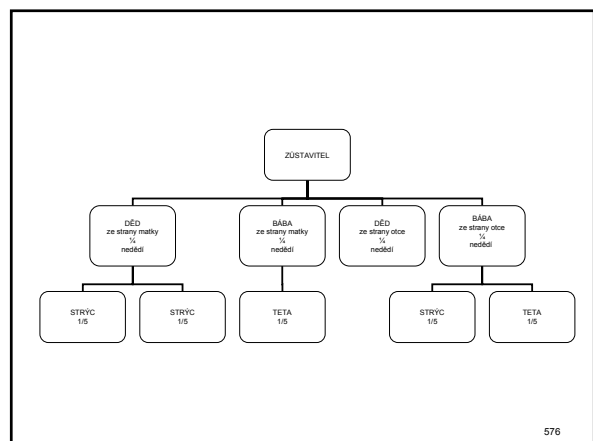
574

4. DĚDICKÁ SKUPINA nedělí-li dědic ve 3. skupině, dělí rovným dílem:

- prarodiče ze strany matky i otce
- právo reprezentace:
 - ↓
 - děti prarodičů = strýcové, tety

příklad ⇨

575

DĚDICKÉ PRÁVO POTOMKA

- **Potomek** = nepominutelný dědic ☺
- 1. **nezletilý nevyděděný potomek**
 - ☛ min. tolik, kolik činí dědický podíl ze zákona
- 2. **zletilý nevyděděný potomek**
 - ☛ min. 1/2 dědického podílu ze zákona

577

DĚDICKÉ PRÁVO MANŽELA

- **Výhradní dědic jen ze závěti**
- **Není nepominutelný dědic** ☹
- **Společný zákonný dědic** v 1. skupině nebo se zvýhodněním min. 1/2 ve 2. skupině, i kdyby nežil ve společné domácnosti se zůstavitelem
X
- **Oprávněný z titulu práva manželského** ke své části smrti zaniklého společného jmění manželů, pokud existovalo ke dni úmrtí

578

MANŽELSKÉ A DĚDICKÉ PRÁVO MANŽELA

- **Smrt manžela** ☛ zánik manželství a zánik SJM
- **Manželské právo pozůstalého manžela** na vypořádací podíl na zaniklém SJM
↓
vypořádání zaniklého SJM
 - ✓ zůstavený vypořádací podíl zemřelého manžela součástí pozůstalosti
- **Dědické právo pozůstalého manžela** k dědictví vč. zůstavenému vypořádacímu podílu zemřelého manžela na zaniklém SJM

579

PRÁVO STÁTU

- **Stát právním nástupcem zůstavitele:**
 1. dědic ze závěti
 2. nabyvatel odúmrti
 - ✓ odúmrtí = **nedědický pojem nástupnického práva státu** (*caducum*)
 - ✓ **zákonný nabývací titul státu k pozůstalosti bez dědice** (jmění bez pána)

580

- **Hospodaření s majetkem státu**
Úřad pro zast. st. ve věcech majet.
- **Výkon majetkových práv autorských a majetkových práv výkonných umělců** vlastním jménem
 1. Státní fond kultury ČR
 2. Státní fond ČR pro podporu a rozvoj české kinematografie § 26/2, 74 a. z.

581

Založení příslušnosti určité organizační složky státu

- ☛ výslovné označení, *např. v závěti: „Česká republika – Ministerstvo kultury“*
- X není-li, ☛ ÚZSVM

582

VYDĚDĚNÍ POTOMKA

- **Zákonné důvody** (skutkové podstaty):
 1. v rozporu s dobrými mravy **neposkytnutí** potřebné **pomoci** v nemoci, ve stáří aj.
 2. trvalé **neprojevování** opravdového zájmu
 3. **odsouzení pro úmyslný** trestný čin k odnětí svobody min. 1 rok
 4. trvalé vedení **nezřízeného** života

583

PŘÍKLAD 1:

Ponechání na holičkách

Syn se snachou zanechali nevyčísitelně nemocného ovdovělého a bezmocného otce a tchána v domku na samotě, odkázaného jen na pomoc vzdálených sousedů. Stav otce vyžadoval denní péči.

Tvrdili, že otci stačí důchod a sociální dávky s tím, že oni sami mají tři děti, které chtějí zaopatřit, a že podnikání je stojí peníze. Volný pokoj ve svém domě ponechávali pro hosty. Otec syna vydědil.

584

PŘÍKLAD 2: Nezřízenec

Syn vrcholného manažera již více než 15 let utrácí svůj majetek včetně toho, co dříve dostával na výživném, za alkohol a za pitky s kamarády do němoty na veřejnosti.

V opilosti ničí cizí věci, přičemž tím budí veřejné pohoršení, a nehradí způsobené škody.

Dvakrát již kvůli tomu přišel o zaměstnání. Otec syna vydědil.

585

- **Právo zůstavitele rozšířit** důsledky vydědění i na děti vyděděného potomka a na jejich potomky v celé linii

- **Skutkové podstaty vydědění** ⇐
 - protidůkaz vyděděného potomka

586

- **Zánik vydědění**
 1. odvoláním
 2. zničením listiny o vydědění = volní projev
 - ✗ např. omylem
 3. povoláním vyděděného za závětního dědice

587

JUDIKATURA 1

Jestliže potomek trvale neprojevuje o zůstavitele zájem proto, že zůstavitel neprojevoval zájem o potomka, nelze bez dalšího dovodit, že by neprojevení tohoto zájmu potomkem mohlo být důvodem k jeho vydědění.

R 23/98.

588

JUDIKATURA 2

Pro posouzení důvodů vydědění podle ustanovení § 469 odst. 1 písm. b) o. z. je třeba rovněž zjišťovat, zda potomek zůstavitele měl reálnou možnost o zůstavitele projevit opravdový zájem, který by jako potomek měl projevit, tj. zda zůstavitel měl sám zájem se s dítětem stýkat a udržovat s ním běžné příbuzenské vztahy.

R 23/98.

589

SPRÁVCE DĚDICTVÍ

- **Člověk nebo právnická osoba i stát** až do skončení projednání dědictví soudem
 1. stanoven zůstavitelem
 2. stanoven rozhodnutím soudu
- **Svěření zůstaveného majetku správci**
 - ☛ výkon práv, jež příslušela zůstaviteli, vlastním jménem správce

590

PŘEDMĚT SPRÁVY

1. **veškerý** majetek spadající do dědictví
2. **část** majetku
 - i. podnik, *např. nakladatelství*
 - ii. nemovitost, *např. nájemní dům*
 - iii. jiná část, *např. zvířata*

591

- **Obvyklé hospodaření**
 - ✗ úkony nad obvyklé hospodaření, *např. prodej spravované cestovní kanceláře*
 - ☛ souhlas dědiců
 - ☛ svolení soudu

592

- **Průběžné zprávy a konečná zpráva správce o své činnosti**
- **Odměnu a náhradu výdajů hradí dědic** dle usnesení soudu;
u předluženého dědictví hradí stát

593

4. ČÁST

POTVRZENÍ NEBO VYPOŘÁDÁNÍ
DĚDICTVÍ,
DLUHY DĚDICTVÍ, VĚŘITELÉ,
PRAVÝ DĚDIC

594

POTVRZENÍ NEBO VYPOŘÁDÁNÍ

- **1 dědic**
 - ☛ soudní **potvrzení** nabytí dědictví
- **2 a více dědiců**
 - ☛ **dohoda o vypořádání dědictví schválená soudem**
 - ✗ odpor zákonu
 - ✗ odpor dobrým mravům

595

JUDIKATURA

(...) Rozpor dobody o vypořádání dědictví se zákonem či s dobrými mravy není bez dalšího v tom, že dědic má podle ní nabyt méně, než na co by měl dle zákona či závěti nárok, ani v tom, nepřevzme-li podle dobody z dědictví žádný majetek.

Usn. MS v Praze 24 Co 106/94, Ad notam 1995/3.

596

DĚDICKÉ DOHODY

1. dohoda o vypořádání dědictví ⇐
2. dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům k úhradě dluhů zůstavitele

597

VYPOŘÁDÁNÍ DĚDICŮ BEZ DOHODY

- **2 a více dědiců bez dohody**
 - ☛ soudní **potvrzení** nabytí dědictví podle dědických podílů, *např. každý 1/2*

598

ZAPOČTENÍ

- **Započtení na dědický podíl závětního dědice (kolace)**
 1. **volní příkaz** zůstavitele k započtení *např. v závěti*
 2. **legální zákaz** neodůvodněného **zvýhodnění** již obdarovaného dědice vůči potomku zůstavitele

599

- **Započtení na dědický podíl zákonného dědice**

soud na dědický podíl **zákonného** dědice započte, co za života zůstavitele od něho **bezplatně** obdržel on nebo předek dědicího dítěte, *např. otec zákonného dědice, a to např. cenu darovaného pozemku*

- ✗ **obvyklá darování**, *např. vánoční dar*

600

ZŮSTAVITELOVY DLUHY

- **Přechod celé pozůstalosti** (jmění), aktiv i pasiv, na dědice
- **Omezená odpovědnost dědice** za přešlé zůstavené dluhy **a za přiměřené náklady pohřbu jen do výše svého dědického podílu**
 - ✗ solidární odpovědnost dědiců (společně a nerozdílně)

601

- ✗ **osobní závazky** zůstavitele zanikající smrtí

např. závazek vyživovací, kromě dlužných dávek, závazek vytvořit fotografické dílo nebo herecky nastudovat divadelní roli aj.

602

NÁKLADY POHŘBU

- **Přiměřené náklady spojené s pohřbem**

nř. č. 258/95 Sb.

např. náklady na pomník nebo desku do 10 000 Kč, cestovní výlohy, 1/3 nákladů smutečního ošacení nejbližším příslušníkům rodiny a domácnosti

603

PŘEDLUŽENÉ DĚDICTVÍ

- **Dohoda dědiců a věřitelů o přenechání předluženého dědictví věřitelům**

- ☛ schválení soudem
 - ✗ zákon
 - ✗ dobré mravy

- ✗ bez dohody ☛ **likvidace dědictví**

604

JUDIKATURA

Při uzavření dohody o tom, že předlužené dědictví se přenechá na úhradu dlužů, závisí výběr věřitelů na dědicích;

při schvalování této dohody je třeba brát zřetel na to, zda tento způsob skončení věci nebude v rozporu se zákonem a zda nebude na újmu těch, kteří by mohli být při likvidaci dědictví ve svých právech uspokojeni. (...)

R 18/85

605

PRAVÝ DĚDIC

- **Právo pravého dědice na vydání dědictví** např. dědice ze závěti, nalezené po pravomocném rozhodnutí o dědictví, se zpětnými účinky k okamžiku úmrtí zůstavitele

- ☛ **lepší právo** dědické
 - ✗ nepravý dědic s horším dědickým právem ☹
např. jen zákonným nebo ze starší závěti, jež neobstojí vedle novější závěti

606

- **Promlčení majetkového práva pravého dědice**
 - ✓ obecná 3 letá doba \bar{x} od právní moci rozhodnutí o děd.
 - ✗ nepromlčitelnost práva vlastnického
- **Legální závazek vydat dědictví**
 - ✗ ↓
- **Žaloba na vydání dědictví *in natura***
event. žaloba na zaplacení peněžité náhrady

607

- **Předmět vydávacího závazku**
 1. **dědictví**
 2. **užitky** z něho, pakliže nepravý dědic věděl nebo mohl vědět, *mala fide*, že pravým dědicem je jiný
např. výnosy z pronájmu, úroky z vkladu aj. plody, kupř. mláďata nebo úroda
 - ✗ užitky zůstanou nepravému *bona fide*

608

- **Právo nepravého dědice na náhradu veškerých nákladů** na majetek z dědictví vůči pravému dědici
např. na zlepšení domu novou fasádou
 - ✗ právo jen **nutné** náklady, *např. na krmení zvířatům nebo na havarijní opravu*, věděl-li nebo mohl-li vědět, že pravým dědicem je jiný

609

- **Nabytí od nepravého dědice třetí osobou**
např. koupě vozidla od nepravého dědice
 - ✓ nabytí v **dobré víře**
 - ☛ nabytí jako od pravého (řádné)
viz právní princip dobré víry

610

5. ČÁST

SOUVISLOSTI

611

NOTÁŘ

- **Notář jako soudní komisař v dědickém procesu**
- **Notář sepisující závěti a beroucí je do úschovy**
- **Veřejný úřad notářský**

612

SPRÁVCE DĚDICTVÍ

1. povoláný zůstavitelem
2. ustanovený soudem v řízení o dědictví

613

SPRÁVCE VKLADU

- **Správa pořizovatelova majetkového vkladu** do závětní nadace nebo závětního nadačního fondu
- ✓ **správce vkladu** určený **závětí** na dobu od projednání dědictví
podpůrně
vykonavatel závěti určený závětí

614

VYKONAVATEL ZÁVĚTI

- **Legislativní zkratka**
- **Určen pořizovatelem závěti o založení nadace nebo nadačního fondu**
 1. jmenuje první členy orgánů
 2. spravuje vklad zůstavitele, ledaže je v závěti určen jiný správce vkladu
 3. provádí další úkony související se vznikem, *např. navrhuje zápis do nadačního rejstříku*

615

EXKURS: CIVILNĚ PROCESNÍ NÁSTUPNICTVÍ

- **Civilní řízení** (o. s. ř.)
smrt účastníka řízení
 - ☛ **dědici jeho procesní nástupci**,
popř. ti z nich, kteří převzali právo nebo povinnost, o níž běží řízení
 - × povaha věci neumožňuje pokračovat v řízení
např. statusová věc
 - × zákon jinak

616

EXKURS: DĚDICKÉ ŘÍZENÍ

- **Zvláštní druh civilního řízení nesporného**
 - ☛ úřední ingerence soudu do soukromého práva dědického
- **Zahájení**
 1. z vlastního podnětu soudu, *ex officio, na základě dojití úmrtního listu od MÚ*
 2. na návrh

617

- **Soudní pověření notáře jako soudního komisaře** k provedení úkonů za odměnu
např. ke zjištění okruhu dědiců, k vypořádání zaniklého společného jmění manželů, ke zjištění rozsahu a ceny dědictví aj.
- **Zpětná účinnost veškerých úkonů soudu**
ke dni smrti zůstavitele

618

EXKURS: DAŇ DĚDICKÁ

- **Poplatníkem** dědic
- **Předmětem** nabytí majetku děděním
- **Základ daně**
cena majetku **snižená** o přešlé dluhy, přiměřené náklady pohřbu, osvobozený majetek, odměnu notáře aj.
- **Sazba daně** dle I. – III. skupiny poplatníků
- **Osvobození od daně** v I. skupině poplatníků
= příbuzní v řadě přímé a manžel nebo partner stejného pohlaví v reg. part. ➔ nepodává se daňové přiznání

619

LITERATURA

Mikeš, Dědické právo. Praha 2005.²
Svoboda, Dědické právo. Praha 1946.³

620

JUDIKATURA

Fiala (ed.), Přehled judikatury ve věcech dědických. Praha 2006.

621

Z beletrie:

Brázda, Notářský pitaval. Praha 1987.
Nový notářský pitaval. Praha 1992.

622

623

Poděkování

Děkuji Zdeňce Králíčkové za vytvoření grafických příkladů dědění ze zákona.

624

Foto:

Severní Thajsko, 2006
Scheveningen, Nizozemí, 2006
Sloní ostrov, Siamský záliv, Thajsko, 2006
Český ráj, Čechy, Česko, 2006

625

OBČANSKÉ PRÁVO

ZÁVAZKY Z KVAZIDELIKTŮ

- **ZÁVAZEK Z BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ**
- **ZÁVAZEK Z JEDNATELSTVÍ BEZ PŘÍKAZU**
- **ZÁVAZEK Z NEZAVINĚNÉ ŠKODY**

627

*Snímky slouží k orientaci posluchačů přednášek
a k činění si poznámek.
Nenahrazují přednášky, učebnice ani cvičebnice.*

verze 1.1 (2006)

© Ivo Telec, 2006

628

PŘEHLED TEMATU

1. všeobecně o soukromém právu deliktním
2. bezdůvodné obohacení
3. přirozený základ a smysl
4. soukromoprávní význam, zákonný účel, zásada, zdroje
5. povaha, obsah a promlčení práva
6. osoby, předmět; dobrá nebo špatná víra
7. skutkové podstaty
8. jednatelství bez příkazu
9. skutkové podstaty

629

1. ČÁST- EXKURS

VŠEOBECNĚ
O SOUKROMÉM PRÁVU DELIKTNÍM

630

SOUSTAVA PRÁVA DELIKTNÍHO

1. **delikty** nebo **kvazidelikty** **soukromoprávní**
např. delikt škody nebo porušení pracovní kázně či kvazidelikt bezdůvodného obohacení
2. **delikty veřejnoprávní**
 - i. **soudní**, viz *trestné činy, velezrada prez. rep.*
 - ii. **správní**, viz *přestupky, kupř. přestupek proti majetku, jiné správní delikty, disciplinární delikty, např. advokáta, pořádkové delikty*

631

SOUKROMOPRÁVNÍ DELIKTY NEBO KVAZIDELIKTY

- **Delikt např.:**
 1. ohrožení nebo porušení práva
např. práva osobnostního nebo vlastnického
 2. vady (vadného plnění)
 3. prodlení
 4. škody
 5. nekalé soutěže
 6. porušení pracovní kázně
- **Kvazidelikt např.:**
 1. bezdůvodné obohacení
 2. jednatelství bez příkazu

632

KVAZIDELIKTY

- **Zavazovací důvody**
 1. bezdůvodné obohacení
 2. jednatelství bez příkazu
 3. upotřebením cizí věci ve prospěch jiného
versio in rem
✗ o. z. (✗ návrh nového o. z.)

633

2. ČÁST

VŠEOBECNĚ O BEZDŮVODNÉM OBOHACENÍ

634

DEVÍZA

*„Kdo se na úkor jiného bezdůvodně obohátí,
musí obohacení vydat.“*

§ 451/1 o. z.

635

PŘÍKLAD 1: Peníze na cizí účet

Objednatel opravy topení omylem zaslal dlužnou cenu za dílo na jiný účet než na účet zhotovitele (věřitele).
Třetí osoba, majitel účtu, se bezdůvodně obohátla na úkor dlužníka.

636

PŘÍKLAD 2: Turista šetřilek

Turista se na hradě nenápadně přidal ke skupině turistů s placeným průvodcem a využil jeho provedení hradem s výkladem.

Turista se bezdůvodně obohatil na úkor průvodce.

637

PŘIROZENÁ PODSTATA

- **Skutek bezdůvodného obohacení na úkor jiného** (k újmě jinému)
 - ☛ porušení **přirozeného zákona rovnováhy** braní a dávání (beru, aniž jsem dostal nebo směl brát)
 - ☛ narušena rovnováha
 - ☛ **porucha** soukromých poměrů

638

- **Rušící děj** (protiprávní jednání nebo událost)

- ✗ **přirozený svět nastaven vyváženě**
- ☛ **přirozeně zákonitá odezva**

soukromoprávní důsledek

- ☛ vydání bezdůvodného obohacení postiženému (věřiteli)

639

PŘIROZENÝ SMYSL

Je **všeobecně dobré**, jestliže obohacení, získané **bez právního důvodu** nebo **nepoctivě**, je obohacenému **odčerpáno** ve **prospěch** toho, na jehož **úkor** bylo získáno, čímž je **obnoven, vyvážen a napraven** narušený **stav**.
Opak by nebyl spravedlivý.

640

PŘIROZENÉ PRÁVO

- **Právo na vydání bezdůvodného obohacení**

= subjektivní lidské **přirozené právo** vyplývající z **přirozeného zákona vyrovnání braní a dávání**

srv. preambuli LZPS a slib soudců ÚS

641

SOUKROMOPRÁVNÍ VÝZNAM

- **Jeden z pilířů práva soukromého**, vyjádřený v **obecném** soukromém právu (právu občanském)
- **Protiprávní stav obohacení**
 - ✗ stav obohacení po právu, *např. výtěžkem*
- **Vyloučení bezprávních** nebo **nepoctivých zdrojů** obohacení z právního uznání

642

ZPŮSOBY VZNIKU

1. **protiprávním jednáním**, např. obohacením se z nepoctivých zdrojů
2. **jednáním omylem**, např. přijetím peněz na svůj účet v mylném domnění, že mi patří
3. **právním nebo protiprávním jednáním třetího** (plněním za jiného), např. zhotovitelovo přijetí platby ceny za dílo, avšak při dlužníku padělání příkazu k úhradě z účtu třetí osoby

643

ZÁKONNÝ ÚČEL

- **Ochrana majetkových hodnot prostředky soukromého práva**

- **Sbíhání právnosti a mravnosti chování**

viz např. bezdůvodné obohacení příjmy ze šizení zákazníka nebo z nekalé soutěže na úkor postiženého soutěžitele

644

1. **uhrazovací** (reparační):

a. *in natura*, podpůrně

b. *in re luto*

vč. pocitu dání zadost; uhrazeno jen to, oč se dlužník obohatil; něco navíc ➔ **jiný právní důvod**, např. *nárok zadostiučňovací z práva osobnostního*

2. **odstraňovací** (obnovovací); odčerpání prospěchu, odstranění poruchy

3. **odrazovací** (předstížný, preventivní); hrozba

✘ **postížní** (sankční), viz *a. z. s dvojnásobkem*; pokuta

645

POJEM

- **Bezdůvodné obohacení**, *unjust enrichment*, na úkor jiného; římskoprávní původ

= **právně významná skutečnost**

(následek něčeho, soukromoprávní kvazidelikt),

z níž vzniká **závazek** (dluh) obohaceného

vydat bezdůvodné obohacení tomu,

k jehož újmě se obohatil (věřiteli)

646

ZÁSADA

- **Nikdo se nesmí bezdůvodně obohatit na úkor jiného, i kdyby to nezavinil**

bezdůvodně (neospravedlnitelně) = **právně bezdůvodně** nebo nepoctivě

vydávací závazek kvazideliktí právní povahy (kvazideliktí obligace)

647

DŮVODNOST OBOHACENÍ

1. **věcný důvod**, např. *osobní nebo hospodářská potřeba (causa)*
2. **právní důvod** (právní titul), **právnost**:
 - a. **právní jednání** (volní projev), např. *nájemní smlouva či veřejný příslib*
 - b. **zákon**, např. *zákonná licence zpravodajská u osobnostního práva*
 - c. **konstitutivní rozsudek soudu**, např. *soudu o zřízení věcného břemene, výjimečně konstitutivní rozhodnutí správního úřadu*
3. **poctivost** (mravní důvod), **mravnost**

648

PŘÍČINY

- a. **subjektivní projev vůle obohatit se** na úkor někoho jiného
např. krádeží jeho vozidla, přisvojením si autorství jeho vědeckého díla, s odpovědností za následek bez ohledu na zavinění a bez zproštění odpovědnosti
- b. **objektivně nastavší stav obohacení se** na úkor někoho jiného **bez vůle** k tomu
např. naplavením cizích kaprů z horního rybníka jiného vlastníka do spodního rybníka v důsledku protržení hráze živelní pohromou, i kdyby o tom obohacený nevěděl.

649

PRÁVNÍ SKUTEČNOST

■ Protiprávní stav

= vznik bezdůvodného obohacení
(nastání **následku** bez dalšího)

☛ **zavazovací důvod**

☛ **vydávací závazek dlužníka**

☛ **pohledávka věřitele** na plnění vydávacího závazku

650

VČASNOST VYDÁNÍ

- **Generální legální příkaz splnit dluh řádně a včas**
- **Doba splnění vydávacího závazku**
= první den poté, co byl dlužník o vydání věřitelem požádán
- ✗ **prodlení dlužníka**
 - ☛ právo věřitele na **úroky z prodlení**

651

JUDIKATURA

Bez důvodné obohacení zakládá závazkový právní vztah; vznikl z něj dluh (povinnost vydat bezdůvodné obohacení) spočívající v platební povinnosti, jde o dluh peněžitý, s jehož řádným a včasným nesplněním je spojen nepřiznivý důsledek vzniku prodlení na straně dlužníka s právem věřitele požadovat vedle plnění i úroky z prodlení.

Balák/Půry C 261.

652

BEZDŮVODNÉ OBOHACENÍ vs. ŠKODA

■ Bez důvodné obohacení	■ Škoda
1. obohacení	1. ---
2. bezdůvodnost	2. bezdůvodnost
3. úkor (újma, škoda)	3. škoda (újma, úkor)
4. i bez zavinění	4. zásadně předpoklad zavinění, i bez zavinění výjimkou

653

3. ČÁST

KONDIKČNÍ PRÁVO

654

POJEM

- *Condictio* (kondikce)
- **Subjektivní právo** (oprávnění) postiženého věřitele na plnění (vydání)
- **V objektivním právním významu** součást soukromého práva kvazideliktního

655

POVAHA A OBSAH PRÁVA

- **Majetkové právo věřitele na plnění** (na vydání bezdůvodného obohacení), = pohledávka věřitele vůči dlužníkovi
- **Ocenitelné, postupitelné, zastavitelné, zděditelné aj. přecházející na nástupce** viz u pohledávek

656

- **hmotněprávní nárok** (žalobní nárok, žalovatelnost) vyplývající z práva na vydání bezdůvodného obohacení

- **Žaloba na plnění** (vydání, popř. na peněžitou náhradu)
- **Žaloba na určení předmětu** bezdůvodného obohacení nebo **osoby** obohaceného (žalovaného) při prokázání naléhavého **právního zájmu** na určení

657

JUDIKATURA

Je-li žalobou uplatněn nárok na peněžité plnění, vycházející ze skutkového tvrzení, že na základě smlouvy o nájmu žalovaný užíval nebytové prostory a neposkytl za to žalobci smluvené protiplnění (nájemné), avšak podle názoru soudu je nájemní smlouva neplatná a jiný důvod užívání není tvrzen, není změnou skutkového stavu vymezeného v žalobě, posoudí-li soud nárok žalobce na zaplacení požadované částky podle hmotněprávních norem upravujících nárok na vydání plnění z bezdůvodného obohacení.

R 78/04

658

PROMLČENÍ PRÁVA

- **Majetkové právo věřitele** na vydání bezdůvodného obohacení (pohledávka)
 - × **námítka promlčení**, projevovaná obohaceným dlužníkem
- ↓
- promlčení práva** ve zvláštní (kratší) subjektivní promlčecí době **2 let** od dozvědění se; objektivně za 3 roky, u úmyslu za 10 let, od vzniku

659

JUDIKATURA 1

Ustanovení § 3 občanského zákoníku, dle kterého výkon práv nesmí být v rozporu s dobrými mravy, platí i pro výkon práva vznést námitku promlčení.

nál. ÚS z 15. 1. 97, č. 6 Sb. nález a usn., sv. 7, sp. zn. II. ÚS 309/95.

660

JUDIKATURA 2

Vznesení námitky promlčení zásadně dobrým mravům neodporuje; mohou však nastat situace, kdy uplatnění této námitky je výrazem zneužití práva na úkor účastníka, který marné uplynutí promlčecí doby nezavinil.

nál. ÚS z 6. 9. 2005, sp. zn. I. ÚS 643/04, Práv. rozhl., 2006/1, s. 34 an.

661

JUDIKATURA 3

Důvodnost námitky promlčení soud zkoumá ve vztahu k nároku uplatněnému žalobou; není významné, jak účastníci nárok kvalifikovali po právní stránce a z jakých právních důvodů byla námitka promlčení vznesena.

R 13/05

662

- **Dlužníkovo namítnutí promlčení věřitelova práva na plnění dluhu** (právní úkon)
 - = dobrovolný výkon subjektivního, zákonem přiznaného, soukromého práva (oprávnění) dlužníka namítat promlčení svého dluhu
- **Generální legální příkaz výkonu soukromých práv v souladu s dobrými mravy** § 3/1 o. z.

663

ZDROJE PRÁVA

1. § 107, 451-9, § 489 o. z.
2. § 40/3, § 74, 78, 82, 86, 94, 100a/1-2 a. z.
3. § 324 z. p. o. z.
4. § 101 z. rod.
5. § 394/1,2 obch. zák.

664

ČESKÁ LEGÁLNÍ SYSTEMATIKA

1. **obecná úprava** v obecném právu soukromém (právu občanském)
2. **přednostní zvláštní úpravy** ve zvláštních právech soukromých s **podpurným** použitím úpravy obecné viz *právo autorské a práva související s právem autorským, právo pracovní*

665

- **Skutková otázka** vzniku bezdůvodného obohacení
 - = **předběžná** (prejudiciální) **otázka**
 - ↑ skutkové tvrzení žalobce
 - ☛ mezitímní rozsudek
 - ☛ jiný procesní způsob přezkoumatelného zodpovězení dle procesní úvahy soudce

666

4. ČÁST

PODMĚT
A
PŘEDMĚT

667

OSOBY

věřitel (postižený, oběť)
X
dlužník (obohacený, pachatel, delikvent)

668

AKTIVNÍ VĚCNÁ LEGITIMACE STÁTU

- **Právo státu při bezdůvodném obohacení jako:**
 1. postiženého (věřitele)
 2. náhradníka (věřitele)
 - postiženého nelze zjistit
např. pro neznámý okruh ošizených spotřebitelů
- **Úřad pro zastupování státu ve věcech majetkových**

669

PŘEDMĚT

■ Majetkový prospěch:

1. hodnota sama o sobě
2. delikventovy užítky z ní *mala fide*

hmotný, *např. vozidlo*, nehmotný, *např. patent nebo užívací právo, výkon, viz čerpání osobní služby asistenční, služby telekomunikační*

1. **zvětšení** majetku, *např. o ukradené vozidlo*
2. **uspoření** majetku, *např. o nepoctivě získanou slevu vstupného nebo jízdného*

670

PŘÍKLAD 1: Host a hrušky

Host zahradní slavnosti svévolně snědl plody ovocného stromu hostitele. Obohatil se o hodnotu plodů, hrušek, aniž k tomu měl právní důvod, např. v nabídce hostitele.

671

PŘÍKLAD 2: Fotomoto

Provozovatel internetového portálu *Fotomoto* na něm zpřístupnil fotografie motorových vozidel různých fotografií **bez autorskoprávní licence** ke sdělování děl veřejnosti prostřednictvím telekomunikačních sítí.

Provozovatel je proto **zavázán vydat** každému fotografovi bezdůvodné obohacení za plnění bez právního důvodu spočívající v **užití fotografií bez licence**, a to ve výši **dvojnásobné** odměny, obvyklé v době nakládání s fotografiemi.

672

PŘÍKLAD 3: Podvodný student

Student v červnu ukončil studium. Měsíc poté, již jako zaměstnanec mající své povolání, uplatnil coby cestující studentskou slevu z jízdného u dopravce na základě studentského průkazu, který si ponechal.

Jednal tím nepoctivě k újmě dopravce. Bezdůvodně se obohatil o uspoření výdajů ve výši rozdílu mezi plným a zlevněným jízdným. Skutečnost, že tento rozdíl byl malý, je soukromoprávně i morálně bezvýznamná.

673

JUDIKATURA

V případě hodnot vynaložených na cizí nemovitost je pohledávkou z bezdůvodného obohacení nikoli hodnota vynaložených prostředků, nýbrž rozdíl mezi hodnotovou nemovitostí před adaptací a po ní, protože podle ustanovení § 458 odst. 1 věta první o. z. musí být vydáno vše, co bylo neoprávněně získáno.

R 26/75, s. 144.

674

PŘEDMĚT NEZPŮSOBILÝ K VYDÁNÍ

■ Závazek vydat vše, co bylo nabyto bezdůvodným obohacením

✗ předmět nezpůsobilý k vydání z důvodu:

1. **obohacení se o výkon**, např. o vymalování místnosti, o hlídání domu aj.
 2. **jiného**, např. pro pevné zabudování trezoru do zdi bytu nebo z důvodu zničení či spotřebování věci
- ☛ **podpůrně peněžítá náhrada**

675

JUDIKATURA

Podílovému spoluvlastníku, který užívá společnou věc nad rozsah svého spoluvlastnického podílu, vzniká bezdůvodné obohacení, za které musí ostatním spoluvlastníkům poskytnout peněžitou náhradu jako ekonomickou protihodnotu toho, co nemůže být vráceno.

NS: 25 Cdo 2616/99, Balák/Páry C. 261.

676

DOBŘÁ vs. ŠPATNÁ VÍRA

■ Předpokládaná dobrá víra obohaceného

bona fides

vydává **pouze** předmět bezdůvodného obohacení a stává se vlastníkem oddělených užitků z něj

■ Dokázaná špatná víra obohaceného

mala fides

vydává předmět bezdůvodného obohacení **a** užitky z něj

677

pohledávku lze uspokojit i z věcí dlužníkem **nabytých**, např. **koupených**, z bezdůvodného obohacení, i když nepodléhají exekuci, např. i z obvyklého vybavení domácnosti dlužníka

- ☛ rozhodnutí soudu o určení věci
- ☛ zákaz nakládání s nimi

678

ŠPATNÁ VÍRA OBOHACENÉHO

- Špatná víra až zlá víra v úmyslu přímém
 - ☛ závazek vydat:
- 1. obohacení jako takové (100%)
- 2. užitky (výnosy) z něj získané, *např. zisk z užívání nebo z prodeje, zemědělská úroda, ovocné plody, civilní plody (úroky z vkladu), přírůstky, kupř. mláďata, aj.*

679

PRÁVO NA NÁHRADU NÁKLADŮ

- Právo bezdůvodně obohaceného na náhradu nutných nákladů vynaložených na věc

např. na nutnou opravu vodovodní havárie v bytě užívaném bez právního důvodu

✗ *např. na změnu věci dle obliby obohaceného*

680

3 VÝJIMKY

1. **přijetí dluhu již promlčeného**, jestliže je i přesto dlužníkem nabídnut věřiteli
2. **přijetí dluhu neplatného** jen pro **nedostatek formy** ☛ zásada autonomie vůle a zásada neformálnosti
3. **přijetí dluhu ze sázky** nebo **hry** mezi lidmi nebo **vrácení peněz půjčených do hry** nebo **sázky** ☛ **naturální práva a naturální obligace**, bez nároků na soudní vymahatelnost

681

5. ČÁST

SKUTKOVÉ PODSTATY BEZDŮVODNÉHO OBOHACENÍ

682

SKUTEK

- **Pojmové znaky skutkové podstaty kvazideliktu bezdůvodného obohacení**

1. vznik majetkového prospěchu
2. bezdůvodnost tohoto prospěchu
3. újma jinému (na úkor i neznámého)
4. příčinná souvislost mezi vznikem majetkového prospěchu a újmou jinému

683

SKUTKOVÉ PODSTATY

1. **Obecná** skutková podstata (generální klausule) **zákazu bezdůvodného obohacení**
např. plnění za účelem přičicím se dobrým mravům
§ 451/1 o. z.
2. **5 zvláštních** skutkových podstat § 451/2, § 454 o. z.
 - i. plnění bez právního důvodu
 - ii. plnění z neplatného právního úkonu
 - iii. plnění z odpadnuvšího právního důvodu
 - iv. obohacení z nepoctivých zdrojů
 - v. plnění za jiného, co měl po právu plnit sám

684

BEZDŮVODNÉ PLNĚNÍ

- **Plnění:**
- 1. **konání** něčeho
např. kořistění z majetkové výhody, kupř. ze slevy či z ušetření výrobních nákladů, nebo užívání cizího bytu či požívání plodů
- 2. **dání** něčeho někomu
např. zaplacení splátky dluhu omylem třetí osobě nežli věřiteli

685

1. PLNĚNÍ BEZ PRÁVNÍHO DŮVODU

- *např. užívání cizí místnosti bez práva nájmu*
- *vydání cizího literárního díla bez nakladatelské licence od autora*
- *zaplacení nájemného bývalému vlastníkovi domu v důsledku omylu o osobě věřitele*
- *zaplacení odměny za dílo na cizí bankovní účet v důsledku omylu v čísle účtu*
- *zaplacení členského příspěvku v mylném domnění členství ve spolku (plnění nedluhu)*

686

2. PLNĚNÍ Z NEPLATNÉHO PRÁVNÍHO ÚKONU

- **Důvody neplatnosti**
- a. **nesvéprávnost** nebo **neschopnost**
k určitému jednání při duševní poruše
- b. **nenáležitost** právního úkonu (nesvoboda, nevážnost, neurčitost, nesrozumitelnost, nemožnost plnění, pochybnost o významu při chybách v psaní nebo počtech)
- c. **vadnost obsahu** nebo **účelu** právního úkonu (odpor nebo obcházení zákona, rozpor s dobrými mravy) **✗ ne** pouze formy

687

JUDIKATURA

„Výše bezdůvodného obohacení záleží jedině v užívání nebytových prostor na základě neplatné nájemní smlouvy určí soud peněžitou částkou, která odpovídá částkám vynakládaným obvykle v daném místě a čase na užívání obdobných nebytových prostor, zpravidla právě formou nájmu, a kterou by nájemce za obvyklých okolností byl povinen plnit podle nájemní smlouvy.

Bylo-li nájemné v posuzovaném období regulováno cenou, nemůže výše bezdůvodného obohacení přesáhnout částku omezenou cenovými předpisy.“

R 53/00

688

3. PLNĚNÍ Z ODPADNUVŠÍHO PRÁVNÍHO DŮVODU

- **Původně sice existoval právní důvod, avšak v době plnění již odpadl**
např. užívání obchodní místnosti i po zániku práva nájmu výpovědí pronajímatele, zaplacení za dílo na základě pravomocného rozsudku, zrušeného dovolacím rozhodnutím

689

4. OBOHACENÍ Z NEPOCTIVÝCH ZDROJŮ

- **Nepoctivý zdroj**, postrádající morální ospravedlnění, *např. z nekalé činnosti*
- a. **nepoctivost i protiprávnost**
např. zdroj ze šizení zákazníka, z vydávání použitého zboží za nové, z předražování, ze záměny prvotřídního zboží za druhořadé, zdroj z neoprávněné ušetřených výrobních nákladů napodobením cizího výrobku
- b. **nepoctivost bez ohledu na protiprávnost**
např. i bez ohledu na milost nebo amnestii

690

- **Nepoctivý zdroj**
- a. **souběžně i jinak soukromoprávně deliktní**
např. výnos z nekalé soutěže
- b. **souběžně soudně nebo správně trestný**
např. zdroj z trestného činu krádeže, únosu nebo kuplířství či z přestupku aj. správního deliktu; srv. např. výkupné
- c. **souběžně jinak veřejnoprávně postižitelný**
např. živnostenskoprávně
- d. **bez souběžného jiného právního postižení**

691

- **Soukromoprávně rozhodný znak nepoctivosti zdroje**, nikoli nutně ve znacích trestného činu *např. podvodu, zpronevěry aj.*
- **Nepoctivost zdroje obohacení**
 - = objektivní **právní** pojem (řád právní)
 - = souběžně **morální** pojem (veřejná morálka) (řád morální)

692

JUDIKATURA

*„Při hodnocení nepoctivosti zdrojů je třeba mít na zřeteli, že tu platí domněnka poctivosti zdrojů majetkového prospěchu.
Proto nepoctivost zdroje musí prokázat ten, kdo se domáhá vydání tohoto majetkového prospěchu.“*

R 25/86

693

EXKURS: ZÁKAZ PRANÍ ŠPINAVÝCH PENĚZ

- **Zákaz legalizace výnosů z trestné činnosti**

z. č. 61/96 Sb., o některých opatřeních proti legalizaci výnosů z trestné činnosti

694

5. PLNĚNÍ ZA JINÉHO

- **Plnění za jiného, co po právu měl plnit sám**

např. zaplacení hostinské útraty za známého, který omylem odešel bez placení

695

např. zaplacení výživného na dítě manželem matky, jemuž svěřila zákonná domněnka otcovství

§ 101 z. rod.

696

DŮSLEDKY NEPLATNÉ NEBO ZRUŠENÉ SMLOUVY

- Smlouva, např. nájemní, neplatná nebo zrušená, např. dohodou či odstoupením

závazek každé strany vrátit druhé vše, co podle smlouvy dostala (vzájemné restituční závazky)

např. vrátit majetkový prospěch z užívání najatého bytu oproti vrácení nájemného

697

EXKURS: PRÁVO DAŇOVÉ

- Daňový přeplatek na úkor poplatníka
= daňově bezdůvodné obohacení státu
- Vrácení daňového přeplatku FÚ
ve veřejnoprávním režimu veřejné správy daní a poplatků

698

EXKURS: TRESTNÍ PROCES

- Poškozený s právem na náhradu škody způsobené trestným činem v adhezním řízení (připojeném k trestnímu řízení)

- ✗ postižený věřitel bez práva na vydání bezdůvodného obohacení způsobeného trestným činem v adhezním řízení

R 7/78-III tr., R 30/83 tr.

699

LITERATURA

Korecká, Neoprávněný majetkový prospěch v občanském právu. Brno 1981.

Švestka, Základní teoretické otázky občanskoprávní odpovědnosti za neoprávněně získaný majetkový prospěch. Acta. univ. car., lur., 1978/3/4.

Ovečková, Neoprávněný majetkový prospěch v hospodářském práve. Bratislava 1978.

Vaněk, Neoprávněný majetkový prospěch. Praha 1987.

700

6. ČÁST

VŠEOBECNĚ
O JEDNATELSTVÍ BEZ PŘÍKAZU

701

PŘIROZENÝ ZÁKLAD

Princip (přirozenost) vzájemného podporování

702

PŘÍKLAD 1: Zachránci

Náhodní svědci dopravní nehody odvrátili hrozící ztrátu končetiny její oběti tím, že zraněného člověka na své útraty, spočívající v nákladech na použití jejich vozidla, sami hned převezli do nemocnice.

703

PŘÍKLAD 2: Spadlý eternit

Nesvéprávný soused o své vůli obstaral opravení střešní krytiny stodoly druhého souseda, aby do ní nezatékalo, protože z ní po zimě vypadl kus eternitu.

Učinil tak tím, že o opravu požádal třetího souseda, který je pokrývačem.

704

POJEM

- *Management of another' affairs, unauthorised administration, negotium gestio*

vědomá dobrovolná činnost pro **jiného** a v zájmu **jiného** na svou **vlastní** odpovědnost a nebezpečí

bez vázanosti příkazem k činnosti za účelem, aby **jiný** nebyl poškozen nebo aby měl prospěch
např. pomoc bližnímu v havárii, v nesnázích, při zařizování běžných záležitostí aj.

- ✗ příkazní smlouva s vázaností příkazem

705

1. obstarání **cizí** záležitosti v **cizím** zájmu
2. nedostatek příkazu nebo jiného oprávnění jednatele

např. domnívá-li se jednatel bez příkazu, že by obstaraný s obstaráním své záležitosti souhlasil

706

- **Obstarání cizí záležitosti, aniž** by byl jednatel bez příkazu k tomu oprávněn:

1. souhlasem
2. jiným právním důvodem
např. rozhodnutím soudu jako opatrovník nebo poručník nebo ze zákona

707

DEVÍZA

Nikdo se nemá vmísit do cizích záležitostí

- **Zásada privátní autonomie**
 - ✗ vnucenost cizího zásahu do svých osobních nebo majetkových záležitostí
 - ☛ právní ochrana svobody
- **2 výjimečné** prolamující skutky →

708

PRÁVNÍ SKUTEČNOST

- **Skutek spočívající v obstarání cizí záležitosti** bez dalšího
 - = zavazovací důvod
 - ☛ **uhrazovací závazek obohaceného** co do nákladů nepříkázaného jednatele

709

ZDROJE PRÁVA

1. § 742 - 746 o. z.
2. § 33/2 o. z.

710

OSOBY

jednatel bez příkazu
(nepříkázaný jednatel, obstaratel, věřitel,
negotiorum gestor)

×

obohacený
(dlužník, pán záležitosti, *dominus negotii*)

711

PŘEDMĚT

- **Plnění bez příkazu**
 - = konání (obstarání cizí záležitosti) **bez příkazu**
 - ✓ **právní jednání**, např. *obstarání koupě jízdenky, rezervace ubytování, objednání taxislužby, a to ve prospěch cizího*
 - ✓ **prosté jednání** (faktická činnost) např. *postaráni se o děti ve prospěch jejich rodičů*

712

MAJETKOVÝ PROSPĚCH

- **Předmět**
 - = prospěch z **nákladů** obstaravatelského výkonu nepříkázaného jednatele, např. *z nákladů na obstarání vstupenky nebo na obstarání ohlídky dětí*
 - ☛ **úhradový závazek obohaceného** (dlužníka) co do **nákladů** věřitele (nepříkázaného jednatele)

713

Nejde-li o některou ze 2 skutkových podstat:

- ☛ **bez práva** nepříkázaného jednatele na náhradu nákladů, avšak s právem vzít si, co pořídil vlastním nákladem, aby se obstaraný o to neobohatil
 - × nemožnost vzetí si, např. *pro zánik obstarané rezervace letenky a pro její prodej třetímu*

714

NÁKLADY OBSTARÁNÍ

1. nutné náklady při odvracení hrozící škody cizímu
 2. náklady při prospěšnosti cizímu
- **Účelnost nákladů** (rozumnost, přiměřenost)
např. náklady na zaplacení hlídání dětí, cestovní náklady, náklady na vlastní odměnu nepřikázaného jednatele při výkonu jeho povolání v obvyklé výši, kupř. jako řemeslníka, veterinárního lékaře, aj.

715

ZÁKONNÉ ZÁVAZKY JEDNATELE BEZ PŘÍKAZU

1. závazek **dokončit** jednání, *např. dohasit požár při odvracení hrozící škody*
2. závazek podat o jednání **vyúčtování**
srv. náklady nepřikázaného jednatele
3. závazek **převést vše získané** na toho, jehož záležitost obstaral bez příkazu
např. převést vlastnictví obstarané divadelní vstupenky

716

ODPOVĚDNOST JEDNATELE BEZ PŘÍKAZU ZA ŠKODU

- **Zvláštní skutková podstata odpovědnosti za škodu zásahem do záležitostí jiného:**
1. bez odvracení hrozící škody
 2. proti projevené vůli, *např. nic neobstarávat*
- **Odpovědnost i za náhodu** (náhodnou škodu), ledaže by beztak vznikla

717

718

7. ČÁST

SKUTKOVÉ PODSTATY JEDNATELSTVÍ BEZ PŘÍKAZU

719

2 SKUTKOVÉ PODSTATY

- **Skutek obstarání cizí záležitosti bez příkazu**
(negotiorum gestio)
1. **odvracení hrozící škody**, *např. obohacený sám nestačí na odvracení požáru nebo o hrozící škodě ze žvlů neví*
 2. **jednání k užítku jiné osoby**, ale **bez** jejího zpravení o tom a **bez** vyčkání jejího souhlasu
např. obstarání „co mu na očích viděl“

720

1. ODVRACENÍ HROZÍCÍ ŠKODY

- **Předpoklad souhlasu obohaceného**
 - ☛ jednatel bez příkazu nemusí mít souhlas
- **Závazek obohaceného nahradit nutný náklad** jednatele bez příkazu, i když se **výsledek** (odvrácení hrozící škody) **nedostavil** (bez ohledu na úspěšnost), aniž by neúspěšnost jednající zavinil

721

2. PROSPĚCH CIZÍHO

- **Nikdo nesmí být proti své vůli k ničemu nucen**
- **Hledisko právnosti** nepříkázaného jednatele ve prospěch cizího:

Zda by pán svých záležitostí vzhledem ke všem okolnostem souhlasil s převzetím obstarání své věci jiným?

722

LITERATURA

Židlická, Negotiorum gestio. Brno 1998.

723

724

Foto:

Fryšava pod Žákovou horou, Morava, Česko 2006
Pravčická brána, České Švýcarsko, Čechy, Česko, 2006
Scheveningen, pobřeží Severního moře, Nizozemí, 2006
Chiang Mai, severní Thajsko, 2549 (2006)

725